Carl Paul Caspari

Abrahams kall og Abraham og Melkisedek

Oversatt til norsk
Gamle stier · gamlestier.no

Carl Paul Caspari: *Abrahams kall og Abraham og Melkisedek*.
Tekstene er frie fordi forfatterne døde for mer enn 70 år siden. Oversettelsene er eget arbeid.
Bibelsitatene er fra Norsk Bibel 88/07.
Boka kan leses, skrives ut og deles fritt. Den nyeste utgaven finnes alltid på gamlestier.no.
Utgave 25. november 2026.

Innhold

Abrahams kall og begynnelsen på hans vandringer i Kanaan (1 Mos 12,1–9) 1
Fra vannflommen til Abrahams kall 1
Abraham og hans hus før kallet 6
Herrens befaling (1 Mos 12,1) 10
Herrens løfter (1 Mos 12,2–3) 15
Abrahams utgang fra Karan (1 Mos 12,4) 26
Til Kanaan og Sikem (1 Mos 12,5–7) 31
Teltet og alteret ved Betel (1 Mos 12,8–9) 33
Abraham og Melkisedek 36
Kongenes krigstog og Lots fangenskap (1 Mos 14,1–12) 36
Nimrod og verdensrikene (1 Mos 10,8–12) 37
Abrahams seier over kongene (1 Mos 14,13–16) 39
Melkisedek og kongen av Sodoma (1 Mos 14,17–24) 41
Hvem var Melkisedek? 45
To tider møtes 49
David og løftet om prestekongen 52
Ved Guds høyre hånd (Sal 110,1–2) 55
Messias' villige folk (Sal 110,3) 60
Prest til evig tid etter Melkisedeks vis (Sal 110,4) 64
Messias' seierrike kamp (Sal 110,5–7) 66
Prest på sin trone (Sak 6,9–15) 68
Kristus, prestekongen etter Melkisedeks vis 76
Om Carl Paul Caspari 83
Ordforklaringer 84

Abrahams kall og begynnelsen på hans vandringer i Kanaan (1 Mos 12,1–9)

Fra vannflommen til Abrahams kall

Før jeg kan gå inn på en utlegging av Herrens befaling og løfter til Abraham – det kallet som avsnittet i 1 Mos 12,1–9 begynner med – må jeg først si litt om patriarkens livsforhold, åndelige ståsted og sjelstilstand før og ved kallet. Men for å kunne gjøre det må jeg igjen først si noen ord om hele tidsrommet mellom vannflommen og kallet hans, for den første delen av Abrahams liv hører til ved slutten av dette tidsrommet.

Abraham var den tiende fra Noahs eldste sønn, Sem, gjennom hans eldste sønn, Arpaksjad, på samme måte som Noah hadde vært den tiende fra Adam gjennom Set. Tallet ti er i Den hellige skrift, som flere andre tall, et symbolsk tall. Det betegner fullendelsen; det er fullendelsens tall.

At Noah var den tiende fra Adam og Abraham den tiende fra Sem, antyder altså at med dem begge var en tid kommet til sin fylde. En periode i Guds rikes historie var fullendt og avsluttet, og en ny tid, en ny periode, skulle begynne. Menneskene sto den gang ved et vendepunkt, der en gammel tid skulle gå over i en ny.

Den perioden Abraham står ved slutten av, hører til de periodene i Guds rike som vi kan kalle mellomperioder uten åpenbaring. Det vil si perioder som ligger mellom to åpenbaringsperioder. I dem utvikler forholdene seg på grunnlag av åpenbaringene fra den foregående perioden. Det skjer enten helt på naturlig vis, uten at Gud griper

direkte inn, idet han bare leder utviklingen ved sine vanlige styringsmidler, eller i det minste i det store og hele på naturlig vis, slik at Gud bare unntaksvis griper direkte inn.

En slik mellomperiode uten åpenbaring var for eksempel tiden mellom Jakobs og hans husfolks innflytting i Egypt og Israels utferd fra dette landet. En slik var videre tiden mellom den siste gammeltestamentlige profeten, Malaki, og Johannes døperens og Kristi fremtreden. En slik er endelig den tiden vi lever i, tiden mellom apostlenes død og enden, «kirkens tid», som vi godt kan kalle den.

I tiden mellom vannflommen og Abrahams kall finner vi slett ingen åpenbaring, bortsett fra Guds ord til Noah like etter flommen og Noahs profetiske ord over sine tre sønner kort tid etter. Vi finner bare én stor og underfull dom over menneskeslekten, en dom som splitter den og opphever dens enhet: språkforvirringen og den spredningen av menneskene over jorden som fulgte av den.

Det som er særegent for det tidsrommet Abraham står ved slutten av, er vel følgende: Døden, syndens lønn, får stadig større makt over menneskene i denne tiden. De ensformige og alvorlige ordene som stadig vender tilbake i det femte kapitlet i Første Mosebok, «Så døde han», viser hvordan den allerede hersket før vannflommen, og hvordan Guds strenge ord «den dagen du eter av det, skal du visselig dø» og «Støv er du, og til støv skal du vende tilbake» allerede var kraftig virksomme i den gamle verdens tid.

Likevel kunne menneskene den gang ennå bli nesten tusen år gamle. I tiden mellom vannflommen og menneskeslektens spredning ser vi derimot at menneskenes levealder synker til det halve, og i tiden mellom spredningen og Abraham ser vi at den igjen blir halvert.

Men som for å danne en motvekt mot dødens voksende herredømme fikk ordet til de første menneskene og til Noah og hans sønner, «Vær fruktbare og bli mange og fyll jorden», større kraft etter flommen. Menneskene ble stadig flere. Det gjaldt særlig etter den begivenheten som må kalles periodens store begivenhet, og som deler den i to halvdeler: at den ene, samlede menneskeslekten, som talte ett språk, på underfullt og voldsomt vis ble splittet i forskjellige folk med forskjellige tungemål.

I tiden mellom språkforvirringen og Abrahams kall, et tidsrom på ikke stort mer enn to hundre og femti år, må menneskeslekten ha blitt

utrolig tallrik. Men ikke bare det: Også kulturen og alle samfunnsforhold må ha utviklet seg i rivende fart blant folkene som gikk ut fra den store katastrofen i Babel. For da Abraham ble kalt, fantes det allerede velordnede statssamfunn med høy kultur i Kanaan og særlig i Egypt, og i Babylonia og Assyria ser vi enda tidligere til og med begynnelsen på et verdensrike.

Blant de nye, unge og livskraftige folkene må det ha vært et yrende liv i disse par hundre årene. Det var et mylder og en vrimmel, et oppbrudd og en flytting; folkene trengte på og støtte sammen. Folk tok land, bygde og innrettet seg, ordnet og utviklet samfunnsforholdene, oppdaget og fant opp. Denne bevegelsen svarte helt til den titaniske kraften de ikke lenge før, mens de ennå var én enhet, hadde villet bruke til å bygge seg et himmelhøyt samlingspunkt. Maken til den har det ikke vært i noen senere periode av verdenshistorien.

I spissen for disse bestrebelsene gikk uten tvil etterkommerne etter Kam, han som ble forbannet i sin yngste sønn Kanaan. De var den verdslige kulturens eldste bærere etter syndfloden. Nimrod, grunnleggeren av det babylonsk-assyriske riket, var sønnesønn av Kam, og også egypterne, som var høyt dannet allerede i eldgamle tider, hørte til Kams slekt. Jafets etterkommere kappet likevel snart med kamittene. Sems etterkommere var dypere, mer innadvendte og vendt mot Gud. De utviklet seg langsommere og holdt i det store og hele fast ved fedrenes gamle, enkle liv. Abrahams fedre og Abraham selv var gjetere.

Det gikk nå omtrent som før flommen, da Kains etterkommere fant opp alle slags verdslige kunster, mens det om Sets sønn, Enosj, fortelles at man på hans tid «begynte å påkalle Herrens navn» – det vil si at man innførte en formell gudstjeneste. Videre fortelles det om Enok, den sjuende fra Adam gjennom Set, at han «vandret med Gud». Noahs far viser også i sine ord om sønnen både en dyp følelse av straffens tyngde etter Adams fall, og en levende tro på løftet som ble gitt til de første menneskene. (1 Mos 4,26; 5,22; 5,29)

Når det gjelder menneskeslektens forhold til Gud og den åndelige utviklingen før Abrahams kall, framgår dette av det som fortelles i Første Mosebok, kapittel 9, 10 og 11. Vi leser om Kams oppførsel mot sin far Noah, om Nimrod – «den mektige jegeren for Herrens ansikt» og verdensrikets grunnlegger – og om det hovmodige prosjektet med

Babels tårn. Dette tårnbygget var egentlig et opprør rettet mot Gud; tanken var at man måtte holde sammen for bedre å kunne motstå Gud og hans vilje. Dette tvang Herren til å oppheve menneskeslektens enhet, slik at fordervelsen ikke skulle nå et nivå som gjorde frelse umulig og Guds frelsesplan til intet.

Alt dette viser hvordan den dype fordervelsen som trengte inn ved syndefallet, på nytt brøt fram i fullt monn etter syndfloden. Det gjaldt særlig menneskeslektens kamittiske gren. Den var den gang like mye den fremste bæreren av syndefordervelsen som av den verdslige kulturen. Kamittenes stamfar var jo selv den første etter flommen der menneskets syndige fordervelse igjen trådte sterkt fram, og det i den mest avskyelige skikkelse.

Også menneskejegeren og verdensrikets opphavsmann Nimrod var en kamitt. Allerede navnet hans antyder hvilken ånd han var av. Navnet betyr «vi vil gjøre opprør», og han fikk det vel fordi han alltid førte disse ordene i munnen: «Vi vil gjøre opprør.» Han røpte også sitt vesen ved at han i trass mot Gud ikke forlot stedet der den enestående gudsdommen hadde funnet sted. Han ble værende der og gjorde det til utgangspunkt for sitt voldsherredømme, slik han vel også var lederen for selve tårnbyggingen eller i det minste hadde en framtredende andel i den.

Særlig viser framveksten av avgudsdyrkelsen og hedenskapet hvordan den gamle fordervelsen blomstret opp igjen etter syndfloden. Avgudsdyrkelsen oppsto i tiden mellom tårnbyggingen og Abrahams kall, og den henger nøye sammen med at folkene ble skilt fra hverandre.

Inntil tårnbyggingen var menneskeslekten samlet og snakket ett språk. På denne måten ble minnet om Guds åpenbaringer til Adam, Enok og Noah bevart, og med det kunnskapen om den sanne Gud. Det gjaldt særlig fordi de hadde patriarken Sem og de eldste patriarkene etter ham blant seg som trofaste voktere og forkynnere av den hellige overleveringen og den sanne gudsdyrkelsen. Ja, de hadde til og med Noah selv blant seg; han døde ikke før i Abrahams sekstiende år.

Men etter at menneskeslekten ble splittet i mange folk og språk, og alle dro hver til sin kant, ble alt annerledes. For de fleste opphørte den gode påvirkningen, og i stedet kom en sterk utvikling mot naturen og det verdslige. Det menneskelige hovmodet som hadde vist seg med så

forferdelig styrke ved Babel, ble ikke brutt av dommen. Tvert imot fant det ny næring i de store framskrittene menneskene daglig gjorde på kulturens område.

Slik bleknet de gamle minnene. Folkene hadde tatt dem med seg som en hellig arv fra fedrenes hus, fra den tiden da menneskeslekten ennå var én. Nå ble de gradvis visket ut, eller blandet med menneskehjertets onde tanker, så de nesten ble ugjenkjennelige og mistet sin kraft. Med dem forsvant også kunnskapen om den sanne Gud og dyrkelsen av ham. Den måtte vike plassen for tilbedelse av naturen og skaperverket.

Det samme hovmodet som var den fremste årsaken til at folkene glemte de gamle åpenbaringene, førte nemlig også til at de ikke lot seg bevege til å ære og takke Gud for hans gjerninger. Ved dem hadde han, på en måte som ikke var til å ta feil av, åpenbart for dem sitt usynlige vesen, sin evige kraft og guddommelighet, og av dem kjente de ham virkelig – i alle fall i begynnelsen, for senere ble deres erkjennelse formørket. Slik ble folkene det David kaller dem: slike som glemmer Gud, og som en gang i framtiden først må bringes til å minnes ham igjen. (*Sal* 9,18; 22,28)

Roten og kilden til den avgudsdyrkelsen som oppsto i tiden mellom tårnbyggingen og Abrahams kall, var, som allerede sagt, hovmod. Det var det samme hovmodet som de første menneskenes fall i bunn og grunn også besto i, og som fikk dem til å overtre Guds bud. Hovmod er den «urettferdigheten» som hedningene ifølge apostelen Paulus «holder sannheten nede i». (*Profeten Jesaja kaller hovmod kilden og roten til den avgudsdyrkelsen som det jødiske folk hadde gitt seg over til på hans tid, og til all avgudsdyrkelse generelt. Se Jes* 2,9–11, *sammenlignet med Jes* 2,8, *og hele Jes* 2,6–21.)

Det mennesket som gir seg over til avgudsdyrkelse, er for stolt til å dyrke den sanne Gud, han som er over skapningen og over mennesket selv. Å dyrke ham har noe trykkende ved seg for det og noe ydmykende for dets hovmod. Det vil selv velge seg en gud og hente ham fra den kretsen det selv hører til, fra skapningens krets. Det vil ha en gud som ikke er over det, men som er lik det selv, og det smigrer dets stolthet å være skaperen av sin egen gud. I bunn og grunn tilber det seg selv.

Dette hovmodet blir straffet av Gud med fornedrelse, og fornedrelsen består i selve avgudsdyrkelsen. Mennesket som kunne ha tjent

den levende, allmektige Gud, må bøye seg i støvet for det som står langt under det. Skapningens herre blir skapningens slave fordi han ikke vil tjene den Herren som er både hans og skapningens Herre.

De folkene som først og raskest utviklet avgudsdyrkelse i sin mest fordervede og avskyelige form, var kamittene. Den egyptiske avgudsdyrkelsens enorme omfang og dårskap er godt kjent. Det er først og fremst denne apostelen Paulus viser til når han sier at hedningene «byttet bort den uforgjengelige Guds herlighet mot et bilde, en avbildning av et forgjengelig menneske og av fugler og firbente dyr og krypdyr». Om Babylonia sier profeten Jeremia at det er avgudsbildenes land, og at babylonerne dyrker sine skremsler – sine fryktinngytende gudebilder – helt til vanvidd. (*Rom* 1,23; *Jer* 50,38; *jf.* 51,52.44)

Fra Kams etterkommere spredte avgudsdyrkelsen seg snart til både Jafets og Sems ætter. Til slutt, mot slutten av dette tidsrommet, ble selv den delen av Sems slekt som Abraham tilhørte – den gudfryktige linjen fra Arpaksjad – smittet av den. Vi ser eksempler på dette senere, på Jakobs tid, i Labans hus, der Rakel i skjul tok med seg husgudene da Jakob flyktet fra Karan. Før Jakob dro opp til Betel for å ofre til Herren, måtte han derfor gjennomføre en åndelig renselse av hele sitt hus og grave ned alle avgudsbilder og amuletter de eide. (*1 Mos* 31,19.30–35; 35,2–4)

Men ikke bare det. Josva sier i sin avskjedstale til Israel at allerede Abrahams far, Tarah, var avgudsdyrker: «Fedrene deres, blant dem Tarah, Abrahams og Nakors far, bodde i gammel tid på den andre siden av elven (Eufrat). De dyrket fremmede guder.»

Det gikk den gang på lignende måte som før vannflommen. Da hadde fordervelsen først holdt seg til den kainittiske linjen, men til slutt grep den også den setittiske, Guds barn, så den ble allmenn. Nesten hele verden var nå, kort før Abraham ble kalt, sunket ned i avgudsdyrkelse. Restene av dyrkelsen av den sanne Gud var som oaser i ørkenen. En slik rest fantes for eksempel i Melkisedeks by, Salem. (*Jos* 24,2; *1 Mos* 6,1–4; 14,18–20)

Abraham og hans hus før kallet

Vi vil nå rette oppmerksomheten mot Abraham og hans livsomstendigheter.

Abraham, eller Abram som han het den gang, var den eldste sønnen til Tarah, den niende i rekken fra Sem gjennom Arpaksjad. Han var gift med Sarai. Som han senere selv forklarer til filisterkongen Abimelek, var hun hans halvsøster – datter av Tarah, men med en annen mor enn Abraham. Dette ekteskapet er svært påfallende: Patriarken Abraham var gift med sin egen halvsøster! Den senere mosaiske loven satte faktisk dødsstraff for et slikt ekteskap. (1 Mos 20,12; 3 Mos 20,17)

Når Moses, som selv ga denne loven, likevel ikke legger skjul på at Abraham levde i et slikt ekteskap og at Israels folk stammet fra det, vitner det om den dype sannhetskjærligheten som kjennetegner de bibelske historieskriverne. De har kun Herrens ære for øye, ikke Israels store menn, og forteller derfor åpent og uten forskjønnelse om deres synder og mangler.

I tillegg til Abraham var også broren Nakor gift med en nær slektning, nemlig en datter av sin bror Haran. Ingen av disse ekteskapene hadde vel sin grunn i en trang familieånd, en slags familieegoisme. Årsaken ser heller ut til å ha vært frykt for å bli dratt inn i den dype fordervelsen som hersket i omgivelsene, om de giftet seg utenfor slekten. Tarahs familie levde jo i Nimrods rike. Setittenes eksempel sto vel for de to brødrenes øyne som en advarsel.

Av lignende grunner lot Abraham også tjeneren sin Elieser hente en hustru til Isak fra Karan, og derfor skulle også Jakob ta seg en hustru derfra. (1 Mos 11,29; 6,1 *ff.*; 24,2–8; 27,46; 28,1–2.6)

Riktignok var fordervelsen, som vi har sett, den gang allerede trengt inn også i linjen som stammet fra Arpaksjad. Men her var den likevel ennå langt mindre enn overalt ellers. Tarahs avgudsdyrkelse må vi tenke oss som noe som bare var i sin begynnelse. Lys og mørke kjempet ennå i hans hus. For øvrig må vi ikke glemme at Abraham levde før loven.

Moses framhever med stor vekt at Sarai var ufruktbar: «Sarai var ufruktbar,» sier han, «og hadde ingen barn.» Som vi snart skal se, var denne omstendigheten av stor betydning. (1 Mos 11,30)

Tarahs familie bodde opprinnelig i kaldeernes Ur, en by i det nordøstlige Mesopotamia. De hadde altså ikke flyttet seg langt bort fra menneskenes utgangspunkt, Babel, eller fra Armenia, der den nye menneskeslekten startet etter flommen. Men etter at den yngste

sønnen, Haran, døde, forlot Tarah Ur sammen med familien for å dra mot Kanaan. Abraham var med og ledet denne ferden. (1 Mos 11,31)

At Tarah og Abraham dro ut fra Ur i Kaldea, har stor betydning, for med den begynner allerede Abrahams kall. Utgangen fra Ur var nemlig et halvt brudd, en halv løsrivelse fra hjemmet, eller i det minste begynnelsen på den. Slik skulle den gjøre det lettere for ham å dra ut da han fikk Guds befaling om å «dra bort fra sitt land og fra sin slekt og fra sin fars hus». Dessuten ble tankene hans på denne måten rettet mot Kanaan. Da Gud så befalte ham å dra til det landet han ville vise ham, kunne han dra nettopp dit.

Derfor sier Herren også til Abraham i det femtende kapitlet i Første Mosebok: «Jeg er Herren, som *førte deg ut fra kaldeernes Ur* for å gi deg dette landet til eiendom.» Og derfor kan Stefanus i talen for Rådet til og med legge kallet til Ur i Kaldea, selv om Abraham ifølge Moses fikk det i Karan. (1 Mos 15,7; *jf. Neh 9,7; Apg 7,2–4*)

I dypeste forstand ble Abraham altså kalt allerede i Ur i Kaldea, uten at han selv visste det. Uten å ane at Gud allerede hadde kalt ham, dro han derfra for å reise til Kanaans land. Reisen fra Ur til Karan var allerede et stykke av veien til Kanaan. Slik Gud ledet Abraham, leder han også alle dem han kaller, og som følger kallet.

Det som fikk Tarah til å dra mot Kanaan, var vel hensyn som hører nomadelivet til: Der fantes flere og rikere beitemarker enn i hjemlandet hans. Men han kom ikke lenger enn til Karan, og der døde han. Heller ikke Abraham kom lenger enn hit før han ble kalt ved Ordet. Det er som om dette skal si oss at verken naturen eller menneskelige tanker, planer og anstrengelser kan føre oss fram til det himmelske Kanaan, men bare nåden, nådens ord.

Det var altså i Karan at Abraham ble kalt. Hvor sto han åndelig, og hvordan var sjelstilstanden hans da kallet nådde ham?

Det finnes to gamle sagn om hvor Abraham sto åndelig før kallet, og de står i skarp motsetning til hverandre. Ifølge det ene bekjente han seg til den ene sanne Gud og bekjempet Nimrods avguder. Derfor ble han kastet i ilden av denne tyrannen, men underfullt reddet av Gud. Ifølge det andre var han selv avgudsdyrker.

Det første er åpenbart en fabel, tydelig formet etter historien om Daniels tre venner. Det andre derimot synes å ha mye for seg, og Luther hevder det ivrig for den frie og ufortjente nådens skyld. Var

Abrahams far, Tarah, avgudsdyrker, slik Josva vitner, hvordan skulle da sønnen ha unngått å bli det? Vi må jo anta at han var avhengig av faren og sto under hans påvirkning. (*Dan 3*)

Selv om det at Tarah dyrket fremmede guder, unektelig taler for at også Abraham gjorde det, *tvinger* det oss slett ikke til å anta at han var avgudsdyrker før han ble kalt.

Det fantes nemlig enda en makt i Tarahs hus ved siden av farens egne tanker og eksempel: Guds ord. Det var beretningen om alle de gamle guddommelige åpenbaringene helt fra verdens skapelse, og særlig om løftet til de første menneskene og om Noahs profetiske velsignelse over Sem. Dette var husets særegne og mest dyrebare arv. Denne makten kan lett ha hatt større innflytelse på Abrahams mottakelige hjerte enn farens avgudsdyrkelse, særlig fordi den, som vi har sett, bare var i sin begynnelse.

Det er altså ikke bare mulig at Guds ord hadde langt større innvirkning på Abraham enn Tarahs avgudsdyrkelse; det ser også ut til at det virkelig var slik. Hvordan skulle vi ellers forklare at Abraham straks forstår Guds befaling og løfter, og at han med en gang møter dem med en så sterk tro og en så forbausende lydighet? Dette synes å forutsette at patriarken, før Herren kalte ham, ikke bare kjente de gamle åpenbaringene som var ført videre til ham ved overlevering. Han må også ha tatt imot dem med inderlig tro og dyp lengsel etter at de skulle bli oppfylt.

Denne troen og lengselen gjorde ham skikket til å bli kalt, og førte til at nettopp han ble det. Men samtidig var den helt og holdent et verk og en frukt av det gamle gudsordet som var gitt ham. Derfor kan det ikke være tale om at han ble kalt på grunn av egen verdighet eller fortjeneste. Men hvordan kan en slik inderlig tro på de gamle åpenbaringene og løftene, og en slik dyp lengsel etter den lovede frelsen, forenes med avgudsdyrkelse?

Skulle Abraham likevel virkelig ha vært avgudsdyrker før han ble kalt, må vi i hvert fall anta at han ikke var dypt sunket ned i avgudsdyrkelsen, men bare lett smittet av den, enda lettere enn de andre i familien. Vi må også anta at han var godt kjent med de gamle åpenbaringene og løftene. Ellers ville han ikke engang ha forstått åpenbaringen han fikk; den ville ha vært helt fremmed for ham.

Var han altså avgudsdyrker, rev Gud ham ut av avgudsdyrkelsen som en brann ut av ilden mens han ennå bare var lite berørt av den. Det gjorde han for å gjøre ham til stamfar for det utvalgte folket. I dette folkets skjød skulle verdens Frelser fødes og verdens frelse fullbringes.

Var han derimot ikke avgudsdyrker da han ble kalt, men trodde på den ene sanne Gud og holdt seg til ham, kalte Gud ham på et tidspunkt da han, og med ham hele Arpaksjads hus, sto i fare for å bli et rov for avgudsdyrkelsen. I begge tilfeller kom kallet i rette øyeblikk. I det første tilfellet sto han i fare for å falle helt i avgudsdyrkelsen, i det andre for til slutt også selv å bukke under for den.

Abrahams kall kom også i en annen forstand i rette øyeblikk. Folkene hadde nå nådd det trinnet i utviklingen da de, overlatt til seg selv, skulle «vandre sine egne veier» og «søke Gud, om de kanskje kunne føle ham og finne ham». Senere, når frelsen var fullbrakt, skulle de ta imot budskapet om den og få del i frelsen ved å tro på dette budskapet. Derfor var det nå på tide å legge grunnvollen til det folket som frelsen skulle forberedes og fullbringes i, og som skulle bli en surdeig for alle de andre folkeslagene.

Herrens befaling (1 Mos 12,1)

Vi går nå over til å se nærmere på selve Abrahams kall, på Herrens befaling og løfter til ham.

Kallet innledes med ordene: «*Og Herren sa til Abram*.» Vi får ikke vite hvordan ordet i 1 Mos 12,1–3 kom til Abraham. Var det et ord fra Gud som lød i hans indre, talt inn i hans sjel? Eller åpenbarte Herren seg synlig for patriarken i et syn og talte til ham? Selve uttrykket kan tale for det første. Stefanus' ord synes derimot å tale for det andre: «Herlighetens Gud *viste seg* (lot seg se) for vår far Abraham mens han var i Mesopotamia.» (*Apg* 7,2)

Det andre er også mest sannsynlig, fordi det åpenbart passer best at dette ordet ble kunngjort ham på en høytidelig måte. Det var det første ordet som kom til Abraham. Ved det ble forholdet mellom Herren og ham stiftet, og det var grunnvollen og utgangspunktet for hele dette forholdet og for alle senere åpenbaringer til patriarken. Og det skulle bevege ham til noe så stort som å forlate hjem og slekt og

sin fars hus. Da var det rimelig at det ble kunngjort ham slik at han ikke kunne tvile på at det var Herren som hadde talt.

Når den særlige måten Gud åpenbarte seg på, likevel ikke blir nevnt, men det bare heter: «Og Herren sa til Abram», har det vel sin grunn i at vi skal rette oppmerksomheten mot at det var et *Guds ord* som kom til Abraham, og mot ordets *innhold*. Det var hovedsaken; åpenbarings*måten* var en bisak.

Her, straks ved dørterskelen til patriarkenes historie, møter vi den ene av de to tingene som alt i denne historien dreier seg om, og som er dens egentlige innhold: *Guds ord* og *troen*. Med Guds ord i vers 1–3 åpnes en helt ny periode i Guds rikes historie, den tredje. Den første gikk fra syndefallet til syndfloden, den andre fra syndfloden til Abrahams kall.

Guds ord til Abraham består av en *oppfordring*, en *befaling* (v. 1), og en rekke *løfter* (v. 2 og 3). Løftene skal bevege og lokke patriarken til å adlyde befalingen, mens befalingen er betingelsen for at løftene kan gå i oppfyllelse.

Ikke overalt står det Gud krever og det han lover å gi, så skarpt side om side som her. Ofte krever Gud uten samtidig å love, og ofte lover han uten samtidig å kreve. Men overalt der det er slik, må vi tenke oss til det som ikke er sagt. Herren krever aldri noe uten at han vil gi det. Han er ingen hard herre som høster der han ikke sådde; tvert imot gir han selv det han krever. Heller ikke lover eller gir han noen gang uten å kreve. I hvert løfte og hver gave fra Gud ligger det skjult et krav, en forpliktelse.

Ser vi nøye på Guds *befaling* til Abraham, legger vi først merke til at Gud hoper ordene oppå hverandre: «*Dra bort fra ditt land og fra din slekt og fra din fars hus*.» Slik stiller han kravet fram i hele dets strenghet. Han tilslører det ikke og gjør det ikke mindre for at Abraham lettere skal oppfylle det og la seg overtale. Nei, han gjør det motsatte. Abraham skal vite hvor stort kravet er; han skal kjenne hele tyngden av det.

For å bevege ham til likevel å oppfylle kravet, bruker Herren et annet middel: Han stiller hele fylden av sine løfter opp mot det tunge kravet. Slik gikk Herren også fram senere, ved slutten av Abrahams prøvelsestid, da han krevde sønnen hans som offer: «*Ta nå din sønn*,

din eneste, ham som du har så kjær, Isak», sa han. «Dra til Moria-landet og ofre ham der som brennoffer.» (1 Mos 22,2)

Ser vi nøye på Herrens krav til Abraham, ser vi videre at det så å si danner tre ringer. Hver ring er trangere enn den forrige og krever noe tyngre: «Dra bort fra ditt land, dra bort fra din slekt, dra bort fra din fars hus!» Kjært er fedrelandet, kjærere er slekten, enda kjærere er farens hus: far og mor og brødre og den nærmeste slekt. Tungt er det å forlate det første, tyngre det andre, tyngst det tredje.

Men hva vil egentlig Herren med kravet til Abraham? Han vil at han skal rive seg løs fra alt som er hans hjerte kjært. Han skal gi avkall på selv det aller dyreste, fornekte seg selv og bære fram sitt kjæreste og seg selv som offer for Herren.

Han skal elske ham alene, og Herren skal være for ham fedreland og slekt og far og mor og alt. Det er det største og det første budet, og i det ligger alle bud, hele loven. Det er dette som møter oss i Guds befaling til Abraham, slik hele evangeliet deretter ligger innesluttet i løftene til ham.

Men hvorfor vil Herren at Abraham skal forlate sitt fedreland, sin slekt og sin fars hus? Kunne han ikke like godt bli til et folk i Mesopotamia?

Herren hadde flere grunner til å ville ha Abraham bort fra hjemmet og over til et fremmed land, til Kanaan.

For det første ville han gjøre *ham alene* til et folk, et folk skapt av ham og skilt ut fra alle andre folk. I Mesopotamia ville Abrahams etterkommere og slektningenes etterkommere ha blandet seg med hverandre og smeltet sammen. Der kunne det aldri ha blitt noen ren Guds skapning, slik Israel skulle bli, et utskilt Guds folk som Gud kunne lede på underfullt vis, og der frelsen kunne forberedes.

Av samme grunn styrte Herren det også senere slik at Abrahams brorsønn Lot, som hadde fulgt ham til Kanaan, ble skilt fra ham der. Lot bosatte seg først på Jordansletten, som ikke hørte til det egentlige Kanaan, og senere på den andre siden av Dødehavet, i det senere Moab. Denne atskillelsen fullendte Abrahams atskillelse fra hans fars hus.

For det andre ville Gud ha Abraham bort fra Mesopotamia og over til Kanaan fordi han hjemme sto i fare for å bli smittet av avgudsdyrkelsen. Riktignok var også kanaaneerne avgudsdyrkere, og det langt

verre enn Tarahs hus. Men avgudsdyrkelsen i hans egen familie måtte likevel være langt mer forførende for ham enn kanaaneernes. De var helt fremmede for ham, og på grunn av løftene sto han i motsetning til dem. Nettopp fordi deres avgudsdyrkelse var mye mer utviklet og langt mer avskyelig enn familiens, måtte den være langt mindre forførende for ham.

En tredje grunn til Herrens krav var at han ville isolere Abraham og ha ham alene overfor seg. Så lenge Abraham var i Mesopotamia, hadde han i familien så å si en ryggstøtte overfor Herren, og en fristelse til å dele hjertet sitt mellom Herren og familien. I Kanaan, midt blant bare fremmede, var han henvist til Herren alene. Der var han, med det uttrykket Messias bruker om sitt forhold til Gud, «kastet på ham». Til ham alene kunne og måtte han holde seg der. (*Sal* 22,11)

Ved å flytte Abraham fra Mesopotamia til Kanaan ville Herren åpenbart gjøre forsakelsen lettere for patriarken, ja, egentlig gjøre den mulig. Tilsynelatende gjør flyttingen forsakelsen større, men i grunnen gjør den den mindre. I Mesopotamia ville forsakelsen ha vært langt vanskeligere for ham, om den overhodet hadde vært mulig der.

Endelig skulle Abraham forlate hjemmet og dra til Kanaan for at troen hans skulle bli både prøvet og styrket mens han vandret i landet. Den skulle *prøves* ved at han måtte se at landet han hadde fått løfte om, var i andres eie, mens han selv ikke eide en fotsbredd av det. Og den skulle *styrkes* ved synet av landets herlighet. Troen hans kunne og skulle liksom hente krefter fra Kanaan.

Befalingen slutter med ordene: «(Dra bort) *til det landet som jeg vil vise deg!*» Herren nevner altså ikke engang landet; han krever blind tro og blind lydighet. At patriarken likevel drar nettopp dit Herren ville, til Kanaan, skyldes at faren allerede tidligere hadde villet dra dit med ham: Siden Abraham ikke visste hvilket land han skulle dra til, valgte han det landet han en gang før hadde villet reise til. (1 Mos 11,31)

Vi kan ikke anta at Herren åpenbarte for ham at landet var Kanaan, verken i selve åpenbaringen i vers 1–3 eller kort etter, før Abraham brøt opp. Det strider mot ordene i Hebreerbrevet: «Og han dro av sted *uten å vite* hvor han skulle komme.»

Heller ikke i fortellingen om at Abraham ofrer sønnen sin, angir Herren nøyaktig stedet der det skal skje. Dette offeret var patriarkens

siste og mest fullkomne offer. I flere henseender svarer det til utgangen fra hjemmet, hans første offer, som bare var en begynnelse, hans grunnoffer. «Dra til Moria-landet», sier Herren her, «og ofre ham der som brennoffer på et av fjellene, *som jeg skal si deg*.» (*Hebr* 11,8; 1 *Mos* 22,2)

I det vesentlige stiller Herren det samme kravet til alle dem han kaller. Bare i formen er kravet til Abraham særegent for ham; i sitt vesen er det felles for alle som blir kalt. Vesenet i det er å forsake verden, det kjæreste vi eier i verden. Kjernen i denne forsakelsen er at vi forsaker vår egen vilje og vårt eget jeg. Og kjernens kjerne er at vi gir helt opp all egen rettferdighet, kaster oss i nådens armer og så hele tiden lever av den alene, lar all egen virksomhet fare og lar Gud alene virke.

I Den hellige skrift vender kravet til Abraham tilbake i kravet til Messias' brud, den israelittiske menighet: «Hør, datter! Gi akt og vend ditt øre til: *Glem ditt folk og din fars hus*, og la kongen ha sin lyst i din skjønnhet. For han er din herre og du skal falle ned for ham.» (*Sal* 45,11–12)

På samme måte vender det tilbake, om enn ikke som krav, i Herrens ord: «Den som elsker far eller mor mer enn meg, er meg ikke verd», og: «Om noen kommer til meg, og ikke hater sin far og mor og kone og sine barn og brødre og søstre, ja, også sitt eget liv, da kan han ikke være min disippel.» Det vender også tilbake i Herrens krav til den rike unge mannen om å selge alt han eide, gi det til de fattige og følge ham. (*Matt* 10,37; *Luk* 14,26; *Matt* 19,21)

Som eksempel på dem som fulgte kravet, stilles foruten Abraham også Levi stamme fram, i Moses' velsignelse over denne stammen: «han som sa om sin far og sin mor: Jeg ser dem ikke! – og som ikke kjentes ved sine brødre og ikke visste av sine barn, fordi han tok vare på ditt ord og aktet vel på din pakt.»

Disse ordene sikter til det levittene gjorde da Moses oppfordret dem til det: Fulle av nidkjærhet for Gud slo de i hjel dem som hardnakket fortsatte å dyrke gullkalven, uten å skåne sine nærmeste slektninger. (1 *Mos* 12,4 *f.*; 5 *Mos* 33,9; 2 *Mos* 32,26–29; *jf. også Pinehas' gjerning* i 4 *Mos* 25,8)

Ved denne gjerningen ble Levi stamme prestestammen, noe Moses fremhever med ordene: «De skal lære Jakob dine bud og Israel din lov.

De skal legge røkelse for ditt ansikt og heloffer på ditt alter.» Den som gir seg helt til Gud og ofrer ham sitt aller kjæreste, er ved dette offeret, som altså er et selvoffer, allerede hans prest. Han er skikket til å være lærer og leder for sine svakere brødre, og han blir det. (5 Mos 33,10)

Herrens løfter (1 Mos 12,2–3)

I *løftene* i vers 2 og 3 møter vi en hel, stor, rik og herlig verden. Få steder lærer oss så godt å kjenne Skriftens rikdom, dybde og fine nyanser som dette vakre stedet vi nå skal ta for oss. Det viser også livet som strømmer gjennom Skriften og så å si når helt ut i fingerspissene, for Skriften er et besjelet, levende legeme.

Vi vil begynne utleggingen med et par innledende bemerkninger som kan gi oss oversikt.

Løftene i vers 2 og 3 faller i to rekker, én i vers 2 og én i vers 3. Den første rekken har fire ledd: «Jeg vil gjøre deg til et stort folk», «Jeg vil velsigne deg», «og gjøre ditt navn stort» og «du skal bli en velsignelse». Den taler om hvordan *Abraham selv* skal bli velsignet, hvordan velsignelsen skal komme *over* ham.

Den andre rekken har to ledd: «Jeg vil velsigne dem som velsigner deg, og den som forbanner deg, vil jeg forbanne» og «i deg skal alle jordens slekter velsignes». Den taler om hvordan *andre* skal bli velsignet *ved* Abraham, hvordan velsignelsen skal komme *fra* ham.

Grunnordet i begge rekkene og i alle løftene, det ordet som så å si styrer dem, er «*velsigne*». Det vender stadig tilbake i vers 2 og 3: «Jeg vil *velsigne* deg», «du skal bli en *velsignelse*», «Jeg vil *velsigne* dem som *velsigner* deg, og den som forbanner deg, vil jeg forbanne» og «i deg skal alle jordens slekter *velsignes*». Men som vi senere skal se, ligger det skjult også i leddene der det ikke forekommer: «Jeg vil gjøre deg til et stort folk» og «gjøre ditt navn stort». Med ett ord: Det Abraham får løfte om, er *velsignelse*, velsignelse *for* ham og velsignelse *ved* ham.

Den første rekken, og dermed alle løftene, åpnes med løftet: «*Jeg vil gjøre deg til et stort folk*.» Dette løftet måtte komme først. Herren krever at Abraham skal rive seg løs fra sitt folk og forlate det. Han skal gi avkall på sin del i den videre utviklingen til folket han hørte til, og gi opp det gode å få en gren av dette folket, en av dets slekter, oppkalt etter seg. Han skal bli en gren som er brukket av sitt tre. Derfor var det naturlig at han først og fremst fikk løfte om en tilsvarende erstatning.

Og en slik erstatning får han løfte om, og den skal være rikelig. Han skal i ordets fulleste forstand få hundre ganger igjen det han har gitt opp. Han, den ene, skal bli til et folk, et stort folk.

Med ham skal det gå slik Jesaja og Hebreerbrevet senere sier at det virkelig gikk: «Hør på meg, dere som jager etter rettferdighet, dere som søker Herren! Se på fjellet som dere er hogd ut av, og på den brønnen som dere er gravd ut av! Se på Abraham, deres far, og på Sara, som fødte dere! For da han ennå bare var *én*, kalte jeg ham, og jeg velsignet ham og gjorde hans ætt stor», og: «Derfor kom det også fra *én* – og det fra en utlevd – en slekt så tallrik som stjernene på himmelen og som sanden ved havets bredd, som ikke kan telles.» (*jf. Matt 19,29; Jes 51,1–2; Hebr 11,12*) (*I Mal 2,15 blir Abraham kalt «en» og «den ene», fordi han, den ene, var blitt til hele Israels folk.*)

Når Herren sier: «*Jeg* vil gjøre deg til et stort folk», sikter han ikke bare til sin virksomhet som Skaper, den han utøver når han opprettholder og mangfoldiggjør menneskeslekten, og som han hadde utøvd da folkene i folketavlen i 1 Mos 10 ble til. Han sikter til enda en annen virksomhet. Det ser vi av at han i vers 1 kalles *Herren* («Og *Herren* sa til Abram»), det vil si nådens Gud. Det folket som Abraham skulle bli far til, og virkelig ble far til, skulle i en helt særegen forstand bli en Guds skapning, og det ble det også.

Slik var det allerede med det gammeltestamentlige Israel, Abrahams etterkommere etter kjødet. For dets andre stamfar, Isak, var et underbarn, et barn som naturen alene ikke kunne ha frambrakt. Også da Israel ble mangfoldiggjort, særlig i Egypt, der det ble til et folk, virket ikke bare velsignelsesordet til de første menneskene og til Noah og sønnene hans, men også nådeordet: «Jeg vil gjøre deg til et stort folk». Veksten hadde noe underfullt ved seg; den var også et verk av *nåden*. (2 Mos 1,7.12)

Men særlig er det nytestamentlige Israel, Israel etter Ånden, Abrahams etterkommere etter Ånden og troen, i en særegen forstand en Guds skapning. Her er all naturlig avl og fødsel utelukket. Her finner bare en åndelig fødsel sted; her er det nåden alene som skaper. «De er ikke født av blod», sier Johannes om disse etterkommerne av Abraham, «heller ikke av kjøds vilje, heller ikke av manns vilje, men av Gud.» (*Joh 1,13*)

Ellers sikter ordene «Jeg vil gjøre deg til et stort folk» til det vi leser i det tiende kapitlet i Første Mosebok. Der fortelles det hvordan Noahs tre sønner, i kraft av velsignelsen i 1 Mos 9,1, ble til en rekke folk som bredte seg ut over hele jorden og tok den i eie.

I kapittel 12 lover Gud Abraham å gjøre ham til et stort folk. Folkene i kapittel 10 er verdensfolkene; dette er Guds folk, skapt av Gud på en herlig måte, og ved det skulle verdensfolkenes frelse formidles. Verdensfolkene var nå blitt til. Da var tiden inne til å skape dette folket, eller i det minste til å forberede skapelsen av det.

Oppfyllelsen av løftet «Jeg vil gjøre deg til et stort folk» har en gammeltestamentlig forgrunn og en nytestamentlig bakgrunn. I forgrunnen står den store og underfulle veksten til det gammeltestamentlige Israel i Egypt og Kanaan, og dessuten veksten til Abrahams andre etterkommere: Ismaels og Keturas sønner, og likeså Esau.

Allerede i ørkenen kunne Moses si: «Sytti i tallet dro dine fedre ned til Egypt. Men nå har Herren din Gud gjort deg tallrik som himmelens stjerner.» Og om Israel på Salomos tid, da det sto på sitt høyeste, heter det: «Juda og Israel var så mange som sanden ved havet.» (5 Mos 10,22; 1 Kong 4,20) (*Se* 1 Mos 17,20; 21,13.18; 25,12–18; 25,2–4; 36,1–43. *Fra Ismael og Keturas sønner nedstammer en stor del av araberne*.)

I den nytestamentlige bakgrunnen står fellesskapet av dem som riktignok ikke nedstammer fra Abraham etter *kjødet*, men som er hans *åndelige* etterkommere fordi de har hans tro. I en viss forstand kan de også kalles hans legemlige barn, for så vidt som de er innpodet i stammen til hans legemlig-åndelige barn, de troende israelittene, og får del i kjødet og blodet til hans legemlige etterkommer, Jesus Kristus.

I dette fellesskapet, som i tallrikhet langt, langt overgår det gammeltestamentlige, har løftet «Jeg vil gjøre deg til et stort folk» først for alvor gått i oppfyllelse, og der skal det fortsatt oppfylles. Ved det er Abraham først virkelig blitt – og skal han først virkelig bli – det Paulus kaller ham: «*arving til verden*». (Rom 4,13)

Hvor stort dette fellesskapet er, viser kirkens historie. Og hvor stort det en gang skal være ved tidens ende, sier det store ordet fra den nytestamentlige seeren: «Deretter (etter at jeg hadde sett de hundre og førtifire tusen som var beseglet av alle stammene av Israels barn) så jeg – og se: En stor skare som ingen kunne telle, av alle folkeslag og

stammer og folk og tungemål. De sto for tronen og for Lammet, kledd i lange, hvite kapper, og med palmegreiner i sine hender.» Se, her har vi folket som ble lovet Abraham, i hele sin fullstendighet. Her har vi den fullkomne oppfyllelsen av løftet vårt! (*Åp* 7,9.4)

Det er i og gjennom vår Herre Jesus Kristus at Abraham skal få disse talløse åndelige barna, slik at han først virkelig blir til et stort folk. De er frukten av hans lidelse og hans offer, og kalles derfor i Skriften hans slekt, hans etterkommere, hans *barn*.

«Ved trengsel og ved dom ble han revet bort», sier Jesaja om Messias, «*og hvem kan regne ut hans slekt*? … Når du gjør hans sjel til et skyldoffer, skulle han se *etterkommere*. … Ved at de kjenner ham, skal den rettferdige, min tjener, rettferdiggjøre *de mange*.» (NB i v. 8b: «Men hvem tenkte i hans tid at …») Og i Hebreerbrevet blir Kristus ført fram mens han taler om seg selv og de *barna* som Gud har gitt ham. (*Jes* 53,8.10.11; *Hebr* 2,13)

«*Jeg vil velsigne deg*», fortsetter Herren. Egentlig skulle vi vente at han hadde *begynt* løftene med disse ordene, der grunnordet står i sin videste og mest altomfattende form. Men som jeg allerede har sagt, var det løftet om at Abraham skulle bli til et stort folk, som svarte nærmest til befalingen i vers 1. Derfor måtte det stå først.

Det var også grunnløftet for de to andre bestemte løftene til patriarkene, som stadig vender tilbake i Første Mosebok: løftet om at de skulle eie Kanaan, og løftet om at alle jordens folk skulle velsignes i dem og deres ætt. Først et folk, så et land for det, og til sist velsignelsen i det over alle jordens folk.

Slik lot Herren løftet om en enkelt, bestemt velsignelse gå foran løftet om velsignelse generelt. Jeg sier med vilje at det var en bestemt *velsignelse*. For løftet om at Abraham skulle bli til et stort folk, var naturligvis en *velsignelse*, og i rekken av løfter i vers 2 og 3 regnes det *som* en velsignelse.

Skapelsesberetningen viser oss jo at all formering har sin grunn i en guddommelig *velsignelse*, et guddommelig velsignelsesord, og selv er en velsignelse. Og Jesaja sier om Abraham på stedet vi har omtalt: «For da han ennå bare var én, kalte jeg ham, og jeg *velsignet* ham og *gjorde hans ætt stor*.» Ordet «Jeg vil velsigne deg» etter «Jeg vil gjøre deg til et stort folk» betyr altså: «Og jeg vil velsigne deg *på alle måter*.» (1 Mos 1,22; *jf*. 9,1; *Jes* 51,2)

Også før vårt sted taler Skriften om guddommelig velsignelse. Gud velsigner dyrene og menneskene han har skapt, og gjentar denne velsignelsen etter syndfloden: De skal være fruktbare og bli mange og fylle jorden og vannene. Men denne velsignelsen hører til skapelsens område. Om den velsignelsen som hører til nådens og frelsens område, står ordet «*velsigne*» første gang i Skriften i løftene til Abraham.

Løftet til de første menneskene, at kvinnens ætt skal knuse slangens hode, og Noahs ord over Sem og Jafet er riktignok velsignelser. I Noahs ord over Sem, «Lovet være Herren, Sems Gud!», skimter vi også allerede selve ordet «velsigne» brukt om en slik velsignelse.

Men først i løftene til Abraham brukes ordet virkelig om den, og det, som vi har sett, svært ofte og med stor tyngde, som grunnordet i dem. (*I velsignelsen over Sem, «Lovet være Herren, Sems Gud!» (1 Mos 9,26), er «lovet» i den hebraiske grunnteksten nemlig uttrykt med det samme ordet som i 1 Mos 12,2 betyr «velsigne». Noah roper ut: «Lovet være Herren, Sems Gud!», fordi han ser Sem overmåte velsignet av Herren. At Herren blir* lovet, *forutsetter at han har* velsignet. *I lovprisningen blir hans velsignelse liksom gitt ham tilbake. Herren* velsigner *mennesket, og mennesket* lover *ham igjen.*)

Dette er svært betydningsfullt. Det sier oss at den velsignelsen som hører til frelsens område, først i Abraham for alvor skal komme over menneskeslekten, over ham selv og gjennom ham over alle folk. Abraham står i en særegen, nær og inderlig sammenheng med velsignelsen; med ham bryter velsignelsens tid fram. Som vi senere skal se, henger denne velsignelsen sammen med forbannelsen som kom over menneskeslekten ved fallet: Den opphever den.

«*Og gjøre ditt navn stort*», heter det så. I det sjette kapitlet i Første Mosebok leser vi om kjemper, veldige menn før syndfloden som vant seg et stort navn ved sine bedrifter. Derfor kaller Moses dem «de *navngjetne*».

I det ellevte kapitlet leser vi hvordan den samlede menneskeslekten ville «*gjøre seg et navn*» ved å bygge en by og et tårn som skulle nå opp til himmelen. Og om Nimrod fortelles det at han var den første store hersker på jorden, en mektig jeger for Herren, så det ble et ordtak: «En mektig jeger for Herren som Nimrod.» På disse stedene tales det om et navn som mennesker gjorde seg selv, eller ville gjøre seg selv. (1 Mos 6,4; 11,4; 10,8–9)

Her, på vårt sted, er det helt annerledes. Her er det tale om et stort navn som *Gud* vil gi et menneske: «Jeg vil gjøre ditt navn stort.» Det store navnet et menneske skaffer seg selv, blir til slutt forvandlet til evig skam, og strevet etter et slikt navn fører til det samme. Det store navnet Gud gir et menneske, består derimot og stråler stadig herligere.

Hvordan skulle Herren gjøre Abrahams navn stort? Det viser de to løftene som omslutter løftet «og gjøre ditt navn stort»: Herren skulle overøse ham med en uendelig fylde av velsignelse. Den mannen som Herren har velsignet i et utrolig mål, *Herrens velsignede*: Det skulle være hans navn.

Dette store navnet omfatter også navn som «Guds venn» og «de troendes far», som Skriften gir Abraham. Det første gjør det fordi det peker på det inderligste fellesskap med Gud, og et slikt fellesskap er for mennesket både selv den høyeste velsignelse og kilden til alle andre. Det siste gjør det fordi Abrahams tro ikke var hans eget verk, men en Guds gave. (2 *Krøn* 20,7; *Jes* 41,8; *Jak* 2,23; *Rom* 4,11)

Det er påfallende at også David, Kristi andre stamfar, fikk løfte fra Herren om et stort navn. Gjennom profeten Natan lot Herren si til ham: «Og jeg vil gi deg et stort navn, så stort som de største på jorden har det.» (NB: «og jeg har latt deg vinne et stort navn, så stort som de største på jorden har det») Men i dette var begge Kristi stamfedre bare svake forbilder på ham som har fått «det navnet som er over alle navn, for at i Jesu navn skal hvert kne bøye seg, deres som er i himmelen og på jorden og under jorden». (2 *Sam* 7,9; Fil 2,9 *f.*)

Og han fikk dette navnet på samme vei som sine stamfedre: ved forsakelse og selvfornektelse, ved å gjøre seg ringe og fornedre seg selv. Det sier det samme stedet som taler om hans store navn, og det lærer vi også av Hebreerbrevet: «For å oppnå den gleden som ventet ham, led han tålmodig korset, uten å akte vanæren, og har nå satt seg på høyre side av Guds trone.» (Caspari: «I stedet for den gleden han hadde foran seg») Dette er også den eneste veien til det navnet Gud gir. (Fil 2,6–8; *Hebr* 12,2; *Jes* 65,15; 62,2)

Verset slutter med løftet: «*og du skal bli en velsignelse*», eller, som det egentlig burde oversettes: «*vær velsignelse*». Dette er langt mer enn «Jeg vil velsigne deg», ja, enda mer enn «og gjøre ditt navn stort». Det betyr: Du skal være så velsignet at det ikke skal ses annet på deg enn

bare velsignelse; du skal liksom selv bli forvandlet til velsignelse. Fra «Jeg vil velsigne deg» til «vær velsignelse» stiger verset jevnt. «Vær velsignelse!» betyr: «og, *med ett ord*, vær velsignelse!»

«*Vær* velsignelse.» Det lille ordet «*vær*» er et skaperord, likesom ordet som lød den første dagen og fikk lyset til å skinne fram av mørket: «*Bli* lys!», og likesom Herrens ord til den spedalske: «Jeg vil, *bli* ren!» I kraft av Herrens «Vær velsignelse» ble Abraham velsignelse, for «han talte, og det skjedde. Han bød, og det sto der». Først framstiller Herren velsignelsen som noe han vil la komme i framtiden. Deretter uttaler han et ord som i seg selv har kraft til å gi den; i dette ordet har Abraham den derfor i grunnen allerede. (*1 Mos 1,3; 2 Kor 4,6; Matt 8,3; Sal 33,9*)

Vi må ikke forstå «vær velsignelse» som om det betydde: vær velsignelse *for andre*. For i vers 2 tales det ennå bare om Abraham som *gjenstand* for Guds velsignelse, ikke som *kilde* til velsignelse for andre; det kommer først i neste vers. Likevel er det helt sikkert at en mann som selv er så velsignet at det ikke ses annet på ham enn velsignelse, nødvendigvis også må være en velsignelse for andre. Fra hans indre må det, som Skriften sier, flyte strømmer av levende vann. Slik danner «vær velsignelse» overgangen til neste vers og forbereder det. (*Joh 7,38*)

Med vers 3 går Herren, som sagt, over fra den velsignelsen Abraham selv får, til den som ved ham skal komme over andre. Abraham skal ikke bare selv bli velsignet, men også bli en kilde til velsignelse for resten av verden.

Det er et underfullt ord som utgjør første halvdel av vers 3: «Jeg vil velsigne dem som velsigner deg, og den som forbanner deg, vil jeg forbanne.» Det vil si: Slik et menneske stiller seg til deg, slik vil også jeg stille meg til ham. Møter han deg med anerkjennelse, vennlighet og kjærlighet, velsigner han deg, da vil jeg gjøre det samme mot ham og velsigne ham. Men møter han deg omvendt, uten anerkjennelse, uvennlig, ukjærlig, fiendtlig og hatefullt, forbanner han deg, da vil jeg forholde meg til ham slik han forholder seg til deg: Jeg vil forbanne ham.

Men hvordan kunne Herren gi Abraham et slikt løfte? Må ikke Gud forholde seg til enhver slik denne forholder seg til *ham selv*? Er det ikke et guddommelig fortrinn han her gir Abraham del i? Gjør han

ikke Abraham på en måte til Gud? Til dette må vi svare: Løftet hviler på at Abraham hører Gud til. Han står i det inderligste fellesskap, et livsfellesskap, med ham; han er født av ham, og livet hans er i ham. Den som velsigner eller forbanner ham, velsigner eller forbanner derfor i grunnen Gud i ham.

Det er det Gud har skapt *hos* og i Abraham, som enten trekker et menneske til seg og får det til å velsigne Abraham, eller støter det fra seg og får det til å forbanne ham. Det er altså *for Guds skyld* et menneske elsker og velsigner Abraham, eller hater og forbanner ham. Abraham betraktes her som et lem på Herrens legeme, menigheten. Det som gjelder om ham, gjelder om alle som hører til dette legemet, om alle hans sanne etterkommere.

I hvert sant medlem av Guds menighet, hvor uanselig og ringe det enn er, finnes det en majestet. Den som av indre motvilje og hat mot det som er av Gud i et slikt menneske, er i ferd med å krenke det, burde egentlig skjelve for denne majesteten. Fremfor alt gjelder likevel løftet én etterkommer av Abraham: ham som ikke bare er Abrahams, men også Guds Sønn, ikke bare et lem på legemet, men selve legemets hode. Med vårt sted må vi sammenligne ordet hos profeten Sakarja: «Den som rører ved dere, rører ved hans øyesten.» (*Sak* 2,12)

Ordene «Jeg vil velsigne dem som velsigner deg, og den som forbanner deg, vil jeg forbanne» antyder at hele menneskeslekten vil dele seg i to store grupper overfor Abraham: dem som velsigner ham, og dem som forbanner ham. Her gjelder det ikke bare, og ikke først og fremst, Abraham selv, men hans ætt – fremfor alt Kristus og dem som tror på ham. Og menneskene har da også virkelig delt seg i disse to gruppene. Menneskenes dobbelte forhold til ham og de dobbelte følgene av det utgjør i grunnen det vesentlige innholdet i Guds rikes historie.

Løftet vårt taler om hvordan de menneskene som ennå ikke selv hører til Abrahams ætt, skal komme til å forholde seg til Abraham og hans ætt. Når de møter Abraham og hans ætt og kommer i berøring med dem, vil *den ene* føle seg dratt mot dem og derfor møte dem med vennlighet og kjærlighet. Det er han som velsigner Abraham og hans ætt.

Han, som ikke er langt fra Guds rike, skal bli velsignet av Gud for sin velsignelse. Denne velsignelsen skal bestå i at han blir innlemmet

i Guds rike og selv blir forvandlet til en sønn av Abraham. Dermed får han også del i alle de store og herlige godene i dette riket, som Abrahams sønner eier. Han har; derfor blir det gitt ham.

Den andre derimot vil føle seg frastøtt av Abraham og hans ætt. Han vil synes deres vesen er motbydelig, han vil hate og forfølge dem. Det er han som forbanner Abraham og hans ætt. *Han* skal bli forbannet av Gud. Denne forbannelsen skal bestå i at han blir stadig mer uimottakelig for påvirkningen fra Abrahams ætt, og derved kommer stadig lenger bort fra Guds rike, til han til slutt faller i den evige død. Han har ikke; derfor blir selv det han har, tatt fra ham.

At den første blir dratt, har ikke sin grunn i ham selv, men ene og alene i Abrahams ætt, i tiltrekningskraften i dens vesen og ord. Abrahams ætt eier Guds ord, og dens ord er derfor Guds ord. At den andre blir frastøtt, har sin grunn i hans egen ondskap og er derfor uforklarlig; det hører med til urettferdighetens hemmelighet.

Den første forbannelsen, som ligger over menneskeslekten på grunn av fallet, er opphevet for ham ved at Kristus er blitt en forbannelse for ham. Han kunne ha fått del i denne opphevelsen ved å la seg dra av Abrahams ætt, av dens vesen og ord, ved å tro på dette ordet. Men han ville ikke. Derfor blir han værende under forbannelsen, og over ham kommer i tillegg den andre forbannelsen, den som aldri kan oppheves. Om ham gjelder det forferdelige ordet: «Han elsket å forbanne, og forbannelse kom over ham.» (*Sal* 109,17)

Med løftet vårt må vi særlig sammenligne Herrens framstilling av den ytterste dom i Matt 25. Der sier Herren at han vil si til dem ved hans høyre side: «Kom hit, dere som er *velsignet* av min Far! Arv det riket som er beredt for dere fra verdens grunnvoll ble lagt», og til dem ved hans venstre side: «Gå bort fra meg, dere som er *forbannet*, til den evige ild, som er beredt for djevelen og englene hans.» Og grunnen til at de første er velsignet og de andre forbannet, er at de første har gjort godt mot hans minste brødre, de andre ikke. (*Matt* 25,34.41)

Det heter: «Jeg vil velsigne dem som *velsigner* deg» (flertall), «og *den* som *forbanner* deg (entall), vil jeg forbanne». Dette må vi ikke tolke som om bare ganske få enkelte vil forbanne Abraham, mens nesten alle vil velsigne ham («og skulle noen forbanne deg, noe som bare svært sjelden vil hende»). For historien har dessverre vist, og

den daglige erfaring viser fremdeles, at de som forbanner Abraham og hans ætt, er langt flere enn de som velsigner ham.

Derimot ligger det vel i entallet at ikke en eneste som forbanner Abraham og hans ætt, skal unngå Guds forbannelse («og *hver den* som forbanner deg, vil jeg forbanne»). (*Jf. også steder som Matt 7,13 f. og Luk 13,23 f.*)

I grunnteksten er ordet for «forbanne» i «den som *forbanner* deg» et annet enn i «vil jeg *forbanne*». Det første betyr egentlig å ringeakte og forakte noen: av indre motvilje og hat å holde og erklære ham for ringe og foraktelig, tale ille om ham og behandle ham som en ussel og elendig person. Det antyder at verdens sinnelag mot Guds barn er en blanding av hat og forakt. Det andre ordet, som er langt sterkere, brukes opprinnelig og for det meste om den *guddommelige* forbannelsen, som i sitt vesen er at mennesket blir berøvet fellesskapet med Gud og livet i ham.

Løftene til Abraham slutter med det store, herlige løftet som omfatter hele verden: «*Og i deg skal alle jordens slekter velsignes*.» Om dette løftet, toppunktet for alle løftene i vers 2 og 3, sier Luther: «Nå kommer det rette løftet, som en burde skrive med gullbokstaver og rose og prise på alle lands språk.»

Det er betydningsfullt at løftet vi nettopp har omtalt, kommer rett foran løftet om at alle jordens slekter skal velsignes i Abraham. Det skal si oss at ikke alle enkeltmennesker i alle jordens slekter vil bli velsignet. Velsignelsen i Abraham er ikke noe som nødvendigvis må komme over enhver, enten han vil eller ikke; den blir ikke tvunget på noen. Alle jordens *slekter* vil bli velsignet i Abraham, men ikke alle *enkeltmennesker* i dem. I hver slekt, i hvert folk, skal de to gruppene vi omtalte, finnes: de som velsigner Abraham, og de som forbanner ham. De første skal velsignes i ham, mens de andre blir utelukket fra velsignelsen.

Det første løftet i vers 3 skal verne det andre mot å bli misforstått. Men samtidig skal det forberede og innlede det, ved å vise på hvilken vei alle jordens slekter skal bli velsignet, det vil si alle de enkelte i dem som vil få del i velsignelsen. Først skal de dras og selv velsigne, så skal de bli velsignet.

Når det heter: «Og i deg, Abraham, skal alle jordens slekter velsignes», er meningen ikke at de skal velsignes i Abrahams person; det

kunne ikke skje, og det har ikke skjedd. Abraham er her folket som nedstammer fra ham, Abrahams ætt, Abraham utvidet og utviklet til et folk. Fra denne ætten skal frelsen komme.

Her må vi sammenligne Herrens ord til Jakob i Be'er-Sjeba, da han var på vei til Egypt: «Frykt ikke for å dra ned til Egypt, for der vil jeg gjøre deg til et stort folk. Jeg skal selv dra ned med deg til Egypt, og jeg skal også visselig føre *deg* opp igjen.» «*Deg* opp igjen» betyr deg i dine etterkommere, ikke liket ditt.

Likeså Jakobs ord til Josef: «Og jeg gir deg et høydedrag mer enn dine brødre, som *jeg* tar fra amorittenes hånd med mitt sverd og min bue.» (NB: «jeg har tatt det fra amorittenes hånd med mitt sverd og min bue») «Som *jeg* tar» betyr ikke i egen person, men i mine etterkommere, som skal erobre Kanaan. (*Joh* 4,22; 1 Mos 46,3–4; 48,22)

Andre steder i Første Mosebok heter det derfor også at folkene skal velsignes i *Jakob* og *hans* ætt, som er det samme som i Jakob, det vil si i hans ætt, eller at de skal velsignes i Abrahams og i Isaks ætt. Men Abrahams ætt er igjen ikke alle Abrahams etterkommere uten forskjell. Det er folket som nedstammer fra ham, i ett av dets medlemmer: Kristus. Riktignok er også andre i dette folket, særlig apostlene, blitt til stor velsignelse for folkene. (1 Mos 28,14) (*Slik 1 Mos 22,17 f., stedet der velsignelsen i 1 Mos 12,2–3 blir stadfestet for Abraham med en ed, og 1 Mos 26,4.*)

At alle jordens slekter skal *velsignes*, forutsetter at de alle ligger under *forbannelsen*. Denne forbannelsen kom over menneskeslekten ved fallet. Moses forteller om den i 1 Mos 3, der Gud forbanner jorden for menneskets skyld. Under denne forbannelsen lider og sukker mennesket selv, og ved sitt frafall fra Gud ble det dessuten dømt til døden.

Det er til denne forbannelsen løftet vårt viser tilbake. Også Paulus taler om den når han sier at Kristus har kjøpt oss fri fra lovens forbannelse ved å bli en forbannelse for oss. (1 Mos 3,17.19; 5,29; *Gal* 3,13) (*Det har betydning at grunnteksten her bruker ordet «adama». Det betegner jordstoffet, og dernest jorden for så vidt som den kan dyrkes og blir dyrket. Moses hadde brukt det samme ordet om jordens forbannelse i 1 Mos 3,17 og 5,29. Dette tyder på at han hadde 1 Mos 3,17 for øye i løftet vårt.*)

Den velsignelsen som alle jordens folk skal få i Kristus, består i befrielse fra syndens skyld ved Kristi forsoning, i syndenes forlatelse

i hans navn, i fred med Gud og nytt fellesskap med ham, i fødsel av ham og liv i ham, i fornyelse etter hans bilde, i opphevelse av døden ved legemets oppstandelse, og endelig i et evig, salig liv i fellesskap med Gud på den forklarte jord.

Når Moses sier at alle jordens slekter skal velsignes i Abraham, peker han på menneskeslektens høyere enhet. Samtidig peker han på at den enheten som gikk tapt ved tårnbyggingen, skal gjenopprettes ved velsignelsen i Abraham. Denne velsignelsen skal være båndet som igjen forener de atskilte folkene. Den splittede menneskeslekten skal igjen samle seg om Abraham, eller om hans ætt, Kristus, som sitt felles midtpunkt. (*Jf. Jes* 2,2 *f.*; 11,10.)

Abrahams utgang fra Karan (1 Mos 12,4)

Fra Abrahams kall, fra Herrens befaling og løfter til ham, vender vi oss nå til patriarkens tro og troens gjerning: hans utgang fra Karan, hans innvandring i Kanaan og begynnelsen på hans pilegrimsliv i det lovede landet.

Det er et stort ord som innleder beretningen om Abrahams innvandring i Kanaan: «Så *dro Abram av sted, som Herren hadde sagt ham*.» Her møter vi den andre av de to store sakene som hele patriarkenes historie dreier seg om, og som er dens egentlige innhold: *troen* – det vil si troen selv, *troslydigheten* og *troens gjerning*. *Herren hadde sagt*, *hadde lovet*: «Jeg *vil* gjøre deg til et stort folk. Jeg *vil* velsigne deg og gjøre ditt navn stort, og du skal bli en velsignelse. Jeg vil velsigne dem som velsigner deg, og den som forbanner deg, vil jeg forbanne. Og i deg *skal* alle jordens slekter velsignes.»

Abraham *trodde* det Herren hadde *sagt og lovet ham* han holdt det for sant. Han *trodde Herren som hadde sagt det* han holdt ham *for sannferdig*. Og han *trodde på Herren*: han *stolte* på ham som hadde sagt det, bygde på ham og forlot seg på ham. Han hadde tillit til Herren selv, til hans makt, kjærlighet, nåde og trofasthet. All tro er *troslydighet*. For når Gud gir et løfte, vil han bli trodd; da *krever* han tro. Abraham viste denne troslydigheten ved å gjøre det Gud krevde.

Men hos ham ble det ikke bare med troen og troslydigheten. Han gjorde også den *troens gjerning* som Herren krevde av ham. «Dra bort!» *hadde Herren sagt*, og Abraham *dro av sted*, heter det, *som Herren hadde sagt ham*. Det var hans svar på Herrens befaling. Abraham

nøyde seg ikke med å tro og *bli værende* i Karan. Nei, han trodde og *dro ut fra* Karan.

På den ene side var troen og troslydigheten den nødvendige forutsetningen og grunnvollen for troens gjerning. Uten å tro Herrens løfte kunne han jo umulig ha dratt. «*Ved tro* var Abraham lydig da han ble kalt, så han dro ut til det stedet han skulle få til arv,» heter det i Hebreerbrevet. På den andre side bar troen hans allerede gjerningen i seg som sin nødvendige virkning og frukt. For det var en levende tro, kraftig og virksom, en sann og rett tro, en tro som fortjente det vakre navnet «tro». (*Hebr* 11,8)

Hva *bestod* så Abrahams *trosgjerning* i? Han gav opp nærværende, synlige og håndgripelige jordiske goder som stod hjertet hans nær. Han byttet dem mot kommende og usynlige goder, som i bunn og grunn alle var av åndelig art. Og dette gjorde han på Guds *ord* alene: Ordet lovet ham de kommende godene hvis han gav opp dem han hadde, og han stolte fast på dette ordet og på ham som hadde talt det.

Abraham gav opp fedrelandet, slekten og farshuset. Dem eide han, dem så han med egne øyne og kunne gripe med hendene. Dette gav han opp for ting han først skulle få i framtiden («Jeg *vil*» gjøre dette, «jeg *vil*» gjøre hint for deg, heter det i løftet). Etter sakens natur kunne disse tingene først komme lenge, lenge etter hans død. Han kunne derfor ikke engang nå dem selv, men bare i sine etterkommere. Han kunne verken se dem eller gripe dem, nettopp fordi de lå i framtiden.

Han gav opp hjem, slekt og farshus, altså bare jordiske ting, for ting som dels var av rent åndelig art, som at alle jordens folk skulle velsignes i ham. Ja, i bunn og grunn var de alle av denne art. Og dette gjorde han ene og alene på et ord, på et løfte fra Gud. Han stolte på dette løftet, eller på den Gud som gav det, på hans sannferdighet, makt, nåde, kjærlighet og trofasthet.

Han hadde ikke noe annet å bygge på enn dette ordet. Det var den eneste grunnen han stod på, ja, i bunn og grunn var det hjemmet han heretter måtte leve i. For det gamle hjemmet skulle han gi opp, og noe nytt fikk han ikke. Han fikk bare befaling om å dra til det landet som han først senere skulle få se. Der måtte han regne med å vandre omkring som en fremmed.

Men hva var det som gjorde det mulig for Abraham å ha denne underfulle troen? Som vi alt har sett, må han ha kjent de gamle åpen-

baringene og løftene, ja, han må ha levd i dem. Han visste og trodde altså at de første menneskene var blitt forført til å falle fra Gud, sin skaper og velgjører. Han visste at menneskeslekten på grunn av dette frafallet lå under forbannelsen, sammen med jorden som var dens bolig. Han kjente denne forbannelsen og sukket under den, like mye som patriarken Lamek, den niende fra Adam. (1 Mos 5,29)

Han så hvordan synden, som var kommet inn i menneskeslekten ved syndefallet, hadde brutt fram på ny etter den store dommen over den gamle, fordervede verden i vannflommen. Den hadde igjen fått en overveldende utbredelse og høyde, og det sørget han over. Han kjente syndens makt i sitt eget indre og så den med smerte i sitt eget liv. Han hadde en levende, personlig bevissthet om synden og erkjennelse av den.

Han visste og trodde at Gud hadde lovet menneskeslekten seier over den makten som hadde fått den til å falle. Han visste og trodde at kvinnens ætt skulle knuse slangens hode.

Han kjente Noahs profetiske velsignelse over hans stamfar Sem og over Jafet. Han visste at Noah i Ånden hadde sett den semittiske grenen av menneskeslekten stå i det inderligste samfunn med nådens Gud, og at Gud i og ved dette samfunnet velsignet den med en uendelig fylde av velsignelser. Og han visste at Noah hadde sett den vidt utbredte jafetittiske grenen få del i disse velsignelsene. Noahs ord tok han imot med inderlig tro. Han satte de to løftene i sammenheng med hverandre og lengtet etter at de skulle oppfylles. Han ventet med lengsel på oppfyllelsen, både for hele menneskeslektens skyld og for sin egen del. (1 Mos 3,15)

Så kom befalingen i v. 1, fulgt av løftene i v. 2 og 3. Er det da noe under at han ikke bare straks forstod disse løftene, men også trodde dem? Ja, de fylte hjertet hans med glede, og han var villig og rede til å følge Herrens befaling. Han forstod dem, for de stod i en klar og umiskjennelig sammenheng med de eldre beretningene og løftene som var så dyrebare for ham. De bare utdypet og utviklet dem videre.

Den velsignelsen som i ham skulle komme over alle jordens slekter, hva var den annet enn at den gamle forbannelsen ble opphevet, den som på grunn av syndefallet var kommet over jorden og menneskeslekten? Og hva var den annet enn en gjentakelse av det Herren i

paradiset hadde lovet de første menneskene, og av Noahs profeti over Sem og Jafet?

Nådens og frelsens Gud trådte nettopp i samfunn med ham, en av Sems sønner. Han var en etterkommer av Sem gjennom Sems eldste sønn Arpaksjad, den tiende fra Sem. Gud lovet å overøse ham med velsignelse som med en mektig strøm og gjøre ham til en kilde til velsignelse og en formidler av velsignelse for alle folk. Var ikke dette i alt vesentlig Noahs gamle spådom: at nådens og frelsens Gud skulle være Sems Gud og vise seg som det for ham, og at Jafet skulle bo i Sems telter?

Det var så å si gamle kjente som kom Abraham i møte i Herrens første løfter til ham. At han nå trodde dem, og at de fylte hjertet hans med glede, fulgte av seg selv. Det fulgte av hans smertefulle følelse av forbannelsen som lå over jorden og menneskeslekten, av hans dype sorg over menneskenes fordervelse og over sin egen synd, og av lengselen etter hans egen og alles forløsning, som de tidligere løftene hadde vakt i ham.

Nå hadde Herren, som hadde tiet så lenge, gjennom århundrer, talt igjen. Han hadde gjentatt og stadfestet sine gamle løfter og talt langt tydeligere enn før. Og *han*, Abraham, skulle være den velsignede og velsignelsens formidler.

At Abrahams hjerte ble fylt med glede ved løftene, får vi vite av vår Herre selv. Han sier til jødene: «Abraham, deres far, frydet seg til å se min dag. Og han så den og gledet seg.» Ordene «Abraham frydet seg til å se min dag» sikter til den glade lengselen etter å se Herrens dag som Abraham hadde før han ble kalt. Ordene «*og han så den*» sikter til det store løftet i v. 3 om at alle jordens slekter skulle velsignes i Abraham. Og ordene «*og gledet seg*» sikter endelig til den gleden patriarken tok imot dette løftet med. (*Joh* 8,56)

Herrens dag og den tiden da alle jordens slekter skal velsignes, er én og samme tid. Det er den tiden da han utfører sin gjerning, og hans gjerning er nettopp å velsigne alle jordens slekter. Denne dagen begynte da han ble menneske, eller, om vi vil, da han grunnla sin menighet på jorden. Og den slutter når han overgir riket til Gud og Faderen. Abraham så denne dagen idet han ved troen i Ånden så hvordan alle jordens folk ble velsignet i hans ætt. (*1 Kor* 15,24)

At Abraham straks var villig og rede til å gjøre det Herren befalte, sier selve teksten vår: «Så dro Abram av sted, som Herren hadde sagt ham.» Etter disse ordene ser det ikke ut til at han hadde noen lang og tung kamp før han bestemte seg, eller at han vaklet en stund mellom lydighet og ulydighet. Ordene gir inntrykk av at han straks gjorde seg klar til å dra.

Også dette forutsetter at løftene fylte ham med glede, fordi de kom en dyp, inderlig lengsel i møte som lenge hadde rørt seg i hjertet hans. At hans kone var ufruktbar, noe som blir framhevet med stor vekt i slutten av kapittel 11 («Sarai var ufruktbar og hadde ingen barn»), kunne ikke vekke store betenkeligheter hos ham. For han trodde at Herren både *kunne* og nå *ville* gi henne barn.

Ordene «*som Herren hadde sagt ham*» er svært viktige. De viser uttrykkelig at Abrahams tro og hans utgang fra Karan var grunnet på *Guds* ord, og at Abraham stod på dette ordet da han dro. Og de antyder at vår *tro* og vår *gudstjeneste* skal ha Guds ord som grunnvoll. All tro og all gudstjeneste som ikke bygger på dette ordet, men på egne tanker og meninger, er overtro, selvlaget tro, svermeri og selvvalgt gudstjeneste. Det gjelder selv om den har aldri så glimrende skinn og ser aldri så from og hellig ut.

«*Og Lot dro med ham*.» At Lot dro med Abraham, var egentlig ikke Guds vilje. Det var bare Abraham som hadde fått befaling om å dra ut fra Karan til det landet Herren ville vise ham, for løftet om det store folket, ja, alle løftene, gjaldt bare ham. Derfor måtte Lot også senere ved Guds styrelse skilles fra Abraham og få bosted utenfor det lovede landet. (1 Mos 13,12; 19,30)

Lot dro med på grunn av det nære naturlige forholdet han stod i til sin farbror. Trolig ønsket han også å få del i løftenes oppfyllelse, for han var ikke uten tro. I sitt andre brev kaller Peter ham med stor vekt gang på gang «rettferdig». Fra Abrahams side var det uklarhet og svakhet at han lot Lot bli med. Men Herren bar over med dette og tålte det. Han unte gjerne patriarken, som brakte ham et stort offer, å beholde denne resten av familien sin en stund til. (2 Pet 2,7–8)

«*Abram var syttifem år da han dro ut fra Karan*.» Alderen hans blir oppgitt fordi denne utgangen var en epokegjørende hendelse i Guds rikes historie. Med den begynte en ny periode i denne historien. Abraham ble født da Tarah var sytti år, og Tarah ble to hundre og fem

år gammel. Utgangen fra Karan falt derfor seksti år før Tarahs død. Abraham måtte altså forlate sin *gamle* far.

Når Stefanus i talen sin for Rådet i Jerusalem sier at Abraham forlot Karan *etter at hans far var død*, mener han bare at stedet i Første Mosebok som forteller om Abrahams utgang fra Karan, står etter stedet som forteller om Tarahs død. Han taler her på en måte som ikke er uvanlig blant jøder som er fortrolige med de gammeltestamentlige skriftene. De lever helt i dem og taler til andre jøder som de kan forutsette det samme hos. «Etter at hans far var død» er det samme som: etter beretningen om farens død, eller: etter det stedet i Skriften der den blir fortalt. (*Apg* 7,4)

Til Kanaan og Sikem (1 Mos 12,5–7)

«*Abram tok med seg Sarai, sin kone, og Lot, sin brorsønn, og all den eiendom som de hadde samlet, og de folk de hadde fått i Karan. De dro ut for å reise til Kanaans land, og de kom til Kanaans land. Og Abram dro gjennom landet til stedet Sikem, til Mores terebintelund. Kanaaneerne bodde den gang i landet. Da åpenbarte Herren seg for Abram og sa: Din ætt vil jeg gi dette landet. Og han bygde der et alter for Herren som hadde åpenbart seg for ham.*»

Abraham dro av sted med sin kone, som forlot sin far for å følge ham. Med seg hadde han Lot, deres tjenestefolk, deres store buskaper og alt de eide. Det var et stort og tungt nomadetog. Først gikk han over Eufrat. Derfor fikk han av kanaaneerne navnet «hebreeren», det vil si han som var kommet over elven, den store elven Eufrat.

Så dro han mot sørvest gjennom ørkenen mellom Eufrat og Gilead, den delen av det senere israelittiske landet som lå på den andre siden av Jordan. Det var en lang og møysommelig reise. Deretter dro han gjennom selve Gilead og over Jordan, og dermed satte han foten i det egentlige Kanaan.

Her vandret han først gjennom Jisre'el-dalen, porten til det lovede landet. Så steg han opp i fjellandet som Josva senere gav stammen Efraim, til han endelig kom til det stedet som noe senere fikk navnet Sikem etter en av sine fyrster (1 Mos 34). Veien hans til Kanaan var altså i det vesentlige den samme som Jakob senere tok da han i hemmelighet flyktet fra Laban for å vende hjem.

I Sikem ønsket Herren så å si Abraham velkommen til Kanaan. Her åpenbarte han seg for patriarken og lovet hans ætt det landet han nå var i. Det var Herrens andre åpenbaring for Abraham.

Abraham hadde dratt mot Kanaan bare fordi hans far tidligere hadde villet dra dit med ham. Nå fikk han vite at dette var det landet han etter Herrens vilje skulle dra til, og som Herren hadde villet vise ham. Herren viste ham landet ved å love ham det: «Din ætt vil jeg gi dette landet.» Med disse ordene viste han ham samtidig at det var her han heretter skulle vandre omkring som en fremmed og leve sitt pilegrimsliv.

Med løftet «Din ætt vil jeg gi dette landet» ble rekken av Guds løfter til Abraham først fullstendig. Riktignok lå dette løftet allerede i løftet om at Herren ville gjøre patriarken til et stort folk. For til et folk hører jo også et land. Men først nå ble det uttalt, og dermed ble det også bestemt hvilket land hans ætt skulle få. Svært passende skjedde det i selve det landet løftet gjaldt.

Ikke noe sted i Kanaan var vel bedre egnet for dette løftet enn nettopp Sikem. For Sikem lå midt i Kanaan, i landets hjerte. Og her viste det lovede landet seg for patriarkens øyne i sin største herlighet. Sikem lå nemlig i den vakreste og mest yndige dalen i hele landet, ved foten av Garisim, mellom fjellene Ebal og Garisim, som senere ble så berømte i Israels historie.

Den berømte amerikanske reisende *Robinson* skriver om dalen der Sikem lå: «Plutselig senker landet seg ned i en dal som løper mot vest. Jordsmonnet er rik, svart moldjord, og med ett åpnet det seg for blikket vårt en utsikt over frodig, nesten uforlignelig grønt. Hele dalen var full av urtehager og frukthager med alle slags frukter. De vannes av flere kilder som springer fram i forskjellige deler av dalen og renner mot vest i friske bekker. Dette herlige synet kom like uventet over oss som en scene av eventyrlig fortryllelse. Vi så ingenting i hele Israels land som kunne sammenlignes med det.»

Et slikt syn møtte Abraham da han for første gang fikk se landet han var kalt til. Det både lønnet og styrket troen hans mektig! Med hvilken henrykkelse har vel patriarken sett ut over Sikem-dalen, og i den over landet! Her stod det virkelig fram for ham som det det senere blir kalt, «et godt land, et land som flyter med melk og honning». Og nå kunne han i troen kalle det sin ætts og sitt eget.

Bare i troen. Det viser den svært betydningsfulle merknaden som står foran beretningen om åpenbaringen og løftet i Sikem: «*Kanaaneerne bodde den gang i landet*.» Merknaden vil ikke si at kanaaneerne ikke lenger bodde der på Moses' tid. De bodde jo faktisk der ennå på hans tid, og da ville merknaden vært helt overflødig og intetsigende.

Meningen er at Abraham ikke fant landet tomt og ubebodd da han kom til Kanaan. Andre hadde allerede tatt det i besittelse. Da han nå fikk løftet om at landet skulle gis til hans ætt, kunne han derfor ikke straks ta det i besittelse for dem i virkeligheten. Det kunne han bare gjøre i ånden, ved å tilegne seg løftet i troen og holde det fast i håpet. I virkeligheten måtte han vandre omkring i det lovede landet som en fremmed, uten å eie så mye som en fotsbredd av det.

Med denne åpenbaringen, der Abraham fikk løftet om at hans ætt skulle få Kanaan i eie, begynner den lange rekken av åpenbaringer. Den har gjort Kanaan til åpenbaringenes og åpenbaringens land, til et «syne-land», for å tale med profeten Jesaja, som kaller Jerusalem «Syne-dalen». Den har gjort landet til en innviet og hellig jord.

Rekken nådde sitt høydepunkt da Guds Sønn ble menneske i dette landet. Da slo han, med apostelen Johannes' uttrykk, opp sitt telt, sitt legemes telt, i landet og levde sine dager i kjødet der. Også den første åpenbaringen i Kanaan var i bunn og grunn allerede en åpenbaring av ham. For han, den åpenbarte Gud, er den Herre som åpenbarte seg for patriarkene. (*Jes* 22,1.5; *Joh* 1,14)

Herren hadde innviet og helliget Sikem ved å åpenbare seg for Abraham der. Nå innviet og helliget Abraham stedet på samme måte ved å bygge et alter for Herren der. På dette alteret bar han uten tvil fram offer for ham – det rette offeret skulle han først bære fram senere. Og ved alteret tilbad han hans navn. Disse offerne og denne tilbedelsen var hans svar på Herrens åpenbaring, hans takk for løftet han hadde fått: «*Han bygde der et alter for Herren som hadde åpenbart seg for ham*.»

Teltet og alteret ved Betel (1 Mos 12,8–9)

Men med de tallrike buskapene sine og sin store husstand kunne nomadefyrsten ikke bli værende på åpenbaringsstedet. Han måtte bryte opp og dra videre. Derfor heter det i v. 8 og 9: «*Derfra flyttet han til fjellet øst for Betel, og han slo opp teltet sitt mellom Betel i vest og Ai i øst*.

Han bygde der et alter for Herren og påkalte Herrens navn. Abram dro så videre mot sydlandet.»

Først nå begynte egentlig Abrahams pilegrimsliv i det lovede landet. Han dro fra Sikem til fjellet øst for det senere Betel og slo opp teltet sitt mellom dette stedet og Ai. Han oppholdt seg altså ikke i kanaaneernes byer, men på landet. Han bodde ikke i hus, men i telt. Det var dels fordi nomadelivet førte det med seg, men trolig også fordi han, som var annerledes sinnet enn Lot, skydde de kanaaneiske byene som fordervelsens tilholdssteder. (*1 Mos 13,12; 14,12; 19,1 ff.*)

«*Han slo opp teltet sitt.*» Teltet er lett og bevegelig. Det blir stadig flyttet, stadig tatt ned og så slått opp igjen for på ny å bli tatt ned. I motsetning til det faste huset og den faste byen var det derfor selve bildet på både den *ytre stillingen* og *hjertets stilling* hos Abraham og alle patriarkene. (*jf. Jes 33,20*)

Det var et bilde på deres ytre stilling. For det antydet at de ikke hørte hjemme i løftets land, men oppholdt seg der som i et fremmed land. De var fremmede og utlendinger der, og landet tilhørte dem ikke i virkeligheten, men bare i troen og i håpet.

Teltet var også et bilde på *hjertets stilling* deres. For det antydet, for å bruke Hebreerbrevets vakre ord, at de så på seg selv som fremmede og utlendinger på jorden, uten noe fedreland her. De søkte og lengtet etter et fedreland, et annet og bedre enn det de hadde forlatt, et himmelsk. Og de ventet på byen med de faste grunnvollene, den som har Gud til byggmester og skaper. (*Hebr 11,9–16*)

Patriarkene er et forbilde for oss kristne: i sitt liv i telt i det lovede landet, utenfor de kanaaneiske byene, som fremmede, og i sin søken, lengsel og forventning. Jorden er vårt lovede land: «Salige er de nedbøyde, for de skal arve jorden,» sier Herren. Men for tiden er den i kanaaneernes, det vil si verdens, hender, så vi er bare fremmede på den.

Derfor skal også vi føre et åndelig teltliv på jorden. Grunntonen i dette livet er uttrykt i ordene: Vi er som gjester og utlendinger på jorden, «for vi har ikke her en by som forblir, men søker den som kommer». Det er et liv utenfor de kanaaneiske byene, utenfor verden (i verden, men utenfor verden). Det søker og lengter etter vårt himmelske fedreland og venter på byen med de faste grunnvollene, den som forblir, den evige. Byggmester og skaper for den er ikke mennes-

ket, slik det er for de jordiske byene, men Gud. Det er det himmelske Jerusalem på den forklarte jord. (*Matt* 5,5; *Hebr* 13,14)

Også på det andre stedet der Abraham slo opp teltet sitt, bygde han et alter og påkalte Herrens navn. Slik innviet han det ved gudstjeneste. Nå ble han en rett og fullkommen tilbeder og tjener av den Herre som hadde åpenbart seg for ham og trådt i samfunn med ham. Alle steder der han heretter oppholdt seg, fikk bære preg av at han var Herrens tjener. Derfra dro han så etter hvert videre mot sydlandet, den sørlige delen av Kanaan. Med sin tynnere befolkning og sine rikere beitemarker ble dette området det viktigste oppholdsstedet for Abraham og patriarkene.

Abraham og Melkisedek

Kongenes krigstog og Lots fangenskap (1 Mos 14,1–12)

Den første halvdelen av 1 Mos 14 fører oss inn i *verdenshistorien* og stiller oss på *dens* skueplass; innholdet er *verdenshistorisk*. Her får vi vite at en konge av Elam, *Kedorlaomer*, hadde dratt med en hær over Eufrat og Tigris. Det skjedde noen år før Abraham ble kalt av Herren og dro over Eufrat til Kanaan. Elam var et landskap øst for disse to elvene, ved Persiabukta.

Kongen hadde lagt under seg Jordan-dalen, særlig de fem byene Sodoma, Gomorra, Adma, Sebojim og Bela. De lå ved dalens sørlige ende, i den egnen som Herren senere ødela, og som nå er dekket av den sørlige delen av Dødehavet.

I tolv år tjente kongene over disse fem byene Kedorlaomer, men i det trettende året falt de fra ham. I det fjortende året kom derfor den elamittiske kongen for andre gang til Jordan-dalen for å tukte de frafalne. Med seg hadde han tre andre konger. En av dem kalles konge av Sinear, det vil si landskapet Babel, Babylonia. De stod nok under hans herredømme og var vasallene hans.

De fire kongenes tog gikk først fra øst mot vest og så fra nord mot sør, langs den store landeveien fra det indre av Asia over Damaskus og gjennom landet øst for Jordan. På veien sørover slo de en rekke folkeslag som bodde mellom Damaskus og den østlige av Rødehavets to bukter, den elanittiske. Uten tvil hadde også disse folkeslagene unndratt seg den elamittiske kongens herredømme.

Deretter vendte de seg mot hovedmålet for krigstoget, de fem byene i Jordan-dalen og kongene deres. Disse rykket ut mot dem, og det

kom til slag mellom de fire og de fem kongene i selve dalen der de fem byene lå, Siddim-dalen. De fem kongene ble slått. To av dem, kongene av Sodoma og Gomorra, omkom på flukten da de falt i asfaltgropene som Siddim-dalen var full av. Resten av hæren deres flyktet til Moabs fjell øst for dalen.

Etter seieren inntok de fire kongene Sodoma og Gomorra. De førte bort ikke bare alt godset og alle matforrådene i disse byene, men også en stor del av innbyggerne, menn, kvinner og barn, for å gjøre dem til slaver.

Også Lot, som hadde bosatt seg i Sodoma etter at han skilte lag med Abraham, ble ført bort sammen med familien og godset sitt. Valget hans var gjort av egennytte og så tilsynelatende klokt ut, men det viste seg snart hvor dårlig det i virkeligheten var. Særlig viste det seg hvor galt det var av ham å bosette seg i Sodoma uten å ta tilbørlig hensyn til innbyggernes ugudelighet og ryggesløshet. Dermed ble han viklet inn i byens skjebne: «De tok også med seg Lot, Abrams brorsønn, og hans gods, og dro bort. Han bodde *nemlig* i Sodoma», heter det i v. 12.

Hvis ikke slektningen hans Abraham hadde grepet inn med sin oppofrende kjærlighet og frelst ham, ville han ikke bare ha mistet alt sitt. Han ville også sammen med sine ha måttet leve et usselt liv som trell i et fjernt og fremmed land. (1 Mos 13,8–12)

Lot er et bilde på dem som riktignok ikke går inn i noe egentlig fellesskap med verden, men som likevel knytter en viss forbindelse med den. Det gjør de av selviske grunner, for å høste jordiske fordeler. De mangler et skarpt blikk og en finere og dypere sans for verdens fordervelse, og de har nok også altfor stor tillit til sin egen kraft.

Derfor blir de til slutt, når verden blir dømt, riktignok frelst ved Guds barmhjertige kjærlighet, men bare som en brann revet ut av ilden. Dette skjedde jo senere nesten bokstavelig med Lot, da han på nytt hadde bosatt seg i Sodoma uten å la seg advare av det som hadde hendt ham.

Rikt lastet med bytte dro de fire kongene nordover gjennom Jordan-dalen for å vende hjem.

Nimrod og verdensrikene (1 Mos 10,8–12)

Jeg har nå gjengitt hovedinnholdet i den første halvdelen av kapitlet vårt. Skal vi forstå den rett og fullt ut – og med den også versene like

etter, som forteller om Abrahams krigstog mot de fire kongene og seieren over dem – må vi et øyeblikk gå tilbake til 1 Mos 10.

Der fortelles det om Nimrod, en sønnesønn av Kam. Navnet hans betyr «Vi vil gjøre opprør» og peker på et opprørsk sinnelag mot alt som stod over ham, både i himmelen og på jorden. Slik viser navnet at han var en *ekte* sønn av *Kam*.

Kapitlet forteller hvordan han begynte å bli en veldig, en helt på jorden, og hvordan han var en navngjeten, veldig jeger for Herrens åsyn. Det betyr at han var en navngjeten, veldig menneskejeger, en despot og tyrann, men at han likevel ikke kunne unngå den levende Guds øye eller unnslippe hans hånd.

Videre forteller det hvordan han grunnla et rike i landet Sinear og utvidet det ved å dra til Assur. Og til sist forteller det at han bygde fire store byer i hvert av disse to landene. Blant dem var Babylon, rikets utgangspunkt og opprinnelige sete, og Ninive.

Her har vi verdensrikets grunnlegger og det første verdensriket, og vi ser begges vesen i grunntrekk. Det er lysten til fullkommen uavhengighet av alt som står over, og opprør mot det, særlig mot Gud. Det er forakt for alle guddommelige og menneskelige lover, ulydighet oppover og tyranni nedover, et herredømme bygd på vold og tvang.

Det er streben etter å utvide herredømmet ved å erobre og undertvinge andre folk, og etter å grunnlegge store riker som er samlet av ulike folkeslag og holdes sammen med tvang. Det er bygging av kolossale, glitrende byer, fordervelsens seter, for å forherlige sitt eget navn. Alt dette skjer for Guds øyne, og han har satt et «Hit skal du komme, og ikke lenger» for hele dette vesenet.

Dette nimrodske vesenet – Nimrod var genial i sitt slag – levde videre i de egnene der det først hadde trådt fram. Fra Nimrods tid av finner vi stadig forsøk på å erobre land og grunnlegge verdensriker ved breddene av Eufrat og Tigris, i Babylonia og Assyria, og i landene ikke langt fra disse elvene, Persia og Media. Nimrods ånd rørte seg der hele tiden. Slik var det også på Abrahams tid.

Undertvingelsen av de fem byene og det fortsatte krigstoget som kapitlet vårt forteller om, er ledd i rekken av disse forsøkene. Erobringslysten gikk alltid mot vest, og målet var det rike Egypt. Gjennomgangsleddet, broen til dette landet, var Syria og Kanaan.

Men i patriarktiden viste disse forsøkene seg ennå bare i sin begynnelse og i liten målestokk. I sin fullendte form og i stor stil trådte de først fram fra det åttende århundre f.Kr., da Israel var modent for dommen. Fra da av står verdensrikene fram etter hverandre: det assyriske verdensriket under sine store konger Tiglat-Pileser, Salmanassar og Sankerib, det babylonske under den veldige herskeren Nebukadnesar, og til sist det medisk-persiske under Kyros og Darius Hystaspes.

Fra denne tiden begynte verdensrikets ånd å flytte sitt sete. Europa trådte i Asias sted, og i stedet for landene ved Eufrat og Tigris kom først den greske og så den italienske halvøy. Strømmen av verdenserobring begynte å gå i motsatt retning, fra vest mot øst.

Det som skjedde på Abrahams tid, var bare et forspill til og et varsel, en profeti, om det som skulle komme. Det er hovedbetydningen av den første halvdelen av kapitlet vårt: Den er en slik profeti. Først når vi forstår den som et forbilde og en profeti, forstår vi den fullt ut. Da har vi også banet veien til en fullkommen forståelse av versene som følger.

Abrahams seier over kongene (1 Mos 14,13–16)

Abraham bodde den gang i amoritten Mamres terebintelund nær Hebron. Gjennom noen krigsmenn fra de fem kongenes hær som hadde sluppet unna blodbadet, fikk han høre at Lot var ført bort. Da kunne han umulig overlate brorsønnen til hans skjebne. Brennende av kjærlighet til sin slektning og i sterk tillit til Herrens hjelp bestemte han seg straks for å fri ham ut av de mektige kongenes hånd. Det var en dristig beslutning, og han satte den ut i livet uten å nøle.

Som en rik og mektig nomadefyrste hadde han en mengde treller som var våpenføre og trofast hengitt til ham, og derfor pålitelige. De var nemlig født i huset hans, og han hadde nok alltid vært mer en far enn en herre for dem. Disse, 318 i tallet, lot han dra ut. Sammen med dem dro også en skare amoritter, folkene til Mamre og hans to brødre, Eskol og Aner. Abraham hadde nemlig sluttet et forsvarsforbund med de tre brødrene. Bortføringen av Lot så han som en krenkelse mot seg selv, og den var forbundsfellene hans forpliktet til å hevne sammen med ham.

Abrahams forbund med amorittene må ikke vekke anstøt hos oss. Amorittene var den gang ennå ikke på langt nær så fordervet som senere. Dessuten var forbundet av rent verdslig art og førte ikke med seg noe åndelig, indre fellesskap. Det stod heller ikke i strid med Abrahams tro på Herrens hjelp.

Kongene hadde et stort forsprang, og patriarken måtte jage etter dem helt til Kanaans nordgrense før han nådde dem. Det gjør han med kjærlighetens iver og raskhet. I Dan kommer han endelig i nærheten av fienden. Dette Dan er et annet enn det som senere fikk navn etter stammen Dan, og er uten tvil det samme som Dan-Ja'an.

Han deler folkene sine i flere flokker, for at de skal angripe kongenes hær fra forskjellige sider. Så overfaller han hæren om natten og slår krigerne, som var beruset av seier og helt trygge og ikke anet at de ble forfulgt og skulle bli angrepet. Han forfølger de slagne helt til egnen nord for Damaskus og tar fra dem en mengde fanger, blant dem Lot og familien hans, og mye gods. Så vender han tilbake til Hebron som seierherrenes seierherre, som den sterkere som har tatt byttet fra den sterke. (2 *Sam* 24,6)

Abrahams seier over de fire kongene er en svært betydningsfull hendelse. For det første viser Abraham seg ved denne seieren som den mannen som egentlig er landets rette herre, og som derfor også en gang virkelig må bli dets herre og eier. Eller rettere: Herren, som har gitt ham seieren, stiller ham ved den fram som en slik mann. For de folkeslagene i landet som blir angrepet av de fire kongene, kan ikke stå imot deres makt, men bukker under for den, det ene etter det andre.

Men Abraham, hebreeren, den fremmede fra landet bortenfor Eufrat, som landet bare er lovet, og som bare eier det i tro og håp, beseirer angriperne med sine folk og tar fra dem hele rovet. Slik blir han landets beskytter og vern og en velsignelse for innbyggerne. I ham blir de velsignet. Men den som alene er i stand til å forsvare og beskytte et land, ham tilhører også herredømmet over det. Han er dets rette herre og konge.

For Abraham selv måtte seieren over kongene, vunnet ved Herrens hjelp, være et segl på Guds løfte og derfor styrke troen hans sterkt. Ved den har Herren på et vis allerede gjort ham til landets herre og gitt ham et pant på at han en gang virkelig skal bli det.

For det andre er Abrahams seier over de fire kongene et forvarsel, en profeti om hans ætts seier over verdensrikene, over verdensmakten. Slik de fire kongenes angrep har en forbildlig-profetisk betydning, fordi det peker fram mot verdensrikenes kommende angrep på Kanaan og er et forspill til det, har også Abrahams seier over dem en slik betydning.

Den sier at Abrahams etterkommere i de kommende kampene med verdensmakten ikke bare skal unngå å bukke under for den. De skal til og med frelse fra undergang alle som søker hjelp hos dem. De skal bli folkenes seierrike forkjempere mot verdensmakten, seierherrens seierherrer, som tar rovet fra den sterke.

Abrahams forbildlig-profetiske seier har fått sin høyeste og egentlige oppfyllelse i Herrens seier over verden og dens fyrste, og den skal en gang få den når det siste verdensriket – og dermed selve *verdensriket* – faller ved ham.

Melkisedek og kongen av Sodoma (1 Mos 14,17–24)

På hjemveien til Hebron gikk ikke Abraham gjennom Jordan-dalen til Sodoma, for han ville ikke komme i noen berøring med den byen. Han dro gjennom det som senere ble Galilea og Samaria. Slik kom han til Sjave-dalen, det vil si Kedron-dalen eller Josafat-dalen, øst for Jerusalem. Den ligger mellom Oljeberget og byen, og delvis mellom Oljeberget og Moria-berget, det senere tempelberget. Der skilte veiene til Hebron og Sodoma lag.

Her kom to konger ham i møte, svært ulike av vesen, ja helt motsatte av hverandre. Den ene var *kongen av Sodoma*, det vil si den nye kongen av Sodoma, for den gamle, Bera, hadde omkommet på flukten. Den andre var *Melkisedek, kongen av Salem*, det vil si av *Jerusalem*, som lå like i nærheten, på fjellene vest for dalen.

At Salem er Jerusalem, vet vi fra Salme 76, der det heter: «Gud er kjent i Juda, hans navn er stort i Israel. Hans hytte er reist i *Salem*, hans bolig er på *Sion*. Der brøt han i stykker buens lyn, skjold og sverd og krig.» De siste ordene sikter til at den assyriske kongen Sankeribs umåtelig store hær ble tilintetgjort utenfor Jerusalem.

Vi ser også at Salem er Jerusalem, av at Sjave-dalen eller Kongedalen lå nær denne byen. Absalom reiste nemlig en minnestøtte for seg selv i Kongedalen, for at navnet hans skulle bli husket, siden han ikke

hadde noen sønn. Vi må vel anta at kongssønnen reiste denne støtten i nærheten av farens residens. Det mener også tradisjonen, som sier at Absaloms støtte har stått i Josafat-dalen eller Kedron-dalen. Dalen fikk uten tvil navnet «Kongedalen» etter møtet som de to kongene, Sodomas konge og kong Melkisedek, hadde der med Abraham, som også var en kongelig skikkelse. (*Sal* 76,2–4; 2 *Kong* 19,35; 2 *Sam* 18,18)

Salem, som betyr «fred», er en forkortelse av navnet Jerusalem. Jerusalem betyr enten «fredens sted», «fredens bolig» eller «fredens eie», «eiendom», «arv». Begge navnene var byens opprinnelige navn. Senere fikk den navnet «Jebus» av jebusittene, en kanaaneisk folkestamme som inntok den. Da David hadde erobret byen fra jebusittene og gjort den til sin residens, tok han det gamle, vakre navnet i bruk igjen. Til dette navnet var minnet om Melkisedek og Abrahams betydningsfulle møte med ham knyttet.

Sodomas konge hadde gått Abraham i møte for å be ham gi tilbake de sodomittene som de fire kongene hadde ført bort, og som patriarken hadde med seg.

Salems konge, Melkisedek, var også prest, prest for Den Høyeste Gud, han som eier himmel og jord. Han gikk ut fra byen sin, Salem, til Abraham for som prest å styrke den trette stridsmannen og seierherren med brød og vin, som må regnes som offergaver. Han ville også be om velsignelse fra Den Høyeste Gud, han som eier himmel og jord, over ham som hadde vist seg som landets vern og frelser, og som hadde vunnet fred, frihet og velstand for det.

Og han kom for å prise Den Høyeste Gud, han som eier himmel og jord, for det var fra ham Abrahams seier var kommet. Gud var den egentlige seierherren, for han hadde gitt Abrahams fiender i hans hånd.

Abraham tar imot både gavene og velsignelsen fra Melkisedek, og anerkjenner dermed både hans prestedømme og hans Gud. Prestedømmet anerkjenner han dessuten ved å gi Melkisedek tiende av alt, og hans Gud ved at han tar Melkisedeks uttrykk «Den Høyeste Gud, han som eier himmel og jord» og bruker det om *Herren* når han taler til kongen av Sodoma: «Jeg løfter min hånd til *Herren, Den Høyeste Gud, han som eier himmel og jord*.»

Både ved dette og ved å ta imot Melkisedeks velsignelse vitner han om at Melkisedeks Gud er den samme som hans egen, den sanne Gud. Han har én tro med Melkisedek og står i trosfellesskap med ham.

Når patriarken tar imot Melkisedeks gaver og velsignelse og gir ham tiende, erkjenner han samtidig Melkisedek som en som står over ham. For som det heter i Hebreerbrevet: «Nå kan ingen nekte at det er den ringere som blir velsignet av den høyere.» Slik bøyer patriarken seg for den høye skikkelsen. (*Hebr* 7,7)

Helt annerledes enn overfor Salems konge oppfører Abraham seg overfor Sodomas. Kongen hadde bedt ham gi tilbake de sodomittene som kongene hadde ført bort og patriarken hadde brakt tilbake. Til gjengjeld hadde han sagt at Abraham kunne beholde det bortførte godset fra Sodoma, som han hadde tatt fra fiendene.

Men Abraham avslår kongens tilbud på det mest bestemte. Han har sverget høytidelig ved Herren, sin Gud, himmelens og jordens allmektige skaper og herre, at han ikke vil ta det aller minste av det som tilhører kongen av Sodoma. Ingenting vil han ha av det. Bare de kanaaneiske mennene som hadde stått ham bi i kampen som forbundsfeller, skulle få den delen som tilkom dem. De stod på et helt annet standpunkt enn han, et vanlig verdslig standpunkt.

Kongen av Sodoma skulle ikke en gang i framtiden kunne skryte av at det var han som hadde gjort Abraham rik. Ikke Sodomas konge, men Herren, som har kalt ham og lovet ham velsignelse, skal gjøre ham rik; ham vil han skylde sin rikdom. Når det er han som eier himmel og jord, som har lovet å velsigne ham, hva trenger han da å bli gjort rik av et menneske, og attpåtil av en konge i Sodoma?

I Abrahams ord merker vi den dype avskyen patriarken hadde for Sodoma og alt som tilhørte byen. Han ville ikke ha noe som helst fellesskap med den, og han regnet seg nesten som besmittet om han eide noe som hadde tilhørt Sodoma. Hvor høyt stod han over Lot!

Dette møtet mellom Abraham og Melkisedek og Sodomas konge var et høyst bemerkelsesverdig og betydningsfullt møte. Først og fremst var *anledningen* bemerkelsesverdig og betydningsfull. Abraham kom tilbake fra en seier over verdensmakten. Den hadde angrepet Kanaan og overvunnet det ene folkeslaget i landet etter det andre. Som nevnt var dette angrepet et forspill til og en profeti om verdens-

maktens senere *store* angrep på det lovede land, på alle folk og på Guds menighet.

Ved denne seieren hadde *han* vist seg, eller *Herren* hadde stilt ham fram, som den eneste som hadde kunnet beskytte og frelse Kanaan. Derfor var han landets rette herre og skulle en gang, i sine etterkommere, virkelig bli dets herre.

Og seieren var Guds menighets første seier over verdensmakten, for Guds menighet var innesluttet i ham. Den var en profeti om at menigheten også i framtiden skulle beseire verdensmakten og frelse ut av dens hånd alle som søkte hjelp hos menigheten. Den var en profeti om Kristi seier over verden og dens fyrste og over det siste verdensriket.

Dernest var *stedet der møtet fant sted*, bemerkelsesverdig og betydningsfullt: Josafat-dalen, mellom Jerusalem – Sion og Moria – og Oljeberget. For en framtid disse stedene hadde den gang, og for en fortid de har nå for oss!

Endelig var møtet bemerkelsesverdig og betydningsfullt på grunn av de *mennene* som møttes her, og *det som skjedde* ved møtet. Her ser vi Abraham, den høye patriarken, løftenes innehaver og bærer, den velsignede og velsignelsens kilde og formidler for alle folk, *framtidens* mann, som nylig hadde begynt på sin troens vei.

Rundt ham ser vi, den ene liksom på høyre side og den andre på venstre, *den tidens* største motsetninger. Den ene er Sodomas konge, fordervelsens representant, gjenstand for Guds nært forestående, forferdelige dom, en dom som allerede svevde over hodet hans. Den andre er Melkisedek, det vil si rettferdighetens konge, kongen i Salem, det vil si i fred. Sammen med sitt folk dyrket han Den Høyeste Gud og var hans prest, konge og prest på samme tid, en opphøyd og gåtefull skikkelse.

Den første kommer for å kreve sitt fangne folk tilbake fra Abraham og tilby ham det bortførte godset som lønn for hjelpen. Den andre kommer bare for å utføre prestelige gjerninger: styrke den trette seierherren med offergaver, be om velsignelse over ham fra sin Gud, og love og prise denne Gud. Og Abraham avviser den enes tilbud med verdighet og bøyer seg i ydmykhet for den andre. Han tar imot hans velsignelse og gir ham tiende, han anerkjenner ham som prest og hans Gud som sin Gud, og han vitner om at han er ett med ham i troen.

Hvem var Melkisedek?

Men hvem var så Melkisedek?

Før vi svarer på dette spørsmålet, vil vi tydelig trekke fram og stille sammen alt det underfulle og hemmelighetsfulle som dels virkelig henger ved hans person og framtreden, dels *synes* å gjøre det.

I 1 Mos 14 støter vi plutselig på en mann som er tjener for Den Høyeste Gud, han som eier himmel og jord, den sanne Gud. Han har et folk som tjener denne Gud midt blant kanaaneernes slekt, som var nedsunket i avgudsdyrkelse og fordervelse. Ved siden av ham trer en annen mann fram, som representerer den kanaaneiske slektens fullendte fordervelse, moden for dom.

Det er som om den andre mannen skal tjene som kontrast til den første og danne den mørke bakgrunnen som får glansen hans til å tre enda sterkere fram. Det er som om det skal vise sannheten i ordet om at to motsatte ting begge blir enda klarere når de stilles ved siden av hverandre.

Den første av de to mennene tjener ikke bare Den Høyeste Gud, han er også hans prest. Han er prest og konge på én gang, og kongedømmets og prestedømmets dobbelte glans stråler om hodet hans. Han bærer et herlig navn: «rettferdighetens konge». Navnet svarer helt til at han tjener Den Høyeste Gud, og til hans dobbelte verdighet. Det vitner om at han styrte rettferdig, og at rettferdighet bodde i riket hans.

Like herlig er navnet på byen hans: «Fred», byen der fred hersker, den freden som er rettferdighetens frukt. Riket hans må ha vært et rike der, med salmens ord, «rettferd og fred kysset hverandre». (*Jes* 32,17; *Sal* 85,11)

Og så denne salige jordflekken: en by på et høyt fjell, i dobbel forstand, for Salem lå på fjell, ja, så å si en himmel på jorden og et himmelsk Jerusalem midt i den kanaaneiske verden! Og så patriarken Abraham, selv så høy, som bøyer seg for *ham* som den høyere! Han som selv var bestemt til å være bare velsignelse, i seg selv og for alle andre, tar imot *hans* velsignelse! Og denne underfulle skikkelsen, som plutselig og uventet trer fram og like plutselig forsvinner, en strålende meteor!

Første Mosebok er helt igjennom en genealogisk bok, full av slektsregistre. Av bokens elleve avsnitt begynner de ti siste med ord som

«Dette er … og slekten hans» eller «Dette er … og slektshistorien hans». Derfor fortjener den å kalles «slektenes bok» eller «boken om slektene og deres historie».

Emnet er hvordan menneskeslekten som Gud skapte, har formert seg slektledd etter slektledd, fra Adam til de 70 sjelene Jakob dro til Egypt med. Genealogisk danner boken en slags pyramide, med himmel og jord som grunnflate og disse 70 sjelene som spiss.

Men om Melkisedeks slekt sier den ingenting. Verken far eller mor eller forfedre nevnes, og heller ikke barn eller etterkommere. Den forteller heller ikke noe om livet hans før eller etter møtet med Abraham, om hvordan det begynte og sluttet. Han og riket hans står der helt løsrevet og isolert, en hemmelighetsfull gåte.

Det er derfor ikke rart at meningene om hvem han var, er svært delte, og at det er blitt framsatt de merkeligste og mest eventyrlige oppfatninger av ham. Noen mener at han var en overmenneskelig, ja, guddommelig person: en engel, Den Hellige Ånd eller Guds Sønn. Bare den siste meningen fortjener et par ord til gjendrivelse.

Melkisedek kan ikke ha vært Guds Sønn, den andre personen i Guddommen, som ble menneske i Jesus Kristus. Etter Skriften er han nemlig hans forbilde, og forbildet og urbildet kan ikke være én og samme person; ingen kan være sitt eget forbilde.

Riktignok har Guds Sønn i bestemte øyeblikk vist seg for patriarkene og for folk i familien deres, for eksempel Hagar, og av og til også for deres legemlige øyne, som da han besøkte Abraham i teltet hans. Senere viste han seg også for enkelte i paktsfolket. Men at han over lengre tid skulle ha bodd blant menneskene som konge med et folk og en hovedstad, og vist seg for alle og enhver, til og med for en konge i Sodoma, er helt urimelig. (*1 Mos 16,7 ff.; 18,1 ff.; Jos 5,13 ff.; Dom 13,3 ff.*)

Andre mener at han var en av de gamle patriarkene: Enok, Kam eller Sem. Også her fortjener bare den siste oppfatningen å bli omtalt. Den var svært utbredt i eldre tid, og Luther og Melanchthon holdt på den.

Men Melkisedek kan ikke ha vært Sem, selv om Sem ennå levde den gang og godt kan ha bodd i Kanaan. For hvorfor skulle Moses i så fall ikke bare ha nevnt ham ved navn? Noah hadde i sin velsignelse gjort ham til løftets bærer, og han var Abrahams høye, ærverdige stamfar. Hvorfor skulle Moses da ikke ha omtalt ham ut fra hans forhold til

Abraham, som jo i så fall ville ha kommet i den mest betydningsfulle berøring med ham? (1 Mos 11,10–11)

Andre igjen, som den jødiske historieskriveren Josefus, mener at Melkisedek var en vanlig kanaaneisk konge over en kanaaneisk folkestamme, jebusittene. Men det er ikke troverdig at dyrkelsen av den sanne Gud skulle ha holdt seg hos en kamittisk, ja, en kanaaneisk folkestamme. Det er heller ikke troverdig at en slik stamme skulle ha frambrakt en Melkisedek, og at det skulle ha rådet et liv der slik det må ha vært i Salem – ikke minst når vi tenker på at ikke engang Abrahams farshus hadde holdt seg fritt for avgudsdyrkelse. (1 Mos 9,25–27; Jos 24,2; 1 Mos 31,19.30 *ff.*; 35,2–4)

Jebusittene, den virkelig kanaaneiske stammen som senere bodde i Jerusalem, forandret byens gamle navn, Salem eller Jerusalem, til Jebus, Jebusittbyen og Jebusitten, eller la i det minste dette navnet til det gamle. Det tyder på at en annen folkestamme hadde bodd i Jerusalem før dem. På dens tid het byen gjennomgående, eller bare, Salem og Jerusalem, og denne stammen ble for en stor del utryddet av jebusittene. (*Dom* 19,10 *f.*; 1 *Krøn* 11,4; *Dom* 19,11; *Jos* 18,16.28; 15,8; 2 *Sam* 5,8)

Denne folkestammen synes å ha vært *semittisk*. Den greske historieskriveren Herodot forteller nemlig at fønikerne, som hørte med til kanaaneerne, var kommet til Kanaan fra Persiabukta, der de først hadde bodd. Og mange spor tyder på at landet opprinnelig var bebodd av semittiske folkestammer, trolig etterkommere av den av Sems sønner som Moses kaller Lud. Disse stammene ble dels utryddet, dels undertvunget av kanaaneerne, som kom til landet etter dem. (1 Mos 10,15; 10,22)

Men kanaaneerne klarte ikke så snart å utrydde eller undertvinge de semittene som bodde i Salem eller Jerusalem, en by som av naturen var svært sterk. Det skjedde først senere, i tiden mellom Abraham og Moses. Heller ikke israelittene klarte å vinne byen tilbake før under den veldige krigeren David. De hadde riktignok inntatt Jerusalem, men så mistet de den igjen til jebusittene.

Da David dro mot byen, og særlig mot dens sterkeste del, Sions borg, var jebusittene så sikre på at den ikke kunne inntas, at de hånte ham og sa: «Du kommer aldri inn her! Blinde og lamme skal drive deg

bort med disse ordene: David kommer aldri inn her!» (*Dom* 1,8; 19,10–12; 2 *Sam* 5,6)

Det sterke og faste Jerusalem, eller Salem, var på Abrahams tid den siste resten av semittenes besittelser i Kanaan, så å si en ensom semittisk klippeøy midt i det kanaaneiske havet. «Kanaaneerne bodde den gang i landet», heter det jo i 1 Mos 12,6 om tiden da Abraham kom dit.

Byen skyldte vel navnet sitt først og fremst beliggenheten, som gjorde at den var *fredet*, men dernest også den indre, åndelige freden som rådet der. For Salem var ikke bare semittenes siste besittelse i Kanaan og en by på fjellet i bokstavelig forstand. Det var også det siste stedet der kunnskapen om den sanne Gud og dyrkelsen av ham, slik den fantes hos Noah og Sem, hadde holdt seg: så å si den noahittiske eller semittiske religion.

Med den hadde også det livet holdt seg som var dens frukt, og som kan sammenfattes i to ord: rettferdighet og fred. Derfor var Salem også en by på fjellet i åndelig forstand, en åndelig lysborg. (*Matt* 5,14)

Og det var den ikke bare i det mørke Kanaan, men på hele den dunkle jorden. For selv Abrahams slekt i Mesopotamia hadde jo, som allerede sagt, en tid gitt seg over til avgudsdyrkelse. Bare Abraham og huset hans var et unntak. Men han stod ikke lenger på det noahittiske standpunktet. På grunn av Herrens åpenbaringer for ham, kallet og løftene han hadde fått, stod han allerede på et nytt og høyere standpunkt.

Kongene i Salem synes alle å ha båret navnet «Melkisedek», «rettferdighetens konge», slik alle egyptiske konger bar navnet «farao». Navnet var altså en slags kongetittel. På Josvas tid finner vi nemlig en konge i Jerusalem som het *Adoni-Sedek*, «rettferdighetens herre», som i det vesentlige betyr det samme som *Melkisedek*.

Dette påfallende trekket skyldes trolig at jebusittene ikke hadde utryddet de gamle semittiske innbyggerne helt da de inntok Jerusalem. Senere blandet de seg til og med med dem som var blitt igjen, og tok delvis opp skikkene deres. En av dem var skikken å kalle kongene sine «rettferdighetens konge» eller «herre». (*Jos* 10,1.3)

Den Melkisedek som møtte Abraham, bar likevel sikkert navnet sitt med full rett. Trolig utmerket alle Salems gamle semittiske konger seg ved rettferdighet, og gjorde med den byen sin til et fredens hjem også i åndelig forstand. Likeså har de nok alle forent konge-

dømmet og prestedømmet. Kanskje var den Melkisedek som møtte Abraham, om ikke den siste, så i hvert fall en av de siste i rekken av Salems semittiske konger. Og kanskje ble Salem erobret av jebusittene ikke lenge etter denne hendelsen.

To tider møtes

Det vi her har sagt om Melkisedeks person, gir oss nøkkelen til å forstå betydningen av det særegne møtet mellom ham og Abraham.

I disse to mennene møtes to tider, to tidsaldre, og rekker hverandre hånden. Den ene er en gammel tid som nettopp holdt på å forsvinne. Dens siste store representant står for øynene våre i Melkisedek, allerede svært ensom og isolert. Den andre er en ny tid som var i ferd med å bryte fram, og i Abraham ser vi dens første begynnelse.

Den gamle er den *noahittiske* tiden, med den noahittiske åpenbaringen, gudskunnskapen og gudsdyrkelsen: den noahittiske religion. Den nye er *Abrahams* og hans ætts tid. Den har alle Herrens åpenbaringer til fedrene og hans siste store åpenbaring i Sønnen. Den har patriarkenes og Israels gudskunnskap og gudsdyrkelse, Israels religion, og den gudskunnskapen og gudsdyrkelsen som er kommet inn i verden ved Kristus.

Den gamle tiden, som så å si ligger for døden, kommer i sin representant, Melkisedek, for å velsigne den nye tiden i dens representant, Abraham. Slik velsigner en døende, når han tar farvel med livet, barna sine og den slekten som skal leve etter ham.

For tross all forskjellen mellom disse to tidene er det likevel en vesentlig enhet mellom dem. Begge tilber den samme Gud og har den samme Ånd. Og gjennom åpenbaring og løfte har den gamle tiden visst at en ny, større og herligere tid skulle komme. Den har håpet på den og gledet seg til den, og nå er den full av fryd over å se den bryte fram. Det er noe i Melkisedek av den gamle Simeon overfor Jesusbarnet, og av døperen Johannes overfor Herren da han hadde trådt fram som Messias.

Den gamle tiden i Melkisedek gir den nye tiden i Abraham sin velsignelse med på veien, en velsignelse med stor kraft og derfor også stor verdi for den som får den. Den nye tiden får den med seg på den banen den nylig har slått inn på, og der den går fram som en helt.

Abraham hadde jo nylig forlatt hjem og slekt på Herrens befaling, i ubetinget, blind tro på hans løfter. Og han har nettopp med Guds hjelp i troen vunnet den første seieren over verdensmakten. Det er denne seieren som har kalt Melkisedek ut av Jerusalems porter.

Den nye, unge tiden, som ble født for ikke lenge siden, bøyer seg derimot i Abraham for den gamle i Melkisedek, slik en yngling bøyer seg for en gammel og ærverdig mann, og tar ydmykt imot dens velsignelse.

Men hvordan kunne Abraham gjøre dette? Stod ikke han på et uendelig mye høyere standpunkt enn Melkisedek? Herren hadde åpenbart seg for ham, kalt ham og gitt ham løfter, og han var kommet inn i et særegent fellesskap med Herren. Var ikke han innehaver og bærer av de *store* løftene? Skulle han ikke – med de ordene Herren selv brukte da han hadde besøkt ham i teltet – «bli til et stort og mektig folk», og skulle ikke «alle folk på jorden velsignes i ham»?

Med disse ordene begrunnet Herren for seg selv, mens han gikk sammen med Abraham på veien, hvorfor han ikke ville skjule for ham det han hadde tenkt å gjøre: at han ville ødelegge Sodoma.

Abraham bøyer seg for Melkisedek og stiller seg under ham fordi Melkisedeks storhet bestod i *nåværende goder*, mens hans egen i hovedsak bestod i *forhåpninger*. Riktignok hadde Abraham uforlignelig større goder enn Melkisedek. Men de var ennå bare lovet ham; han eide dem bare i tro og håp, mens Melkisedek virkelig eide alt han eide. Og ringere goder som vi virkelig har, stiller eieren høyere enn framtidige goder som vi bare eier i håp.

Abraham skulle bli et stort folk, så tallrikt som jordens støv: Kunne noen telle jordens støv, skulle også hans ætt kunne telles. Men ennå var han bare én mann, revet løs fra sitt eget og sin fars hus, mens Melkisedek hadde et folk.

Abraham skulle eie hele Kanaans land, men først i sin ætt. Selv eide han ennå ikke en fotsbredd av det, men vandret omkring i det som en fremmed. Melkisedek derimot var konge, om ikke over hele landet, så over en del av det, og det en svært viktig del, den sterkeste. Han hadde en by, en sterk og herlig by, mens Abraham ventet på sin.

Konger skulle stamme fra Abraham. Det visste han riktignok ennå ikke, i hvert fall ikke med sikkerhet, for dette løftet fikk han først senere. Men selv var han ingen konge, bare en omflakkende nomade,

riktignok rik, og som han nettopp hadde vist, slett ikke maktesløs. Melkisedek derimot var konge. (*1 Mos 13,16; Apg 7,5; Hebr 11,9.10; 1 Mos 17,16*)

Og han var ikke bare konge, men også prest, konge og prest på én gang. Abraham derimot var bare profet. «Og nå, la mannen få sin hustru tilbake! For han er en profet, og han skal be for deg, så du får leve», sier Herren til Abimelek i drømmen. Og i Salme 105 heter det om Abraham og de andre patriarkene: «Han tillot ikke noe menneske å gjøre vold imot dem, og han straffet konger for deres skyld: Rør ikke ved mine salvede, og gjør ikke mine profeter noe ondt!»

Men patriarken hadde ikke fått noe løfte om at prester skulle stamme fra ham, og langt mindre en som skulle være både konge og prest. Vi vet riktignok at prester virkelig skulle stamme fra ham, og en som var både konge og prest. Og han skulle være en uforlignelig høyere konge og prest enn Melkisedek, en som Melkisedek bare var et svakt forbilde på. (*1 Mos 20,7; Sal 105,14–15*)

I Abraham skulle alle jordens slekter velsignes. Men den egentlige oppfyllelsen av dette løftet hørte en fjern framtid til. I den nære framtiden skulle frelsen tvert imot være begrenset til patriarkene, familien deres og folket som stammet fra dem. Etter Herrens hensikt skulle denne begrensningen være grunnvollen og midlet for at den fulle, rette og egentlige frelsen senere kunne spres blant alle folk.

Den allmenne frelsen, alle folks frelse, *frelsen*, skulle først i lang tid forberedes i den snevre kretsen av patriarkene, familien deres og folket deres. I denne tiden skulle bare denne kretsen stå i fellesskap med Gud, nådens Gud, og få del i frelsen.

Melkisedek derimot virket som *prest* ikke bare for sitt eget folk. Det ser vi nettopp av at han også opptrer som prest overfor Abraham, som stod utenfor folket hans: Han bringer ham offergaver for å styrke ham, og velsigner ham. Nettopp derfor står også hans prestedømme over det levittiske eller aronittiske, som var begrenset til paktsfolket i Det gamle testamente. Og nettopp derfor var det et forbilde på Herrens prestelige gjerning.

Abraham stod ved begynnelsen av sin vei. Riktignok skulle den føre ham, i hans ætt, til et langt høyere mål enn det Melkisedek hadde nådd, men han var en begynner. Melkisedek derimot stod ved slutten av sin vei; han var så å si ferdig. Først når alle løftene til Abraham

var oppfylt, skulle Abraham komme dit Melkisedek allerede stod. Da skulle han få goder av samme slag som Melkisedeks, bare uforlignelig større og herligere. Melkisedeks goder skulle da vise seg å ha vært bare en skygge av Abrahams.

Melkisedek og Abraham: Det er som aftensolen på en stille, stor og høytidelig dag og den første morgenrøden til en ny og uendelig mye større dag. På den dagens aftenhimmel skal en annen sol stå, langt herligere enn den første aftensolen, som profetisk peker fram mot den: *Kristus*.

David og løftet om prestekongen

Vi skal nå gå over til å se på Melkisedek som forbilde på Kristus. Men før vi gjør det, må vi omtale to store profetier i Det gamle testamente. Den ene nevner Melkisedeks navn: Den lover at Messias, den messianske kongen, skal *være prest til evig tid etter Melkisedeks vis*. Den andre lover at Messias skal *være prest på sin trone*, og den sikter i hvert fall tydelig til Melkisedek. Med den siste profetien mener jeg andre halvdel av sjette kapittel i profeten Sakarjas bok, Sak 6,9–15.

Med den første mener jeg Salme 110, alle salmers krone. Luther kaller den den rette, høye hovedsalmen om vår kjære Herre Jesus Kristus. Han sier at den er verdt å innfatte i gull og edelstener, og at den er en stor, rik brønn, ja, et skattkammer og en gruve som all kristen lære, forstand og trøst kan hentes fra. Ikke noe annet sted i Skriften finnes dette i så rikt monn og så fullkomment samlet.

Fjerde vers i denne salmen er dessuten teksten for *det* avsnittet i Den hellige skrift der Melkisedek blir utførlig framstilt som Kristi forbilde, nemlig sjuende kapittel i Hebreerbrevet. Desto mer naturlig er det å si noen ord om den.

Da *David* inntok Sions borg og gjorde den til sete for sitt kongedømme, var *Sem* flyttet inn igjen i Melkisedeks by, som Kam, det vil si de kamittiske kanaaneerne, hadde fordrevet ham fra. Ja, *Abraham* selv var flyttet inn i den. David førte også tilbake byens gamle semittiske navn fra Melkisedeks tid, Salem, Jerusalem, eller gjorde i alle fall dette til dens eneste navn. Samtidig ga han den det nye navnet «Davids by».

Også Melkisedeks og hans folks Gud, Den Høyeste, som eier himmel og jord, var flyttet inn igjen i byen der han hadde bodd i fortiden,

da Melkisedek og hans folk tilba ham der. For ikke bare tilba byens nye innbyggere ham; David lot også paktens ark, som Herren tronet over, føre til sin nye by og reiste et telt for den der. (2 *Sam* 5,8.9; 6,12–18)

Det er ikke rart at minnet om den gamle, underfulle kongen av Salem og hans bemerkelsesverdige møte med den store stamfaren, som Moses forteller om, ble vakt til live igjen i Israel. Det ble særlig levende hos David selv, så tankene hans ofte og sterkt dvelte ved ham. Tiden fra Melkisedeks dager var jo kommet tilbake, og David selv var på en måte en ny Melkisedek.

Derfor kaller han også dørene i Sions borg *evige* dører i Salme 24, som han skrev da paktens ark ble ført opp på Sion. Han mener dører som allerede hadde vært til i den grå, dunkle fortid, på Melkisedeks tid: «Løft hodene, dere porter! Og dere *evige* dører, løft dere, så herlighetens konge kan dra inn!» (*Sal* 24,7)

Bare én ting manglet på at han var en ny Melkisedek: Han var *bare* konge, ikke både *konge og prest* slik Melkisedek var. Ved siden av ham sto de aronittiske prestene. Loven hadde skarpt skilt kongedømme og prestedømme fra hverandre og gitt prestedømmet for alltid til Levi stamme, til Arons slekt. Og den slekten hørte ikke David til; han var av Juda stamme.

Ikke lenge etter at David hadde inntatt Sions borg, gjort Sion til sitt kongesete og ført paktens ark dit, så Herren nå også bodde der, fikk han det store løftet i 2 Sam 7,12–16: «Når dine dagers tall blir fullt, og du hviler hos dine fedre, da vil jeg etter deg oppreise din sønn som skal utgå av ditt liv, og jeg vil grunnfeste hans kongedømme. … *Jeg vil trygge hans kongetrone til evig tid*. Jeg vil være hans far, og han skal være min sønn. Når han gjør det som ondt er, vil jeg tukte ham med menneskers ris og med menneskebarns plager. Men min miskunnhet skal ikke vike fra ham, slik som jeg lot den vike fra Saul, han som jeg lot vike plassen for deg. *Ditt hus og ditt kongedømme skal stå fast til evig tid for ditt åsyn, og din trone skal være grunnfestet til evig tid.*»

I dette løftet ble patriarkløftet om at konger skulle stamme fra dem, overført på David og hans ætt. Det samme gjaldt i grunnen løftet om at alle jordens folk skulle velsignes i deres ætt, og likeså Jakobs velsignelse over Juda: at kongespiret ikke skulle vike fra ham og herskerstaven ikke fra hans føtter, inntil fredsfyrsten kom, han som folkene skulle lyde.

David grunnet naturlig nok stadig på dette andre store grunnløftet i Israel, som slutter seg til de første løftene til patriarkene, helt til sine siste dager. Det ser vi av hans bemerkelsesverdige ord i 2 Sam 23: «Israels Gud har talt, til meg har Israels Klippe sagt: Det skal være en hersker over menneskene, en rettferdig, en hersker i gudsfrykt. Han skal være lik morgenens lys når solen går opp, en morgen uten skyer.» (*1 Mos 49,10; 2 Sam 23,3 f.*)

Særlig ledet av Jakobs gamle ord: «inntil fredsfyrsten kommer og folkene blir ham lydige», forsto den store kongen at løftet ikke skulle oppfylles i en endeløs rekke av vanlige konger som ham selv, men i *én* konge (se ordene fra 2 Sam 23 som vi nettopp siterte). Det skulle være én stor, overmenneskelig stor konge, som han selv ikke på noen måte kunne sammenlignes med, og som han bare var et svært svakt forbilde på.

Jo større bedriftene hans ble, jo mektigere han ble og jo flere folk han la under seg, desto dypere følte han hvor ufullkomment verket hans var. Når han sammenlignet den makten og det herredømmet han hadde vunnet, med løftene, kjente han hvor utilstrekkelig det var, og hvor langt han var fra å ha nådd deres høye mål. Slik kjente han også den umåtelige avstanden mellom seg selv og den ene store kongen av hans ætt, som etter hans tro skulle nå dette store målet. For målet *måtte* jo nås.

Han hersket over mange folk, men herredømmet hans var likevel svært begrenset. Det omfattet langt fra alle folk og strakte seg slett ikke over hele jorden, bare fra Eufrat til Egypts grense. Han hersket over mange folk, men de adlød ham ugjerne og under tvang. Og hvor liten var den velsignelsen han kunne bringe dem og Israel selv!

Men Jakobs velsignelse over Juda talte jo om fredsfyrsten som en som folkene, *alle* folk, skulle være lydige mot, *slik en sønn er lydig mot sin far*. Og løftene til patriarkene talte om at alle jordens slekter skulle velsignes i deres ætt. Alt dette ventet han nå av sin store etterkommer. Han regnet for øvrig med at også denne etterkommeren måtte kjempe mot mye motstand fra folkene, men at han skulle overvinne den og seire. Som krigsmann dvelte han i tankene særlig ved denne motstanden og denne seieren.

Årsaken til at han var så langt fra løftenes mål, fant han i to ting. Den ene var at han var et vanlig menneske med begrenset makt,

uten guddommelig allmakt. Den andre var at folket hans, som skulle kjempe hans kamper, ikke var et hellig folk, slik det burde være.

Hvor godt hadde han lært dets ondskap å kjenne, både før han ble konge, da Saul forfulgte ham, og etterpå, under Absaloms opprør! Og hvor fulle er salmene hans av skildringer av menneskelig ondskap! Men folket var ikke hellig fordi han ikke maktet å gjøre det hellig. Som gjeteren, så flokken: Det ordet gjaldt også ham og Israel på hans tid.

Riktignok hadde han gjort mye for folkets åndelige vel ved å synge vakre salmer for det og innrette herlige gudstjenester der de ble sunget. Men hva var det? Det hadde ikke gjort folket hellig, og det kunne heller ikke gjøre det.

For å kunne det måtte han ikke bare være konge, men også prest, en hellig prest, for det er prestens sak å rense folket fra synd og hellige det. Og det måtte være en prest av en helt annen og høyere art enn de aronittiske prestene, som like lite som han selv maktet å gjøre folket hellig.

For å kunne gjøre sitt folk hellig måtte han ligne den gamle kongen i den borgen han selv satt i: Melkisedek. Det han selv manglet, måtte og skulle hans store etterkommer ha, slik han trodde. Han måtte og skulle være utrustet med guddommelig makt, med allmakt, og han måtte og skulle være både konge og hellig prest, en prest til evig tid etter Melkisedeks vis.

Slike tanker rørte seg nok ofte hos David. En gang rørte de seg sterkere enn noen gang før, trolig på den tiden da han sto på høyden av sin makt. Da grep Den Hellige Ånd, profetiens Ånd, ham, og i denne Ånden uttalte han den store Salme 110. (Mt 22,43)

Ved Guds høyre hånd (Sal 110,1–2)

> «Herren sa til min Herre: Sett deg ved min høyre hånd, til jeg får lagt dine fiender til skammel for dine føtter! Din makts kongestav skal Herren rekke ut fra Sion: Hersk midt iblant dine fiender! Ditt folk møter villig fram på ditt veldes dag. I hellig skrud kommer din ungdom til deg, som dugg ut av morgenrødens skjød. Herren har sverget, og han skal ikke angre det: Du er prest til evig tid etter Melkisedeks vis. Herren er ved din høyre hånd, han knuser konger på sin vredes dag. Han holder dom blant hedningefolkene. Han fyller

opp med lik, han knuser hoder over hele jorden. Av bekken drikker
han på veien, derfor løfter han høyt sitt hode.»

Med disse ordene taler David om sin store etterkommer Messias, Kristus, og om hans seierrike kamp mot den delen av menneskeslekten som står ham fiendtlig imot, altså verden. Først taler han om det dobbelte grunnlaget for denne kampen, de to forutsetningene for den (v. 1–4), og så om selve kampen (v. 5–7).

Herren har sagt at Messias skal sette seg ved hans høyre hånd; han skal få del i hans allmakt (v. 1). Derfor skal også herredømmet hans strekke seg vidt ut over jorden, og tross all den fiendskapen han møter der, skal han herske over den (v. 2).

Den andre grunnen til hans makt er at han har et folk som villig og oppofrende strider i hans tjeneste og kjemper hans kamper: en ungdommelig hær, tallrik, full av ynde og fremfor alt hellig (v. 3).

Og dette folket, denne hæren, har han fordi han, kongen, også er prest, etter et annet ord fra Gud, stadfestet med en høytidelig ed. Han er prest etter Melkisedeks vis, og det til evig tid, en annen, evig Melkisedek. Som prest renser han sine fra alle deres synder og gjør dem hellige (v. 4). Når han har en slik makt, guddommelig allmakt, og et slikt folk, slår han fiendene sine ned med uimotståelig kraft (v. 5–7).

Når David begynner med ordene «*Herren sa til min Herre: Sett deg ved min høyre hånd*», forteller han menigheten hva han i Ånden har hørt Gud selv si. Det gjør han for å trøste den i de anfektelsene som verdens tilsynelatende overmakt så ofte volder den. Gud har sagt til Messias: «*Sett deg ved min høyre hånd.*» David gir Messias samme navn som han gir Gud selv: *Herre*. For Messias har del i den guddommelige allmakt og kan derfor ikke være bare et menneske, Davids sønn; han må også være Gud, Guds Sønn.

«*Sett deg ved min høyre hånd*» betyr: Du skal ha den samme allmakt, ære og det samme herredømme som jeg selv har; dermed gir jeg deg guddommelig allmakt, ære og herredømme. Med andre ord: Gud har gitt Messias guddommelig allmakt, ære og herredømme. Ordet «*Sett deg ved min høyre hånd*» betyr nøyaktig det samme som Herrens ord: «Meg er gitt all makt i himmel og på jord.» (Mt 28,18)

De hebraiske ordene for «*Sett deg ved min høyre hånd*» lyder *Scheb limini*. Av dem laget den trossterke Luther Kristus-navnet *Scheblimini*. I sine veldige kamper, når fiendene hadde den ytre overmakten og

raste mot ham, trøstet han seg ofte med første vers i salmen vår, og han kaller Kristus sin Scheblimini.

«Djevelen,» sier han et sted, «får nok la min Scheblimini bli der han er, og verken med spott eller vrede rive ham ned fra hans trone.» Et annet sted sier han: «Kristus lever og regjerer ennå, og hans tittel heter Scheblimini. På hans signetring står disse ordene inngravert: Jeg skal legge dine fiender til skammel for dine føtter. Og øverst på hans diadem står det skrevet: Du er prest til evig tid.»

Golgata og Scheblimini: Disse to hebraiske ordene betegner de to ytterpunktene i vår Herres liv, hans dypeste fornedrelse og hans høyeste opphøyelse.

«Til *jeg får lagt dine fiender til skammel for dine føtter*», fortsetter David. Det betyr: til jeg legger dem helt under deg. Fra du har satt deg ved min høyre hånd og fått del i min allmakt, ære og herredømme, skal du uavbrutt seire over dine fiender. Du skal gå fra seier til seier, til de alle er lagt under deg.

Messias skal ikke sitte uvirksom ved Guds høyre hånd mens Gud kjemper for ham. Gud skal seire over Messias' fiender i og gjennom ham selv. Det viser de to siste versene i salmen, som framstiller Messias idet han kjemper og seirer.

«Til jeg får lagt dine fiender til skammel for dine føtter» betyr ikke: «Når jeg har lagt dine fiender under deg, skal du *slutte* å sitte ved min høyre hånd og å være allmektig.» Det betyr bare: «I hele tiden fra du setter deg ved min høyre hånd, til alle dine fiender er fullkomment lagt under deg, skal du ha del i min allmakt, min ære og mitt herredømme.»

At Messias ikke slutter å sitte ved Guds høyre hånd og å være allmektig *etter* at fiendene hans er lagt under ham, sier seg selv. «Hans herredømme er et *evig* herredømme *som ikke forgår*, og hans rike er et rike *som aldri går til grunne*.» «Han skal være konge over Jakobs hus *til evig tid*, og det skal *ikke* være ende på hans kongedømme.»

Messias er like fullt *konge* til evig tid som han er «*prest* til evig tid» (v. 4). Prestedømmet hans kan ikke være evig uten at kongedømmet også er det, for i ham er prestedømme og kongedømme uatskillelig forent: Han er alltid en prestekonge og en kongeprest. (*Dan* 7,14; *Luk* 1,33)

Herren sier ikke til ham: «Sett deg ved min høyre hånd og sitt der *til evig tid*», men: «Sett deg ved min høyre hånd, *til jeg får lagt dine fiender til skammel for dine føtter*.» Det gjør han for å trøste dem som skal tro på ham, og styrke dem når troen blir svak.

Så lenge fiendene hans ennå ikke er lagt under ham, synes det nemlig ofte for de troende som om han ikke satt ved Guds høyre hånd og ikke var allmektig. Medlemmene av hans rike, hans undersåtter, blir hardt trengt av sine fiender, og riket hans ser helt ringe og svakt ut, så det virker som om fiendene hans hadde overmakten og triumferte over ham.

Da skal de huske at Herren har sagt til ham at han skal sitte ved hans høyre hånd til han har lagt fiendene hans til skammel for hans føtter, og de skal holde seg til dette ordet. Når han har overvunnet alle sine fiender, trengs ikke ordet lenger. Det ligner Herrens ord om at dødsrikets porter ikke skal få makt over menigheten hans. (Mt 16,18)

Paulus sier i 1 Kor 15,24 at Kristus skal overgi riket til Gud og Faderen «etter at han har tilintetgjort all makt og all myndighet og velde». Dette bygger han på ordet i salmen vår: «For han skal herske som konge *til han får lagt alle sine fiender under sine føtter*.»

Men han mener ikke at Kristus, etter å ha overvunnet den siste fienden, skal slutte *helt* å regjere og *slett* ikke lenger være konge. Han mener bare at riket hans da ikke lenger skal være av *den art* som det har vært fram til da. Til da har det vært et mellommannsrike, et frelsesrike og et forløsningsrike, der han var konge på en umiddelbar måte. Fra da av skal det være et herlighetsrike, som han (både som Gud og menneske) har sammen med Faderen og Den Hellige Ånd. (1 Kor 15,25)

Etter himmelfarten, fra det øyeblikket han satte seg ved Faderens høyre hånd, har Faderen overgitt til ham et mellommannsrike, et frelsesrike og et forløsningsrike. Der skal han regjere umiddelbart: frelse og forløse, overvinne og dømme, så lenge det ennå er noe å frelse og forløse, overvinne og dømme. Så snart frelsen og forløsningen, seieren og dommen er fullendt, gir han dette riket tilbake til Faderen. Da skal han regjere (etter sin guddommelige og menneskelige natur) sammen med ham og Den Hellige Ånd til evig tid i det nye herlighetsriket.

Det første verset i salmen vår, ja, hele salmen, må forstås om Kristi menneskelige natur alene. For han «som, da han var i Guds skikkelse, ikke holdt det for et røvet bytte å være Gud lik, men uttømte seg selv», fikk som lønn at hans menneskelige natur ved oppstandelsen og himmelfarten kunne åpenbare de guddommelige egenskapene den hadde fått del i da han ble menneske. Etter sin guddommelige natur var Kristus jo allmektig fra evighet av. (*Fil* 2,6–7)

Når Herren sier at Messias skal sitte ved hans høyre hånd til han får lagt fiendene hans under ham, sier han dermed at Messias har fiender. Han skal ha dem gjennom et langt tidsrom av sin regjering, og først mot slutten av det skal de alle være overvunnet.

Også mange andre profetier taler om at Messias skal ha fiender, og det overmåte mange. I Salme 2 blir det for eksempel skildret hvordan folk og konger reiser seg mot ham for å kaste av seg hans åk. Og i Salme 45 heter det: «Dine piler er skarpe – folkene faller under deg – de trenger inn i hjertet på kongens fiender.» (*Sal* 2,1–3.10; 45,6)

Og det som ble spådd, har dels skjedd og skal dels ennå skje. Kristus har til alle tider hatt en hel verden av fiender. Verden har i det store og hele ikke villet at han skulle regjere over den. Først satte den seg imot hans herredømme; så underkastet den seg ham på skrømt, men falt fra ham igjen. Hans *egne*, det jødiske folket, tok ikke imot ham, og den *verden* som var blitt til ved ham, kjente ham ikke.

Hedningeverdenen bekjempet først menigheten hans på det ivrigste, men sluttet seg så tilsynelatende til den. Gjennom dette trengte hedningeverdenens vesen inn i menigheten og fordervet den. Siden har den revet seg løs fra menigheten igjen, og det gjør den fremdeles, for å vende tilbake til sin opprinnelige holdning til den og til dens Herre. (*Joh* 1,11; *Luk* 19,14.27; *Joh* 1,10)

Hele historien fra Kristi tid er fylt av hans seierrike kamper mot den verden som er fiendtlig mot ham, eller av hans dommer over den. Slik dømte han det jødiske folket ved Jerusalems ødeleggelse fordi det hadde forkastet ham, og den gamle romerske verden ved dens undergang fordi den hadde forfulgt menigheten hans. Dommen over den verden som igjen er falt fra ham, hører framtiden til, den tiden da frafallet har nådd sitt toppunkt. Sin siste og endelige seier vil Kristus ha vunnet når han har seiret over døden, den siste av hans fire grunnfiender: synden og verden, døden og djevelen. (2 *Tess* 2,3–8; 1 *Kor* 15,26)

I andre vers i salmen vår tiltaler David selv Messias. Først sier han til ham: «*Din makts kongestav skal Herren rekke ut fra Sion*», det vil si: Fra Sion skal ditt veldige herredømme strekke seg vidt ut over jorden. Sion skal være utgangspunktet for Messias' herredømme. Derfra skal evangeliet om ham spre seg over hele jorden, og med det også fiendskapen og motstanden mot det. (*jf. Jes* 2,3; Mi 4,2; *Luk* 24,47)

Så roper David til ham: «*Hersk midt iblant dine fiender!*» Det vil si: Tross alle de talløse fiendene som omgir deg på alle kanter, og som du ofte synes å forsvinne blant, skal du bevare ditt herredømme og stadig gjøre det fastere. Det gjør Messias ved å bruke sin *makts kongestav*, det mektige septeret Herren har gitt ham, som en *jernstav* han knuser alle sine fiender med. Det vil si at han dømmer dem med den allmakten Herren har utrustet ham med. (*Sal* 2,9; *Åp* 2,27; 19,15)

«*Hersk midt iblant dine fiender!*» Disse ordene gir oss det rette bildet av Kristus og hans menighet her på jorden før den tiden da alle hans fiender er lagt under ham. Det er fiender rundt omkring, en hel verden av fiender, så Kristus og hans rike ofte synes å være borte og gått under.

Og likevel holder de stand. De dukker alltid opp igjen når det ser ut som om de ikke finnes lenger. Ja, i grunnen hersker de alltid og vinner den ene seieren etter den andre, mens alle deres fiender blir dømt. Hele kirkens og verdens historie er fylt av slike seirer og dommer. Hadde vi bare et rett øye for dem!

Kristus kan bare herske *midt blant fiender*, for den dypt fordervede verden kan ikke annet enn sette seg opp mot hans herredømme. Men han *hersker* også alltid midt blant dem. Han er alltid Herre, også når han minst ser ut til å være det, ja, ofte da aller mest. Det som andre vers taler om, skal skje fordi Gud har talt til Messias i vers 1; det følger av dette ordet.

Messias' villige folk (Sal 110,3)

Fra den ene grunnvollen for Messias' seier over verden, hans allmakt, går David i vers 3 over til den andre: at han har et villig og hellig, yndig og tallrikt folk som strider i hans tjeneste og kjemper hans kamper. Men denne andre grunnvollen står ikke side om side med den første, slik at seieren skulle bero dels på den ene, dels på den andre. I grunnen beror den bare på den første. For hvis Messias er allmektig, hvordan

skulle han da trenge noen annens hjelp for å seire over sine fiender? Allmakten kan bare virke alene.

Når seieren likevel blir framstilt som en frukt både av Messias' allmakt *og* av folkets kamp for ham, betyr det bare at han vinner den dels umiddelbart, ved direkte utslag av sin allmektige kraft, dels middelbart, ved sitt folk, idet han gir det kraft til å kjempe seierrikt for ham.

«*Ditt folk møter villig fram på ditt veldes dag*.» David fortsetter å tiltale Messias. Til nå har vi bare hørt at Messias har fiender, så det kunne se ut som om han sto helt alene. Nå får vi vite at det ikke er slik. Han har også et folk, og som andre halvdel av verset forteller, et svært tallrikt folk. Om dette folket heter det at det møter villig fram, egentlig at det «er frivilligheter», det vil si idel frivillighet, et helt igjennom frivillig folk, på sin konges *veldes* dag.

De verdslige kongenes krigere, soldatene til herskerne over verdensrikene, tjener som oftest fyrstene sine ugjerne, sterkt mot sin vilje, under tvang. Eller de tjener dem i hvert fall mest for byttets eller lønnens skyld; de søker sitt eget. Der hersker tvang og egennytte.

Men den messianske kongens stridsmenn tjener sin Herre villig og av hjertet fordi de inderlig elsker ham som elsket dem først. De søker det som er hans, hans makt og ære, ikke sitt eget, sin egen makt, ære og lykke. Her hersker frivillighet og kjærlighet; her er kjærlighetens rike. Alle Messias' stridsmenn er båret oppe og styrket av en *villig ånd*. (*Sal* 51,14)

Og denne villigheten viser de aller mest på sin konges *veldes* dag, det vil si på slagets dag. Den kalles så fordi kongen den dagen alltid viser sitt velde, sin store kraft og makt, og vinner seg velde ved den. På denne dagen, i de tidene da den fiendtlige verden trenger ham og riket hans hardest, og det derfor gjelder mest å kjempe for ham, er folket hans aller mest virksomt og nidkjært i hans tjeneste og helt oppofrende. Da er det et folk under våpen, en hær.

Likevel er i grunnen hele tidsrommet hans veldes dag eller slagdag: hele den tiden da fiendene hans ennå ikke fullt ut er lagt til skammel for hans føtter, og da han må herske *midt iblant* dem. Det er fylt av idel kamper; det kjempes uavbrutt. Det er én stor kamptid for ham og hans menighet, som derfor også i denne tiden er en «*stridende*»

menighet. Fiendenes hat hviler aldri i denne tiden, og derfor hviler heller aldri kampen mot dem.

I denne tiden kommer han stadig på himmelens skyer for å holde dom, slik han selv sa: «*Fra nå av* skal dere se Menneskesønnen sitte ved kraftens høyre hånd og komme på himmelens skyer.» (Mt 26,64)

Men hva består så kampen til Messias' folk i? Hva kjemper de med? Hvilke våpen har de? Det er ingen kamp med *jordiske* våpen. Riktignok bruker den messianske kongen også slike våpen mot fiendene sine i denne kampen. Men det er ikke hans folk som fører dem, det er verden selv. Han lar syndere dømme syndere, slik han for eksempel gjorde da romerne ødela Jerusalem. Han lar én fiendtlig verdensmakt bli dømt ved en annen. Slike middelbare dommer og hans umiddelbare dommer er de ytre våpnene som legger fiendene hans til skammel for hans føtter.

Hans folks våpen er deres *bønner* og *tårer*. De ber ham frelse dem ut av hånden til verden, som trenger dem, dømme hans og hans rikes hardnakkede, forherdede fiender, og la sitt rike komme.

Et eksempel fra den gamle paktens tid er bønnen kong Josjafat og folket hans ba da de ble trengt av en rekke hedenske folkeslag. Disse hadde sluttet seg sammen for å drive Juda bort fra det landet Herren hadde gitt det. «*Du vår Gud, vil du ikke holde dom over dem*?» sa kongen. «For vi har ikke styrke nok til å stå imot denne store hæren som kommer mot oss, og vi vet ikke hva vi skal gjøre. Men til deg er våre øyne vendt.» Og om folket heter det: «Og hele Juda sto der for Herrens åsyn, selv deres små barn, deres koner og deres sønner.»

Se også det som blir fortalt i vers 21 og 22: «Og han (Josjafat) rådførte seg med folket og *stilte opp sangere som skulle love Herren i hellig skrud, mens de dro ut foran den væpnede hæren. De skulle synge: Lov Herren, for hans miskunnhet varer til evig tid! Og da de begynte med sine fryderop og lovsanger*, lot Herren noen som lå i bakhold angripe Ammons barn» osv. (2 *Krøn* 20,12–13.21–22)

Om slike bønner taler også Herren i lignelsen om enken og den urettferdige dommeren: «Men *skulle da ikke Gud hjelpe sine utvalgte til deres rett, de som roper til ham dag og natt*? Er han sen når det gjelder dem? Jeg sier dere: *Han skal skynde seg å hjelpe dem så de får sin rett!* Men når Menneskesønnen kommer, mon han da vil finne troen på jorden?»

Og en slik bønn er endelig også den som Johannes taler om i Åp 6,10, selv om det her er sjelene til dem «som var blitt slått i hjel for Guds ords skyld», som ber: «De ropte med høy røst og sa: Herre, du hellige og sannferdige! Hvor lenge skal det vare før du holder dom og hevner vårt blod på dem som bor på jorden?» (*Luk* 18,7–8; *Åp* 6,9)

«*I hellig skrud kommer din ungdom til deg, som dugg ut av morgenrødens skjød.*» Det vil si: Messias' unge, kraftige stridsmenn, hans sanne troende, møter fram hos ham, sin konge og hærfører, på slagets dag, når det gjelder å stride for ham og riket hans. De er prydet med helligheт, de er talløse, friske og yndige, og de er blitt til ved en himmelsk, underfull, ubegripelig og hemmelighetsfull fødsel. Slik ligner de på alle måter duggdråpene som ligger på gresset om morgenen, og som synes å være født av morgenrøden, å være dens barn.

Messias' stridsmenn kalles en «*ungdom*» fordi det er ungdommen som drar i krig, og fordi de alle, også de gamle og gråhårede, ja, nettopp de aller mest, er fylt av en *ungdommelig ånd*. «De som venter på Herren,» sier Jesaja, «får ny kraft. De løfter vingene som ørner. De løper og blir ikke utmattet, de går og blir ikke trette.» Og David sier til sin sjel: «Min sjel, lov Herren … han som metter din sjel med det som godt er, så du blir ung igjen likesom ørnen.» I Messias' rike finnes det ingen alderdom og ingen skrøpelighet. (*Jes* 40,31; *Sal* 103,5)

Messias' stridsmenn kalles en «*dugg*» fordi de på alle måter ligner duggen. Som duggen er de av himmelsk opprinnelse; de er født ovenfra, av Gud. Som duggens er også deres fødsel hemmelighetsfull og ubegripelig. «Vinden blåser dit den vil,» sier Herren. «Du hører den suser, men du vet ikke hvor den kommer fra og hvor den farer hen. Slik er det med hver den som er født av Ånden.» Messias' stridsmenn står plutselig der, uventet, og ingen vet hvordan.

Som duggdråpene er de overmåte tallrike. Det finnes en sky av Kristi vitner, og foran tronen og Lammet skal det en gang stå «en stor skare som ingen kunne telle, av alle folkeslag og stammer og folk og tungemål … kledd i lange, hvite kapper, og med palmegreiner i sine hender». Som duggen er de endelig friske og yndige, og de forfrisker også andre. (*Joh* 3,8; *Hebr* 12,1; *Åp* 7,9; *se steder som Høys* 1,5)

Profeten Mika framstiller også de troende under det samme bildet: «Jakobs rest skal være midt iblant mange folk som dugg fra Herren,

som en regnskur på urter, som ikke venter på noen og ikke håper på menneskenes barn.»

Det «*hellige skrudet*» som Messias' krigere er kledd i på slagets dag, er selve deres hellighet. På grunn av denne helligheten løfter de «hellige hender, uten vrede og trette» i de bønnene de kjemper og seirer med. Dette hellige skrudet må forstås som et presteskrud; det viser at de er prester. De kommer i det til sin konge og hærfører fordi krigen han skal føre, er en hellig krig. (*Mika* 5,6; *1 Tim* 2,8; *2 Krøn* 20,21; *Sal* 29,2)

Prest til evig tid etter Melkisedeks vis (Sal 110,4)

Men hvordan har Messias fått et slikt folk? Hva har han vunnet det ved? Det svarer neste vers, vers 4, på. Det inneholder et nytt gudsord til ham, det andre i salmen. Gudsordet i vers 1 har gjort ham til en *allmektig konge* gudsordet i vers 4 gjør ham til en *evig prest*. Dermed er han konge og prest på én gang, etter Melkisedeks vis.

Og ved dette prestedømmet har han skapt seg det folket som vers 3 taler om: et villig og oppofrende, hellig og yndig og dessuten tallrikt folk, et folk av prester. De to gudsordene i vers 1 og vers 4 er de to store, urokkelige søylene som hele hans stilling, verdighet og virksomhet hviler på.

«Herren har sverget, og han skal ikke angre det: Du er prest til evig tid etter Melkisedeks vis.» Gudsordet innledes så høytidelig som mulig. Herren sier ikke bare til Messias at han skal være prest til evig tid. Han sier også at han har *sverget* på det, og til eden føyer han at han ikke skal *angre* det. Han skal aldri ta sitt ord og sin ed tilbake.

Denne høytidelige innledningen står likevel ikke der så mye for Messias' egen skyld som for vår skyld, vi som er hans svake troende. Den skal styrke og trøste oss når troen er svak og motet svikter, ved å forsikre oss om Guds «uforanderlige vilje». (*Hebr* 6,17)

Etter ordlyden er innledningen og gudsordet som følger, rettet til Messias. Men i grunnen er de rettet til hans folk, slik som gudsordet i vers 1. Johann Arndt forklarer verset treffende slik: «Jeg sverger dere, arme syndere, at jeg til trøst for dere har satt og gitt denne min Sønn til en yppersteprest som skal forsone og velsigne dere.»

«Du *er* prest», sier Herren. Det betyr: Med dette gjør jeg deg til prest, du skal være det; ved selve denne viljeserklæringen er du det.

Gud vil, og det han vil, det skjer. Også dette bestemte og avgjorte «Du er» er ikke sagt så mye til Messias som til hans svake troende. (*Matt 8,3*)

Messias skal være *prest*. Prestene i den gamle pakt var også lærere og dommere. Men ser vi bort fra dette, hadde de først og fremst en tredobbelt tjeneste. De skulle skaffe folket syndenes forlatelse ved å bære fram offer for det, særlig ved å stenke offerdyrenes blod på alteret. Ypperstepresten gjorde det ved å bære offerblodet inn i Det aller helligste på den store forsoningsdagen og stenke det på nådestolen. De skulle be for folket. Og endelig skulle de velsigne det. (*5 Mos 33,10; Mal 2,6.7; 5 Mos 17,8 ff.; 19,17; 21,5; 2 Krøn 19,8.11; 3 Mos 1,5 osv.; 16,14; jf. Sal 99,6 og 5 Mos 33,10; 4 Mos 6,22 ff.*)

Alt dette skal også Messias gjøre. Slik skal han skape seg et folk som er renset fra synden, hellig og velbehagelig for Gud, og som ofrer seg selv til Gud. Det er dette folket som skal slå hans slag og vinne hans seire. Hvilket *offer* Messias skulle bære fram, sier David ikke her. Men han antyder det indirekte i de store ordene i Salme 40:

> «Slaktoffer og matoffer har du ikke lyst til – du har boret mine ører – brennoffer og syndoffer krever du ikke. Da sa jeg: *Se, jeg kommer*, i bokrullen er det skrevet om meg. *Å gjøre din vilje, min Gud, er min lyst, og din lov er i mitt hjerte*.» (Sal 40,7–9)

Det er Messias' *frivillige selvoffer*, det samme som profeten Jesaja taler så klart om. Noe ringere offer enn dette kan Messias ikke bære fram. Offeret hans må svare til ham selv; det må være like stort som han selv er; det må være ham selv. (*Jes 52,13–53,12, særlig 53,10*)

Både i salmestedet vi nettopp siterte og i vårt vers taler David med hellig dristighet om at de to viktigste ordningene i den gamle pakt skal oppheves. Eller rettere: Den Hellige Ånd taler om det gjennom ham. I Salme 40 antyder han at dyreofrene i den gamle pakt en gang skal avskaffes og erstattes av Messias' frivillige selvoffer. Her sier han rett ut at det gammeltestamentlige prestedømmet en gang skal avskaffes, og at et nytt og annet skal komme i stedet.

Messias skulle jo være av Davids egen ætt, altså av Juda og ikke av Levis stamme. Og han skulle i sin person forene to embeter som i den gamle pakts tid var skarpt atskilt: kongeembetet og presteembetet. Til Messias' prestelige forbønn for folket sikter Jesaja i slutten

av det nevnte avsnittet, med ordene: «og han ba for overtredere». (*2 Krøn 26,16–20; Jes 53,12*)

Messias skal være prest *til evig tid*. Det skal altså ikke være med ham som med prestene i den gamle pakt. De var dødelige mennesker, og når en av dem døde, ble han avløst av den neste. Han skal være prest «ifølge et uforgjengelig livs kraft», for han er ikke bare menneske, men også evig Gud, den Gud «som alene har udødelighet».

Som prest skal han verken *være* noens etterfølger eller, fra den tid hans prestedømme begynner, *ha* noen etterfølger. Han skal alltid og alene være prest. Derfor skal han også alltid kunne hjelpe dem som trenger hans prestelige hjelp.

At Messias er prest til evig tid, er grunnen og den faste borgen for at hans hellige menighet aldri skal gå under, men bestå gjennom alle tider. Derfor er det heller aldri for sent for noen av hans troende å søke hans hjelp som prest. (*Hebr 7,16; Jes 9,6; jf. 1 Mos 21,33; 1 Tim 6,16; Hebr 7,25*)

«Etter Melkisedeks vis», det vil si *konge og prest på én gang*, men *ikke evig* konge og prest på én gang. Melkisedek levde jo ikke evig; han var et dødelig menneske. Han var bare et skyggebilde av den virkelige evigheten hos sitt store messianske urbilde, og det ved måten Skriften lar ham tre fram på: Den tier om hans slekt og om hans livs begynnelse og ende. Messias skal riktignok være en Melkisedek, en prestelig konge og en kongelig prest. Men som konge skal han være en *allmektig* Melkisedek, og som prest en *evig* Melkisedek.

Messias' seierrike kamp (Sal 110,5–7)

I vers 5–7 skildrer David så Messias' seierrike kamp. I vers 1–4 hadde han lagt fram grunnvollene for denne kampen, og der var talen tung, høytidelig og langsom, og versene lange og sammensatte. Her er talen derimot livlig og rask, og versene korte og enkle. Begge deler svarer helt til innholdet.

«Herren er ved din høyre hånd, han knuser konger på sin vredes dag.» Messias blir fortsatt tiltalt, og han blir igjen framstilt som konge, som kongelig hærfører. Det er jo en *kamp* som skal skildres.

I vers 1 skal *Messias* sette seg *ved Herrens høyre hånd*, det vil si at Herren gir ham del i sin allmakt. I vers 5 kjemper derimot *Herren ved Messias' høyre hånd*. Han, den Allmektige, trer fram som hans hjelper.

Det vil si at Messias i kampen mot sine fiender bruker den guddommelige allmakten Herren har forlent ham med; han kjemper mot dem i kraft av den.

At Messias er forlent med allmakten, framstilles her som en vedvarende hjelp fra Herren. Forleningen er likesom en handling som fortsetter, og Messias øser likesom uavbrutt av kilden til Guds allmakt.

Herren *knuser* konger. Dette betegner den forferdelige, fullstendig ødeleggende virkningen av Guds dommer. Han knuser *konger*, det vil si de mektigste mennene på jorden. Den største jordiske makt kan ikke stå seg mot den Allmektige; ja, den blir helt tilintetgjort av ham. I de kampene vårt vers taler om, står to allmektige konger mot en mengde jordiske konger: Herren, den allmektige Gud, og hans Salvede, som han har gitt del i sin allmakt. Mot deres allmakt er de jordiske kongenes makt, selv de mektigstes, bare avmakt.

Herrens *vredes dag* er alle de tidspunktene mellom Messias' tronbestigelse og verdens ende da Herrens vrede åpenbarer seg i større eller mindre dommer. Slike tidspunkter går gjennom hele perioden. Ja, i grunnen er hele perioden én eneste stor og uavbrutt domstid, for i den er Gud en Gud «som er vred hver dag». Det siste tidspunktet avslutter hele perioden og selve tiden: Det er tidspunktet for den *alminnelige* dommen, *verdens*dommen. Dette er framfor alt og i egentlig forstand Herrens vredes dag. (*Sal* 7,12)

At kongene knuses på Herrens *vredes* dag, viser at de er hans og hans Salvedes *fiender*. Ved sin hardnakkede og forherdede motstand, som springer ut av hat, har de til slutt utfordret hans hellige vrede. Herren har først advart dem alvorlig:

> «Og nå, dere konger! Gå viselig fram! La dere advare, dere herskere på jorden! Tjen Herren med frykt, og juble med beven! Kyss Sønnen, for at han ikke skal bli vred og dere gå til grunne på veien! For snart kunne hans vrede bli opptent.» (Sal 2,10–12)

Men de ville ikke la seg advare, og så rammer den guddommelige vreden dem til slutt.

«Han holder dom blant hedningefolkene. Han fyller opp med lik, han knuser hoder over hele jorden.» Her, i slutten av salmen, går David over fra å tale til Messias til å tale om ham, slik han hadde begynt (v. 1). I vers 5 hadde han framstilt *Herren* som den som kjemper og seirer; her gjør han det samme med *Messias*.

Verset skildrer et stort, altomfattende slag der jordens folk er Messias' motstandere. Det foregår over hele jorden, som er én vid og uhyre slagmark. Men slaget er bare et bilde på alle Messias' dommer, både dem han holder gjennom tidene, og den siste og endelige. Alle framstilles de under ett, som én eneste stor dom.

Likevel blir hans seierrike kamp i dette slaget igjen kalt en dom: «Han holder dom blant hedningefolkene.» På lignende måte framstiller Joel og Johannes den endelige dommen over verden som står Herren imot, som et stort slag. (*Joel* 3,12.19–25; *Åp* 19,11–16)

«Av bekken drikker han på veien, derfor løfter han høyt sitt hode.» Her har David for øye en hendelse i Samsons liv som Dommerboken forteller om. Samson var svært tørst og ropte til Herren. «Da åpnet Gud den hulen som er i Leki. Det rant vann ut av den, og han drakk. Da vendte hans livskraft tilbake, og han kviknet til.» Slik skal det også gå den åndelige Samson, Messias, i hans seierrike kamper.

Men dette må ikke forstås som om Messias virkelig kunne bli trett og matt i disse kampene; han er jo utrustet med *allmakt* (v. 1). Salmisten mener bare at han stadig på ny øser kraft av kilden til Guds allmakt, som han er forlent med, og at denne kilden er uuttømmelig for ham (jf. det som er sagt ovenfor om vers 5). Derfor blir han aldri trett og matt under kampen. Han går «fram fra kraft til kraft». (*Dom* 15,19)

Virkelig trette og matte i kampen blir bare hans stridsmenn (v. 3), lemmene på hans legeme, som Paulus kaller *Kristus*. I dem kan han selv på en måte sies å bli trett og matt. Men de blir straks styrket til ny og kraftig strid så snart de i troen tilegner seg sin Herres allmektige kraft.

At Messias drikker av bekken *på veien*, viser at han har slått sine fiender og nå forfølger dem. Allmakten gjør at han kan forfølge dem med den største kraft, til han har innhentet dem som flykter, og gjort helt ende på dem. «*Derfor løfter han høyt sitt hode*», det vil si: Derfor triumferer han til slutt over alle sine fiender og blir herre over hele verden. Salmisten vender i slutten tilbake til begynnelsen. (*1 Kor* 12,12; *Jak* 5,17 *f.*; *1 Kong* 17,1; *jf. Sal* 18,38 *ff.*; *Fil* 2,9–11; *Åp* 11,15)

Prest på sin trone (Sak 6,9–15)

Fra Salme 110 går vi nå over til Sak 6,9–15.

Også denne profetien fører oss til Jerusalem, slik salmen gjorde. Men i salmen var vi i det Jerusalem som David nylig hadde tatt fra de kanaaneiske jebusittene og gjort til sin og Herrens bolig. Der tronet han som en mektig konge, og der ville han bygge Herren et prektig tempel, verdig ham.

Her er vi derimot i en by i ruiner. En fattig jødisk skare, nylig kommet hjem fra fangenskapet i Babylon, hadde reist enkelte hus der, for det meste enkle. Under motgang og med avbrudd hadde de begynt å bygge et tempel. Det var så ringe sammenlignet med Salomos tempel at det var «som ingen ting» i øynene til alle som hadde sett det første. Da grunnvollen ble lagt, «gråt» derfor mange «høyt», som det heter i Esras bok, «men mange jublet høyt av glede», og «folket kunne ikke skjelne lyden av gledesjubelen fra lyden av folkets gråt». (*Hag* 2,3; *Esra* 3,12.13)

I denne tiden, den ringeste og fattigste i den gamle pakt, trengte de redelige og troende blant de hjemvendte, de sanne israelittene blant dem, å bli trøstet. Behovet var desto større fordi de var i stor anfektelse. De gamle profetene, særlig Jesaja, hadde nemlig skuet og framstilt befrielsen fra Babylon som forbundet med at den herlige messianske tid skulle bryte fram. Nå hadde befrielsen virkelig funnet sted, men den messianske tiden uteble helt.

Denne trøsten fikk de også, for Herren ga dem to trøstere i profetene Haggai og Sakarja. Særlig Sakarja var en veldig trøster. Han var tidens hovedprofet, og ved siden av ham står Haggai nesten bare som en forløper. Kanskje var Sakarja, nest etter Jesaja, den største trøsteren blant alle profetene i Det gamle testamente.

Kort fortalt er innholdet i hans veldige trøstebok i hovedsak dette: Herligheten for Guds folk er riktignok ennå fjern, for tiden for de fire verdensrikene som Daniel har profetert om, må gå over før den kommer. Men den kommer sikkert. Det persiske verdensriket, som Israel nå sukker under, blir snart styrtet av grekerne. Når det går under, skal alle nabofolkene til Guds folk lide, men Guds folk selv blir nådig bevart. Deretter blir det dratt inn i en stor kamp med det nye, greske verdensriket (makkabeerkampen). Men i denne kampen skal det seire og vinne frihet.

Denne friheten vil likevel ikke vare. Folket blir på ny fornedret og gjort avmektig av romerne, som tar over verdensriket etter grekerne.

Men fornedrelsen og avmakten skal bare gjøre det mottakelig for Messias. Han skal nå komme til det for å opprette sitt åndelige fredsrike, som omfatter hele jorden. Han er av Davids ætt, men samtidig ett med Gud i vesen. Han trer fram i Israel fattig og ringe, ridende på et esel. Likevel er han rik på frelse for sine og mektig til å overvinne hele verden. Han forener i sin person kongeembetet og ypperstepresteembetet.

Som konge skaffer han sitt folk fred og løfter det opp til herredømme over verden. Som ypperstepresten sletter han ut hele landets synd på én dag, Israels og hele verdens store forsoningsdag, som forsoningsdagen i den gamle pakt bare var et forbilde på. Han gir folket en åpnet kilde mot synd og urenhet, og det gjør han ved selv å dø og utøse sitt blod.

Som konge og ypperstepresten bygger han et herlig åndelig tempel, det sanne tempel, som Salomos og Serubabels templer bare er forbilder på: sitt rike, sin kirke. Både de som er nær, Israel, og de som er langt borte, hedningene, skal være hans medhjelpere i dette arbeidet.

Først blir likevel bare forholdsvis få i Israel delaktige i hans frelse, for Guds folk som helhet forkaster ham, sin gode hyrde. Han var kommet for å frelse folket, den hjorden som verdensrikene undertrykte og mishandlet, fra undergangen som truet. Lønnen folket gir ham for hans trofaste arbeid som hyrde, er 30 sølvpenger, prisen for en slave. For den prisen kjøper det ham for å slå ham i hjel, for å gjennombore ham; mer synes det ikke at han er verd.

For denne forbrytelsens skyld blir folket overgitt til dårlige hyrder, indre og ytre: til indre splid og til ytre fienders (romernes) ødeleggende sverd. Men dette er likevel ikke slutten på Guds veier med rikets barn. Til slutt skal Ånden bli utøst over dem, og da skal de vende om og med anger og bitter gråt se hen til ham som de har gjennomstunget.

Den lille delen av Israel som ikke har forkastet Messias, skal få riket, og i den skal de mange hedningene som vender om til Herren, bli innpodet. Det nye Israel som blir til på denne måten, skal føre mange tunge kamper med store hedenske masser som reiser seg mot det. Men ved Guds underfulle hjelp skal det seire i disse kampene. Frukten av seirene skal være at nye hedenske skarer blir tatt opp i

Guds rike, inntil Herren er konge over hele jorden, inntil han er én og hans navn er ett.

Den delen av Sakarjas trøstebok som forkynner dette, er profetien i Sak 6,9–15: at Messias i sin person skal forene kongeembetet og presteembetet, at han som prestekonge skal bygge Herrens sanne tempel, og at Israel og hedningene skal tjene ham og være hans medhjelpere i dette arbeidet. Profetien slutter seg nær til en rekke billedlige syner som profeten hadde i én og samme natt, og som fyller de seks første kapitlene av boken hans. Den lyder slik:

> «Og Herrens ord kom til meg, og det lød så: Ta imot gavene fra de bortførte, fra Heldai, Tobia og Jedaja – gå selv på denne dag inn i Josjias, Sefanjas sønns hus – for dit er de kommet fra Babel – og ta imot sølv og gull av dem og lag kroner og sett dem på Josvas, Jehosadaks sønns, yppersteprestens hode! Og si til ham: Så sier Herren, hærskarenes Gud: Se, det skal komme en mann som heter Spire. Han skal spire fram av sin rot, og han skal bygge Herrens tempel. Ja, han skal bygge Herrens tempel. Han skal vinne herlighet og sitte og herske på sin kongetrone, og han skal være prest der han sitter på sin trone, og freds råd skal det være mellom dem begge. Kronene skal være til et minne i Herrens tempel om Helem og Tobia og Jedaja og Hen, Sefanjas sønn. Langt bortefra skal de komme og bygge på Herrens tempel. Og dere skal kjenne at Herren, hærskarenes Gud, har sendt meg til dere. Dette skal skje dersom dere hører på Herrens, deres Guds røst.» (Sak 6,9–15; Caspari: «lag en krone og sett den på …», «Se, en mann, Spire er hans navn. Fra sitt sted skal han spire fram», «Ja, han, han skal bygge Herrens tempel, og han, han skal bære herlighet og sitte og herske på sin trone, og han skal være prest på sin trone»)

Profetien har to deler. I den første får profeten befaling om å utføre to symbolske handlinger (v. 9–11), og i den andre blir handlingene tydet (v. 12–15).

Tre av jødene som var blitt igjen i Babylon, Heldai eller Helem, Tobia og Jedaja, var nylig kommet til Jerusalem. De hadde med seg en sum i sølv- og gullpenger som gave fra seg selv og fra andre landflyktige i Babylon, et bidrag til gjenoppbyggingen av templet. Arbeidet med templet hadde ligget stille i femten år, men for kort tid siden var det tatt opp igjen. Sendebudene bodde hos Josjia eller Hen, Sefanjas

sønn, en av de landflyktige som var vendt hjem i Kyros' første år. Han hadde vennlig tatt imot dem i sitt hus.

Sakarja får nå befaling om å gå inn i Josjias hus og i Herrens navn kreve av gjestene hans en del av sølv- og gullpengene de hadde tatt med seg. Av dem skal han la lage en krone og sette den på hodet til Josva, Jehosadaks sønn, som var yppersteprest på den tiden.

De to symbolske handlingene er altså disse: Han skal bruke til kronen det sølvet og gullet som de landflyktige i Babylon hadde sendt til Jerusalem for å gjenoppbygge templet. Og han skal sette kronen på ypperstepresten Josvas hode. Handlingene skal han følge opp med noen ord til Josva som forklarer dem.

Forklaringen er denne: Profeten begynner med å vise til en mann som heter *Spire* (v. 12), som om han var åndelig til stede, og han oppfordrer Josva til å rette sitt åndelige øye mot ham. Denne mannen, som ikke er noen annen enn Messias, vil Herren nemlig sende, like sikkert som om han allerede sto midt i Israel.

Profeten kaller ham «Spire» fordi de eldre profetene ofte hadde betegnet ham slik: som et skudd, et rotskudd, en rot, en kvist, en spire, en spe kvist fra toppen av en seder, Herrens spire, skuddet fra Isais stubbe, kvisten fra hans røtter, Isais rot, Davids spire. Han sier om ham at han «skal spire fram fra sitt sted». Det betyr at han i begynnelsen skal være svak og uanselig, men så vokse opp til en frodig og herlig vekst. (*Jes* 4,2; 11,1; 53,2; *Jer* 23,5; 33,15; *Esek* 17,22)

Denne mannen, «Spire», skal «bygge Herrens tempel». Det er ikke det egentlige templet som menes. Ifølge vår profet skulle nemlig Serubabel, som hadde begynt gjenoppbyggingen av det, også fullføre den, og det gjorde han virkelig. Og ifølge profetene Haggai og Malaki skulle Messias komme i det andre templets tid. Nei, det er et åndelig tempel, et tempel som ikke er gjort med hender, et tempel som det gammeltestamentlige templet bare var et skyggebilde av: *Guds rike*, *Guds kirke*.

Det gammeltestamentlige templet var et forbilde på kirken for så vidt som den israelittiske menigheten kom sammen *der* og ble forenet med Herren. Eller rettere: for så vidt som templet i grunnen var både Herrens og den israelittiske menighetens felles bolig. Der bodde de sammen i inderlig forening. (*Sak* 4,9; *Hag* 2,6–9; *Mal* 3,1 *ff.*)

Profeten sier ikke at Messias skal bygge et tempel for Herren, men *Herrens tempel* («og han skal bygge Herrens tempel»). Han skal fullføre det åndelige Herrens tempel som allerede står der. Guds rike, kirken, begynte ikke først med Kristus. Det fantes allerede i den gammeltestamentlige tid; allerede Moses og David og Salomo bygde på Guds åndelige tempel. Ja, det begynner helt fra Adam. Den gammeltestamentlige og den nytestamentlige kirke er i grunnen bare én. Den store åndelige bygningen er like gammel som menneskeslekten, og alle tiders hellige menn har bygd på den.

Men med Kristus begynte oppbyggingen av den *først for alvor*. Han bygde og bygger så *veldig* på den at det så ut og ser ut som om han var og er dens *eneste* byggmester. Og i grunnen er han det også, for det var egentlig han som allerede bygde den gjennom alle byggmestrene i den gamle pakt. Og han skal *fullføre* den.

Profeten gjentar med stort ettertrykk at Messias skal bygge Herrens tempel («*Ja, han, han* skal bygge Herrens tempel», v. 13). Ikke den fattige, ringe Serubabel og den fattige, ringe Josva skal bygge det, men han, en helt annen mann enn de. Og han skal virkelig *bygge* det.

Hvorfor han skal makte det, sier ordene som følger: «*Og han skal bære herlighet*», slik en bærer en krone. Herlighet og majestet skal være hans kongelige krone. Kronen i den symbolske handlingen er et bilde på Messias' kongelige herlighet og majestet. «*Og han skal sitte på sin trone*», det vil si: Han skal eie kongelig ære og verdighet og virkelig utøve kongelig makt.

Når det heter: «*Han, han* skal bære herlighet og sitte og herske på sin trone», ligger det i dette at ingen israelittisk konge før ham egentlig har båret herlighet og sittet og hersket på sin trone. Ingen før ham har vært en sann konge, ikke engang David og Salomo. Det gjelder selv om det heter om Salomo at Herren «ga ham en *kongelig* herlighet som ingen konge i Israel før ham hadde hatt».

Messias er den første sanne kongen, for han er utrustet med guddommelig herlighet og majestet og guddommelig makt. Israel har i grunnen bare én konge, Messias. Jf. Sakarjas ord: «Se, *din* konge kommer». (*1 Krøn* 29,25; *Sak* 9,9)

«*Og han skal være prest på sin trone*», det vil si: Han skal forene presteverdigheten med kongeverdigheten. Han skal være en prestekonge, en prestelig konge, altså en konge *etter Melkisedeks vis*. Her

blir nå den andre av de to symbolske handlingene tydet, og den er den viktigste.

Egentlig skulle vi vente at profeten hadde fått befaling om å sette kronen på Serubabels hode. Messias skulle jo stamme fra David og først og fremst være konge. Profeten framstiller ham heller ikke som en prest som forener kongeverdigheten med sin presteverdighet, men som en konge som forener presteverdigheten med sin kongeverdighet («og han skal være prest på sin trone»). Slik hadde også David i Salme 110 framstilt ham som en prestelig konge, og Moses hadde framstilt hans forbilde Melkisedek på samme måte. (*1 Mos* 14,18)

Grunnen til at profeten skal sette kronen på *Josvas* hode, er vel at Serubabel ikke var *konge*, men bare persisk stattholder, mens Josva *virkelig var yppersteprest*. Eller grunnen kan være at handlingen ikke kunne mistolkes når den ble utført med Josva. Alle i Israel visste jo at Messias skulle være av Davids og ikke av Arons ætt. Hadde profeten satt yppersteprestens hodepryd på Serubabels hode, kunne det lett ha sett ut som om foreningen av kongeverdigheten og presteverdigheten gjaldt Serubabel selv.

Fra Judarikets siste tid, fra Jeremias tid av, møter vi et fenomen i Israel som på en påfallende måte stemmer overens med den symbolske handlingen profeten skulle utføre med Josva, og med hans tydning av den. Fenomenet synes profetisk å peke mot det samme som handlingen og tydningen pekte mot. Jeg tenker på at de siste *profetene* nesten alle var av *prestelig* eller *kongelig* eller i alle fall *fyrstelig* byrd. Slik forente de i sin person profetverdigheten og presteverdigheten, eller på en måte profetverdigheten og en kongelig eller fyrstelig verdighet.

Profeten Sefanja var etter all sannsynlighet en kongelig prins av Davids ætt, en etterkommer av kong Hiskia. Daniel var enten også en Davids sønn eller i alle fall av fornem, fyrstelig byrd. De tre store profetene Jeremia, Esekiel og Sakarja var alle prestesønner og prester. Habakkuk var i alle fall levitt. Også Haggai og Malaki er på én gang profetiske og prestelige skikkelser og har sannsynligvis også vært av prestelig ætt. (*Sef* 1,1; *Dan* 1,3.6; *Jer* 1,1; *Esek* 1,3; *Sak* 1,1 *og Esra* 5,1 *og* 6,14, *sammenholdt med Neh* 12,1.4.12.16; *Hab* 3,19)

I den samme perioden, om enn betydelig senere, møter vi også en forening av presteverdigheten og kongeverdigheten hos de senere

makkabeerne. Alle disse fenomenene synes å varsle at *han* nå var nær, han i hvem alle Israels embeter skulle flyte sammen. Som Moses skulle han forene dem alle i seg, slik han jo også ifølge profetien skulle være en profet lik Moses, en mellommann for en ny og bedre pakt.

Profeten skal avslutte tydningen av den symbolske handlingen med Josva med et svært rikt, dypt og vakkert ord: «*Og freds råd skal det være mellom dem begge*», nemlig mellom kongen og presten hos, eller i, Messias. Han skal bruke de to verdighetene, de to embetene han forener i sin person, til å fremme og fullføre Guds store fredsplan med menneskene. Han skal la begge virke sammen for å vinne freden for dem, gi dem den og bevare den for dem.

Som yppersteprest skal han vinne freden for menneskene ved å ofre seg selv for deres synder og be for dem. Slik skal han forsone og forlike Gud med dem og stifte fred mellom ham og dem. Som konge skal han både skaffe dem fred for deres fiender og skjenke dem sin Ånd. Ved Ånden skal de ikke bare kunne tilegne seg hans yppersteprestelige gjerning og så virkelig få fred med Gud, men også bli fredelig sinnet mot hverandre.

Dermed skal han også få reist Herrens åndelige tempel, det nye Jerusalem, fredens nye bolig, som Melkisedeks Jerusalem hadde vært et forbilde på. Bare én som på én gang er konge og prest, og det en fullkommen konge og en fullkommen prest, kan utføre Guds fredsråd over menneskeslekten og bygge det herlige templet i Guds evige fredsrike.

Ordene i profetiens siste vers (v. 15), «*Langt bortefra skal de komme og bygge på Herrens tempel*», tyder en bestemt omstendighet. Sølvet og gullet til Josvas krone skulle tas av det sølvet og gullet som Heldai eller Helem, Tobia og Jedaja hadde brakt fra det fjerne Babel som bidrag fra de landflyktige til gjenoppbyggingen av templet.

Disse tre mennene var profetiske forbilder på de fjerne hedningene, slik også vismennene fra Østen som kom til Jesusbarnet med gaver. Hedningene skulle bygge på Herrens hellige tempel ved å la seg føye inn i det som levende steiner, og ved å ofre seg selv og alt sitt for at templet, Guds rike, skulle fremmes. Hvor herlig og storslått har denne profetien gått i oppfyllelse! (*Jf. profetier som Sal* 72,10.15 *og Jes* 60,5 *ff.*)

Også de tre mennenes vert i Jerusalem, Josjia eller Hen, Sefanjas sønn, var et profetisk forbilde. Derfor vil Herren at kronen skal oppbevares i templet like mye for hans skyld som for hans tre gjesters skyld. Han ventet som de med lengsel på at Messias skulle komme, og at det sanne, rette templet skulle bli bygd ved ham. Kronen skulle være til et minne for ham om at deres lengsel skulle bli stillet (v. 14).

Josjia eller Hen framstiller profetisk den troende delen av Israel. Den skulle, på lignende måte som hedningene og før dem, bygge på Herrens tempel i Messias' tjeneste og som hans medarbeider. Og den skulle ta vennlig imot Herrens troende blant hedningene i sin midte. Slik skulle Noahs profeti om at Jafet skulle bo i Sems telter, gå i oppfyllelse. (*1 Mos 9,27*)

Kristus, prestekongen etter Melkisedeks vis

Presten og kongen etter Melkisedeks vis, som denne kongen i Salem hadde vært et forbilde på, og som David og Sakarja hadde profetert om, kom nå virkelig i vår Herre Jesus Kristus. Han var av kong Davids ætt. Før han ble unnfanget, forkynte engelen Gabriel for hans mor at Gud Herren skulle gi ham hans far Davids trone, og at han skulle være konge over Jakobs hus til evig tid. Og da han var født, betegnet Herrens engel ham for gjeterne som «Messias, Herren, i Davids by». (*Matt 1,1 ff.; Luk 3,23 ff.; 1,32; Luk 1,32 f.; Luk 2,11*)

I hans fornedrelses dager ser vi ham dra inn i Jerusalem som konge, fattig og ridende på en eselfole, i samsvar med Sakarjas profeti. Vi ser ham erklære for fariseerne at han var den som David i Ånden hadde kalt sin Herre, og bekjenne for Pilatus at han var konge. Og på korset hans leser vi ordene: «Jesus fra Nasaret, jødenes konge». (*Sak 9,9; Matt 21,7; Matt 22,43; Joh 18,37; Joh 19,19*)

Da fornedrelsens tid var over, og han hadde stått seirende opp fra de døde, fór han opp til himmelen fra Oljeberget. Det var det samme stedet som hadde vært vitne til Abrahams og Melkisedeks møte og til hans egen dype fornedrelse. Der satte han seg ved Guds høyre hånd, etter Davids profetiske ord, og har fra nå av del i den guddommelige allmakt.

Fra himmelen sendte han Den Hellige Ånd. Ved Ånden skapte han seg et hellig folk og grunnla sitt rike. Ved Ånden har han styrt, utbredt, fremmet og vernet dette riket gjennom tidene, og det gjør

han ennå. Uten opphold legger han sine fiender under sine føtter, inntil de en gang alle er lagt under ham, og hans kongerike dermed er fullkomment. (*Luk* 22,39 *ff.*; *Luk* 24,50 *f.*; *Apg* 1,9.12; *Mark* 16,19; *Matt* 28,18; *Apg* 2 *f.*)

I sitt kjøds dager bar han fram bønner og ydmyke begjæringer med sterkt rop og tårer, fremfor alt på Oljeberget, i Getsemane hage. På korsets tre ofret han sitt legeme, sitt blod og sitt liv som et sonoffer for hele verdens synder. Med dette ene offeret har han for alltid gjort dem som blir helliget, fullkomne.

Da fornedrelsens tid var over, gikk han ved sin himmelfart med sitt offerblod gjennom himlene inn i den himmelske helligdom for å bære det fram for sin Far. Der gjør han det stadig gjeldende for ham. Han som sitter ved Guds høyre hånd og alltid lever, trer stadig fram for ham i forbønn for sine troende, og uten opphold brer han sine gjennomborede hender velsignende ut over dem. (*Hebr* 5,7; *Joh* 12,27; *Luk* 12,50; *Hebr* 10,14; *Hebr* 4,14; 9,24; *Hebr* 7,25)

Men hva var det som gjorde Melkisedek til et forbilde på Kristus? Hva var det forbildlige ved ham?

Til slutt vil jeg forsøke å svare på dette spørsmålet. Jeg vil peke på og beskrive alle de forbildlige trekkene ved den gamle kongen i Salem og stille ham og Kristus side om side. Men her kan jeg bare antyde, ikke utføre.

I grunnen var alle gammeltestamentlige personer forbilder på Kristus. De som i særlig grad var det, faller i tre grupper. Noen står ved begynnelsen av en periode som Kristus står ved slutten av, og som når sitt høydepunkt i ham. I dem er det som trer fram fullendt i ham, framstilt i sin første og mest ufullkomne begynnelse, som en spire.

Andre står ved begynnelsen av en periode som er en forløper for den perioden som begynner med Kristus, eller som innleder den. Og atter andre står ved slutten av en periode som går forut for og svarer til den perioden Kristus står ved slutten av.

Et forbilde av den første arten var for eksempel Jesaja. Denne profeten sto ved begynnelsen av den tiden da Israel ble forherdet, og av verdensrikenes tid, det vil si Israels fornedrelses tid, altså den assyriske perioden. Der hadde han på alle måter den samme stillingen som Jesus hadde ved slutten av denne tiden, i den romerske perioden, da

Israels forherdelse og fornedrelse og verdensrikets utvikling hadde nådd sitt høydepunkt.

Et forbilde av den andre arten var profeten Jona. Han åpnet den tiden da hedningefolkene skulle forberedes til frelsen. Det skjedde ved verdensrikenes trykk, og ved at det Israel som var spredt blant dem, forkynte troen på den sanne Gud. På samme måte åpnet Herren og hans apostler, fremfor alt Paulus, den tiden da budskapet om den fullbrakte frelse kom til hedningene, og ennå kommer til dem, og da de virkelig ble frelst, og ennå blir frelst. Jona står i spissen for forberedelsens periode, Kristus i spissen for oppfyllelsens periode.

Forbilder av den siste arten var for eksempel Jeremia og Josef. Jeremia var den som led mer enn noen annen av Det gamle testamentes profeter. Før Jerusalems første ødeleggelse ved kaldeerne hadde han i hovedsak den samme stillingen som Kristus hadde som den lidende profet like før Jerusalems andre ødeleggelse ved romerne.

Og Josef hadde i patriarkenes familie, da den var vokst til en fullstendig familie, helt den samme stillingen som Jesus hadde i folket som stammet fra Jakob, da dette folket hadde nådd sitt mål.

Til de historiske forbildene av denne tredje arten hører også Melkisedek. Han står ved slutten av den noahittiske perioden, som begynte med Noah og Sem, slik Herren står ved slutten av den uendelig mye høyere gammeltestamentlige perioden, som begynte med Abraham. Melkisedek er så å si den noahittiske periodens Kristus, og Kristus er den abrahamittiske, gammeltestamentlige periodens Melkisedek. Dette er det første forbildlige trekket ved Melkisedek.

I den hellige historie møter vi enkelte skikkelser og hendelser som står, eller i det minste ser ut til å stå, helt løsrevet fra all historisk sammenheng, helt isolert og alene. En slik hendelse er for eksempel profeten Jonas sendelse til Ninive. Den har ingen forgjenger, for før Jona var ingen profet noen gang blitt sendt til et hedensk folk. Helt fram til hans tid hadde Israel alltid vært de gammeltestamentlige profetenes eneste misjonsmark. Men Jonas misjon har heller ingen etterfølger, for alle senere profeter ble igjen sendt bare til Israel.

Den står altså helt alene og isolert, uten sammenheng med lignende historiske hendelser som den kunne ha vært et ledd i. Ja, den ser til og med ut til å være uten noen historisk sammenheng overhodet, en slags Melkisedek blant Det gamle testamentes profetiske sendelser.

En slik skikkelse er også Melkisedek selv, og det i langt høyere grad enn Jonas sendelse. Han er en så betydningsfull person, og likevel trer han like brått fram som han forsvinner.

Vi får ikke vite hvilket folk han tilhørte, hvem hans foreldre og forgjengere på tronen var, hvordan livet hans hadde vært før møtet med Abraham, eller hvordan det ble etter. Skriften framstiller hans opptreden som noe helt løsrevet og isolert. Og som vi har sett, sto han og hans folk også i virkeligheten isolert og alene midt i sin samtid.

Men betydningen av slike skikkelser og hendelser ligger nettopp først og fremst i at de *betyr* noe, at de *peker fram* mot noe. De er forvarsler og forbilder på noe som skal komme. De er profetiske skikkelser. En slik var også Melkisedek, og det i aller høyeste grad. Men som en ensom, isolert og løsrevet skikkelse, og derfor hemmelighetsfull og underfull, er han ikke bare en forbildlig skikkelse generelt. Han er også et forbilde på Herren.

Herren var og er Underet, slik Jesaja kaller ham, det personlige under, den aller mest underfulle og hemmelighetsfulle person. Hans opprinnelse er underfull og hemmelighetsfull. For han er ikke bare et vanlig menneske, men på én gang Guds Sønn og et menneskes sønn: som Guds Sønn uten mor, som et menneskes sønn uten far, unnfanget ved Den Hellige Ånd og født av en jomfru. Og slik begynnelsen på livet hans var, slik var også hele hans liv, hele hans vesen og framferd under hans vandring på jorden, og slik var utgangen på livet hans: underfull og hemmelighetsfull. (*Jes 9,6*)

Også i en annen henseende var Melkisedek et forbilde på Herren, nemlig ved den særegne, hemmelighetsfulle måten han trer fram på i Skriften. Han dukker opp så brått og forsvinner igjen, og Skriften forteller ingenting om hans tidligere og senere liv, om begynnelsen og slutten på livet hans.

Sammen med den overordentlige høyheten vi ser hos ham (en Abraham bøyer seg for ham), og alt det herlige som blir sagt om ham (hans navn, navnet på byen hans, at han er både konge og prest), vekker dette tanken om at han var en overmenneskelig person som lever evig. Derfor har flere fortolkere virkelig ment at han var en guddommelig person, selve Guds Sønn. (*Hebr 7,3.8*)

Og Skriften, som taler også der den tier, har ment å vekke denne tanken. Dens egentlige opphavsmann, Den Hellige Ånd, har villet

fremkalle dette skinnet. For han ville at Melkisedek skulle stå der som en skygge av ham som skulle komme: den virkelig evige Guds Sønn uten begynnelse og ende, den konge og prest som virkelig alltid lever, *Jesus*. Dette var det andre og tredje forbildlige trekket ved Melkisedek, et dobbelt trekk.

Melkisedek var på én gang konge og prest. Dermed var han et forbilde på ham som på én gang er, ikke en konge og en prest, men *Kongen* og *Presten*. Han er den eneste konge og prest som i grunnen finnes, den eneste som fortjener disse navnene, og alt som i verden kalles konge og prest, er bare en svak skygge og et svakt avbilde av ham.

Han er en evig, allmektig og allvitende, hellig og rettferdig, kjærlig og nådig konge. Og han er en yppersteprest som har ofret seg selv for hele verdens synd. Han er miskunnelig og trofast, for han ble sine brødre lik i alle ting, unntatt synden, og led og ble fristet slik som de. Og han lever alltid og kan derfor alltid hjelpe. (*Hebr* 2,17; 4,15; *Hebr* 7,24 *f.*16)

Hos David og Sakarja trer forbindelsen mellom den kongelige og den prestelige verdighet fram som det fremste og viktigste forbildlige trekket ved Melkisedek.

Melkisedeks navn betyr «rettferdighetens konge». Som vi har sett tidligere, vitner dette navnet om hvordan han forvaltet sine to embeter. Også i dette var han et forbilde på Herren, riktignok et meget svakt forbilde, en skygge av ham.

Herren er den rette og sanne *rettferdighetens konge*. For han fullførte all rettferdighet. Han var uten synd. Han var den Rettferdige og Hellige. Han rettferdiggjør de mange ved at de kjenner ham, Herrens tjener, den Rettferdige. Han er kilden til all rettferdighet. Han styrer sitt rike med rettferdighet, idet han frelser og verner sine egne og dømmer deres fiender. Og ham er dommen over verden betrodd. En gang skal han komme igjen og dømme jorden med rettferdighet. (*Matt* 3,15; *Joh* 8,46; 1 *Pet* 2,22; *Apg* 3,14; 1 *Pet* 3,18; *Jes* 53,11; *Apg* 17,31; *Sal* 96,13; 98,9)

Melkisedeks by het *Salem*, det vil si fred, så han var fredens konge. Som vi har sett, bar byen dette navnet ikke bare fordi den var en fredet by. Den bar det også fordi innbyggerne hadde fred i hjertet og var fredsommelige, en frukt av Melkisedeks forvaltning av sitt dobbelte embete.

Også her ligger et forbildlig trekk. For også Jesus har et Salem, en by som både er fredet og der det hersker fred, fred i hjertene og fred innbyrdes. Det er hans hellige kirke, det Jerusalem som er der oppe. Det gamle Jerusalem, Melkisedeks og Davids by, var bare et skyggebilde av det. Og denne freden er hans prestelige og kongelige verk. Hos ham var det freds råd mellom kongen og presten, og verket til dette freds råd ble hans åndelige Salem. (*Hebr* 7,2; *Gal* 4,26; *Sak* 6,13)

Melkisedeks prestedømme var prestedømmet til en mann som ikke var av Levi stamme og Arons ætt. Likevel blir det anerkjent, og det av Israels stamfar selv, som tar imot Melkisedeks velsignelse og gir ham tiende. Dette viser at det finnes et annet gyldig prestedømme utenom det levittiske eller aronittiske, et gyldig prestedømme som er forskjellig fra Israels. Og det antyder ikke bare at et slikt prestedømme kan komme fram i framtiden, men at det virkelig vil skje. Det er en profeti om det *ikke-levittiske, ikke-aronittiske* prestedømmet til Kristus, han som er runnet av Juda stamme. (*Hebr* 7,14)

Melkisedek er prest for sitt folk, et folk som er forskjellig fra Israel. Og han er prest for Israels stamfar, og i ham for Israel selv. Han er altså prest både for *Israel* og for *folkene*, en *allmenn* prest. I dette ligger en profetisk antydning om at det skal komme en prest som ikke bare er prest for Israel, men også for hedningefolkene, for hele menneskeslekten, en allmenn prest. Og Melkisedek er et forbilde på denne presten.

Da Abraham anerkjente Melkisedek som sin prest – ikke bare ved å la seg velsigne av ham, men også ved å gi ham tiende – var det på en måte også Levi og de aronittiske prestene etter ham som anerkjente kongen i Salem som prest. De var jo alle innesluttet i patriarken, og slik ga de så å si tiende til ham i Abraham. Melkisedek var altså prest for de levittiske prestenes stamfar og for de levittiske prestene selv. Han var prestenes prest. (*Hebr* 7,9 *f.*)

Derfor var hans prestedømme høyere enn deres. Det viste ikke bare at det fantes et høyere prestedømme enn det levittiske. Det pekte også fram mot at det etter dette skulle komme et høyere prestedømme, som også de levittiske prestene skulle bøye seg for. Som prest for de gammeltestamentlige prestenes stamfar og for de gammeltestamentlige prestene selv var Melkisedek et forbilde på Kristus, han som er en prest høyt opphøyd over de aronittiske prestene.

Den prestelige virksomheten som 1 Mos 14 forteller at Melkisedek utøvde, besto i to ting. Han ba om Den Høyeste Guds velsignelse over Abraham («Velsignet være Abram av Den Høyeste Gud, han som eier himmel og jord»), og han kom ut fra Salem med brød og vin til ham. Også i disse to tingene er han et forbilde på presten Kristus.

I Romerbrevet heter det at Kristus er ved Guds høyre hånd og går i forbønn for oss. Og i Hebreerbrevet heter det at han alltid lever for å gå i forbønn for dem som kommer til Gud ved ham. Han ber for sine troende. (*Rom* 8,34; *Hebr* 7,25)

Og hvem kan se brødet og vinen som Melkisedek bar ut fra Salem til Abraham, den seirende, men trette stridsmannen, uten å tenke på brødet og vinen i Herrens kirke? Der gir han sine seirende, men trette stridsmenn sitt legeme, gitt for dem, og sitt blod, utøst for dem, for å vederkvege deres matte sjeler og styrke dem til fortsatt kamp.

Om Carl Paul Caspari

1814–1892

Carl Paul Caspari (1814–1892) ble født i Dessau i Tyskland av jødiske foreldre. Som ung student ble han vunnet for den kristne tro og døpt i 1838. Han ble en fremstående kjenner av orientalske språk og av Det gamle testamente.

I 1847 kom han til Norge som lærer ved universitetet i Christiania, der han senere ble professor i Det gamle testamente. Han virket i Norge resten av livet og var en av de sentrale lutherske teologene i sin tid, med arbeider om profetbøkene og om historien til den apostolske trosbekjennelse.

Skriftene her er populære foredrag og betraktninger over gammeltestamentlige tekster.

Ordforklaringer

Josefus – Flavius Josefus (ca. 37–100 e.Kr.) var en jødisk historieskriver av prestelig slekt i Jerusalem. Under opprøret mot Roma (66–70 e.Kr.) ledet han de jødiske styrkene i Galilea, men ble tatt til fange. Han kom senere i tjeneste hos keiser Vespasian og skrev resten av livet i Roma. To av verkene hans er særlig viktige: «Den jødiske krig», om opprøret og Jerusalems ødeleggelse i år 70, og «Jødiske oldtidshistorier», om jødenes historie fra skapelsen til hans egen tid. Fortolkerne viser til dem med de latinske forkortelsene «Bell.» (Bellum Judaicum) og «Ant.» (Antiquitates). Josefus er den viktigste kilden utenom Bibelen til jødisk historie på Jesu og apostlenes tid. Han nevner blant andre Herodes-slekten, Pilatus, Johannes døperen og Jakob, «bror av Jesus, som ble kalt Kristus». Han skrev som jøde for et romersk publikum, og det han forteller, må derfor leses med et visst forbehold.